



Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

VANDHALLA

Evaluering af tilgængeligheden af Egmont Højskolens Vandhalla

Grangaard, Sidse; Ryhl, Camilla

Creative Commons License
Ikke-specificeret

Publication date:
2016

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Grangaard, S., & Ryhl, C. (2016). *VANDHALLA: Evaluering af tilgængeligheden af Egmont Højskolens Vandhalla*. (1. udg. udg.) SBI Forlag. SBI Nr. 2016:30 <http://sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning/vandhalla-evaluering-af-tilgaengeligheden-af-egmont-hojskolens-vandhalla/vandhalla>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.



STATENS BYGGEFORSKNINGSINSTITUT
AALBORG UNIVERSITET KØBENHAVN

VANDHALLA

EVALUERING AF TILGÆNGELIGHEDEN AF
EGMONT HØJSKOLENS VANDHALLA

SBI 2016:30



VANDHALLA

Evaluering af tilgængeligheden af Egmont Højskolens Vandhalla

Sidse Grangaard
Camilla Ryhl

Titel	VANDHALLA
Undertitel	Evaluering af tilgængeligheden i Egmont Højskolens Vandhalla
Udgave	1. udgave
Udgivelsesår	2016
Forfattere	Sidse Grangaard, Camilla Ryhl
Fagfælle- Bedømmer	Bettina Lamm
Sprog	Dansk
Sidetal	107
Litteratur- henvisninger	Side 106-107
Emneord	Egmont Højskolen, Vandhalla, arkitektkonkurrence, tilgængelighed, universelt design, ligeværdighed, brugerforståelse, habilitering,
ISBN	978-87-563-1817-4
Fotos	Lars S. Pedersen, SBI, hvor ikke andet er angivet
Udgiver	Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet, A.C. Meyers Vænge 15, 2450 København SV E-post sbi@sbi.aau.dk www.sbi.dk

Der gøres opmærksom på, at denne publikation er omfattet af ophavsretsloven



FAGFÆLLE-
BEDØMT

Forord

Egmont Højskolen har fået bygget et bemærkelsesværdigt hus i Hou. Et hus som ikke bare har fået en stor betydning for brugerne af huset fra højskolen og byen, men også for måden at tænke ligeværdighed i arkitekturen på.

Det er første gang, at et dansk konkurrenceprogram har opereret med tilgængelighed for alle. I dette konkurrenceprogram er det primære formål at understøtte, at eleverne efter et højskoleophold drager videre ud i samfundet som myndige, værdige og solidariske mennesker, fordi de undervejs har fået mulighed for at udvikle sig og lære nye sider af sig selv at kende uden at blive mødt af holdningsmæssige, pædagogiske og fysiske barrierer.

Derfor er det vigtigt at få evalueret, hvilken betydning og værdi dette fokus på både tilgængelighed og ligeværdighed har fået for måden, hvorpå bygningen er tænkt og udformet – i samspil med den forløbne proces som i særlig grad omhandler byherrens rolle.

Projektet 'Evaluering af tilgængeligheden i Egmont Højskolens Vandhalla' er udført på Statens Byggeforskningsinstitut, SBI på Aalborg Universitet af forsker og arkitekt maa. Sidse Grangaard og rådgiver og arkitekt maa. Lars S. Pedersen. Sidse Grangaard er forfatter, og seniorforsker og arkitekt maa Camilla Ryhl er projektleder og medforfatter. Evalueringen er finansieret af Realdania.

Rapporten er fagfællebedømt af lektor, landskabsarkitekt Bettina Lamm, Københavns Universitet.

Forfatterne takker Egmont Højskolen for gæstfriheden. Det var en ufor-glemmelig oplevelse at opholde sig på Egmont Højskolen under feltarbejdet. Uden engagerede informanter, ville det ikke have været muligt at evaluere Vandhalla, som vi har gjort. Derfor en stor tak til alle informanter; arkitekterne, byherren, personalet og eleverne for deres deltagelse.

Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet København

Forskningschef Hans Thor Andersen
By, Bolig og Ejendom

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Indholdsfortegnelse	4
Kort sammenfatning	5
Indledning	7
Introduktion til Egmont Højskolen	7
Introduktion til tilgængelighed og Universelt design	8
Introduktion til konkurrencen om Vandhalla.....	10
Problemformulering og evalueringens struktur	10
Læsevejledning.....	11
Projektets ståsted og omverdensforståelse.....	11
Metode	13
Opsummering	17
Tænkning	17
Løsning	19
Processen	21
Værdi.....	24
Hvad kan vi lære af Vandhalla?	27
De nye spørgsmål.....	29
TÆNKNING	31
Arkitekternes fortolkning af opgaven	31
Ligeværdighed og brugerforståelse	36
Konkurrenceprogrammet	40
Opsamling på tænkning.....	43
LØSNING.....	44
Konkurrenceforslagets designhypoteser	47
Konkurrenceprogrammets krav.....	63
Konkurrencens forventninger.....	71
Bygningens interiør	77
Opsamling på løsning	78
PROCES.....	80
Formulering af program	80
Konkurrencefasen.....	82
Projektering og udførelse.....	83
Opsamling på proces	88
VÆRDI.....	90
Introduktion til værdi.....	90
Egen svømmehal	90
Platform for nye oplevelser	92
Meds kabers af værdi	96
Forventning om effekt	97
Effekt i lokalmiljøet og videre ud i verden	99
Faglig værdi	100
Opsamling på værdi.....	101
KONKLUSION	103
LITTERATURLISTE	106

Kort sammenfatning

Arkitektkonkurrencen om Vandhalla, et idræts- og vandtræningscenter på Egmont Højskolen bestående af en multihal med klatrevæg og scene, et motionsrum og en svømmehal med en tilgængelig vandrutsjebane, blev afholdt i 2009. Vandhalla er som konkurrence og som opført bygning interessant, dels fordi Vandhalla kan betragtes som en forløber til Danske Handicaporganisationers Hus – tegnet af de samme tegnestuer – og dels fordi det er bemærkelsesværdigt, at en konkurrence med et fokus på tilgængelighed for alle er arrangeret i Danmark.

Evalueringen baserer sig på et feltarbejde foretaget i Vandhalla, hvor kvalitative interviews og rundture blev gennemført med én af arkitekterne fra det vindende hold (Cubo Arkitekter), bygherre, personale og højskoleelever. Senere afholdtes et interview med én af arkitekterne fra Force4 Architects. Realdania har finansieret evalueringen. Det empiriske materiale er behandlet og analyseret ud fra en struktur bestående af begreberne *tænkning*, *løsning*, *proces* og *værdi*. Designhypotese er valgt som analytisk greb i evalueringen af de forskellige designløsninger.

Evalueringen viser, at særlig to faktorer har bidraget til at skabe et inkluderende design af Vandhalla.

- 1) Bygherren var ekstrem dedikeret til projektet og kan derfor karakteriseres som en ildsjæl på godt og ondt. Han var løsningsorienteret og kæmpede for forskellige specialløsninger bl.a. den tilgængelige vandrutsjebane. Ikke alle hans løsninger fungerer godt nok.
- 2) Vinderholdets tænkning og brugerforståelse i arbejdet med konkurrencen. Et manifest fra et tidligere ikke realiseret projekt om boliger for kørestolsbrugere inspirerede dem til at fokusere på flow med henblik på at gøre det nemt at komme omkring i en kørestol. Metaforen 'en sæk kartofler', anvendt af brugerne i konkurrenceprogrammets bilag til at beskrive en uværdig situation ifm. brug af lift ved nedstigning til et bassin optrådte som en øjenåbner og blev vigtig for vinderholdets fokus på ligeværdighed og udviklingen af en tænkning. Her blev ligeværdigheden tænkt ind fra start i hovedgrebet mht. placering af Vandhalla i landskabet og tilknytning til den eksisterende bygning.

Indledningsvist skabte et besøg på Egmont Højskolen et stort engagement hos vinderholdet, samtidig som det åbnede deres øjne for den kultur og de inkluderede principper, der kendetegner højskolen. Ligeværdighed blev derfor nøgleordet for deres tænkning og måde at angribe opgaven på. I begyndelsen fokuserede vinderholdet udelukkende på kørestolsbrugere og personer med reduceret mobilitet og havde en forenklet forståelse af dem. Vinderholdets brugerforståelse ændrede sig undervejs i processen. For vinderholdet blev bevidste om mangfoldigheden inden for de udvalgte brugergrupper samt øvrige handicapgrupper (konkurrenceprogrammet opererer med syv handicapgrupper) grundet et større kendskab til højskolens elever og den parallelle proces med konkurrencen om Danske Handicaporganisationers Hus. Forståelsen af ligeværdighed ændrede sig fra én og samme løsning for alle til et fokus på differentiering og dermed en palet af forskellige designløsninger, som adresserer forskellige brugers behov.

Vurderingen af 11 designhypoteser formuleret pba. vinderforslaget og konkurrenceprogrammet viser, at man med Vandhalla er kommet meget langt med tilgængeligheden ved at arbejde med ligeværdighed på flere niveauer; placering af bygning, ankomst, organisering af bygning, strukturen

på omklædning og nedstigning til bassiner. Sidstnævnte er kendetegnet ved at tilbyde en palet af muligheder alt efter den enkelte brugers behov. Når det gælder de sanselige aspekter ved Vandhalla, - den sanselige tilgængelighed, er den ikke blevet udviklet i samme takt som den øvrige tilgængelighed. Den er snarere underspillet. Lys i form af dagslys og kunstlys er det område, hvor der er arbejdet mest med sanseligheden. Svømmehal, motionsrum og multihal muliggør, at alle elever og gæster kan deltage i aktiviteter, som ikke tidligere har været muligt – i hvert fald ikke i samme omfang og ej heller med samme nærhed dertil (man har tidligere lejet sig ind i andre svømmehaller). I forhold til svømmehallen betyder det, at undervisningen er langt mere effektiv, og man kan have langt flere svømmehold og forskellige vandaktiviteter. Flere elever får dermed også mulighed for at opleve, at træning skaber resultater.

Der er ingen tvivl om, at Egmont Højskolen med Vandhalla har skabt en 'forstørrelse' af skolen og langt flere muligheder for aktiviteter og dermed også udvidet højskolens curriculum. Der er i højskolens arbejde en forventning til stede om at bidrage til varig forandring ved at forberede eleverne til et aktivt liv i fremtiden både fysisk og socialt gennem bl.a. at udfordre eleverne og skabe gode vaner. Analysen peger på, at de mange anvendelsesmuligheder bl.a. i forbindelse nedstigning til bassin kan betragtes som et 'udfordringsrum', der både understøtter og udfordrer elevernes progression, samtidig som følelsen af frihed i vandet understøttes. Elever, som normalt sidder i kørestol, får mulighed for at bevæge sig i vandet og opleve kroppen på en ny måde.

Vandhalla er også blevet et *landmark* i lokalsamfundet i kraft af både sin arkitektur og funktion som byens svømmehal. Frivillige fra højskolen og lokalmiljøet er organiseret i en lokal svømmeklub, som står for den offentlige åbningstid i Vandhalla. Gæster fra nær og fjern, i form af østjyske institutioner og europæiske turister, opsøger Vandhalla for at leje sig ind i dagtimerne eller få adgang til svømmehallen i åbningstiden.

Vandhalla står færdigt som et overordentligt vigtigt projekt og værk, både for Egmont højskolen og dens elever og for den byggefaglige udvikling af tilgængeligheden i den danske kontekst. Der er afgørende viden og erfaring at trække ud af processen og projektet, som fremadrettet kan virke som det nødvendige og altafgørende første skridt på en faglig udviklingsrejse, der forhåbentlig vil lede til nye innovative tilgængeligheds løsninger som i endnu højere grad vil øge livskvaliteten for brugerne, end tilfældet er i Vandhalla. Og det siger ikke så lidt.

Indledning

Denne del indledes med en introduktion til Egmont Højskolen og til tilgængelighed og 'universelt design'. Dernæst introduceres konkurrencen. Efterfølgende præsenteres en gennemgang af evalueringens problemformulering og struktur som efterfølges af en læsevejledning. Afslutningsvis følger en beskrivelse af projekts ståsted og omverdensforståelse samt en gennemgang af metode og undersøgelsesdesign.

Introduktion til Egmont Højskolen

Vandhalla er Egmont højskolens nye og fuldt tilgængelige idræts- og vandtræningscenter, som består af et motionscenter, en træningshal med klatrevæg og en svømmehal.

Vandhalla er et bemærkelsesværdigt byggeri af flere årsager. Både i forhold til funktion, proces, historik og betydning for husets daglige brugere. Og fordi det er et byggeri, der har stor betydning for forståelsen af tilgængelighed og universelt design i det danske byggeri.

Men Egmont Højskolen er også en ganske særlig højskole. Højskolen, der ligger i Hou, blev grundlagt af Oluf Lauth i 1956 som en høj- og efterskole for mennesker med handicap. I 1961 fik skolen for første gang nye og tilgængelige bygninger, et projekt som tiden senere viste kun var første etape i en lang række af tilbygnings- og ombygningsprojekter. Samtidig blev skolen til en ren højskole og skolens elevtal voksede støt. I 1970 ændredes skolens vision til at være 'en skole for alle – med et særligt ansvar for mennesker med fysisk handicap'. Denne integrationstankegang er fortsat styrket gennem årene og særligt siden 1991, hvor den nuværende forstander Ole Lauth tog over. Skolens målsætning om at give eleverne nye muligheder for engagement i livet og i samfundet underbygges af en pædagogisk tilgang og en hverdagsstruktur, der sikrer et samspil mellem mennesker med forskellige liv og muligheder. Skolens helt centrale værdier er Myndighed, Værdighed og Solidaritet og både program, struktur og bygninger skal understøtte disse værdier i praksis.

Skolen har gennem hele sin historie arbejdet på at forbedre forholdene for mennesker med handicap gennem oplysning og uddannelse og er i dag en af landets største højskoler med ca. 180 elever. Skolens fysiske rammer er udvidet i flere etaper over årene og rummer en mangfoldighed af faciliteter, herunder også Hou Søsportscenter. Dog har man længe måtte nøjes med en halv hal som indendørs idrætsfacilitet, og rammerne har grundlæggende været utilstrækkelige. Drømmen om at bygge et tidssvarende og fuldt tilgængeligt idræts- og vandtræningscenter, der kan understøtte og styrke skolens målsætning og værdier, har derfor også eksisteret på Egmont Højskolen i mange år, og gennemførelsen af projektet er resultatet af stor vedholdenhed og engagement, særligt fra skolens forstander Ole Lauth. Der har været flere tilløb og forslag, og finansieringen har krævet tid og ihærdighed, men efter en arkitektkonkurrence, som blev vundet af Cubo Arkitekter, stod Vandhalla som et fuldt tilgængeligt idræts- og vandtræningscenter, særligt for fysisk handicappede, færdigt til indvielse i 2013¹.

¹ <https://www.vandhalla.dk/historie> og <https://egmont-hs.dk/om-skolen/lokaliseret> 18. september 2016

Introduktion til tilgængelighed og Universelt design

I en dansk kontekst er tilgængelighed i byggeriet blevet synonym med Bygningsreglementets tilgængelighedsbestemmelser og forstås ofte som ramper og ledelinjer relateret til ankomsten til en bygning. Tilgængelighed i form af Bygningsreglementets tilgængelighedsbestemmelser indarbejdes først sent i tegnestuernes projekter (Frandsen et al., 2012). Tilgængelighed tildeles endvidere sjældent en fremtrædende plads i konkurrenceprogrammerne og optræder derfor sjældent som et kvalitetsaspekt. De færreste vil af gode grunde betragte Bygningsreglementet som inspirationskilden i skitserings- og konkurrencefasen, hvilket yderligere forstærker fraværet af fokus på tilgængelighed.

På baggrund af arkitekters forståelse af en opgave søger de generelt et koncept eller en fortælling for besvarelsen af konkurrencen i form af ståsted - et organiserende princip eller hovedgreb, der kan danne grundlag for de valg, der skal foretages i løbet af designprocessen. Hovedgrebet tilbyder dels muligheden for et konsistent design og dels en overbevisende kommunikation af designforslaget (Kreiner, 2007). Forskellige faktorer medvirker derfor til, at tilgængelighed generelt ikke spiller en nogen stor rolle fra projektets begyndelse hverken i diskussionen om kvalitet eller i tænkningen, når de første streger slås og hovedgrebet defineres.

Det er en udbredt antagelse, at efterlevelsen af Bygningsreglementets tilgængelighedsbestemmelser ikke skaber de store udfordringer eller problemer, når det gælder nybyggeri, mens det straks er mere udfordrende, når det drejer sig om tilgængelighed i forbindelse med ombygning eller renovering af eksisterende bygninger.

Brugerforståelsen i Universelt design

Denne faglige antagelse af tilgængelighedens muligheder og begrænsninger i byggeriet peger på et behov for at afklare begrebets betydning, både i sig selv og i sammenhæng med begrebet 'universelt design'. Som nævnt forstås begrebet tilgængelighed primært som tilsvarende Bygningsreglementets tilgængelighedskrav og primært rettet mod brugerbehov forbundet med kørestolen eller mobility-stokken. Denne snævre fortolkning af tilgængelighed er altså både begrænsende i sin forståelse af brugere og omfanget af designløsninger. I arbejdet med at udvide både forståelsen af brugerne, brugerbehovene og de arkitektoniske løsninger tilbyder begrebet universelt design en mere holistisk tilgang til forholdet mellem krop og form, bruger og løsning. Universelt design som begreb kan betragtes som en løftestang til at få fokus væk fra foranstaltninger rettet mod en specifik gruppe af personer til at omhandle et fokus på alle personer uanset situation og behov i forhold til ligestilling og inklusion. Begrebet Universal Design blev introduceret af Ron Mace i 1997 og har siden udviklet sig. I en dansk kontekst er begrebet stadig et nyt begreb. Ron Mace udviklede begrebet netop for at udvide forståelsen af brugerne og for at udviske opdelingen mellem handicappede brugere og ikke-handicappede brugere og i stedet flytte fokus til en inkluderende, pragmatisk og fremtidssikret forståelse af brugeren.

Mace's hovedpointe er, at vi alle med udgangspunkt i den samme fysiologi har forskellige behov og funktionsevner, uanset alder, køn eller handicap. Vi vil alle før eller siden, kronisk eller midlertidigt, opleve nedsat funktionsevne, og både design og arkitektur beriges af at imødekomme denne forståelse for brugernes diversitet (Ryhl, 2009b). Diversiteten inkluderer altså ikke kun fysisk funktionsnedsættelse, men i lige så høj grad sanselige og kognitive evner, og vores fysiske rammer bør derfor tage højde for at vi alle bevæger og orienterer os forskelligt igennem verden. Det gælder både i forhold til, hvor højt vi kan løfte vores ben, styrken i vores hænder, hastigheden vi bevæger os med eller opfatter informationer med, evnen til at se eller høre, eller behovet for at det byggede rum yder sikkerhed, tryghed og oversku-

elighed. Alle disse, og flere, er væsentlige faktorer i en universelt design-optik, og denne forståelse af forholdet mellem krop og rum og menneskelig diversitet er bl.a. nært beslægtet med fænomenologien. Det betyder bl.a., at idet, de gode løsninger opstår i samspillet mellem løsning/form og krop/menneske, vil de rigtige løsninger også være kontekstspecifikke og vanskeligere at præ-definere (Ryhl, 2013). Endvidere kræver brugerdiversitetens kompleksitet også stor viden om netop brugerne og deres mange, og til tider modsatrettede, behov, hvilket peger på, at den gode løsning ikke kun defineres i forhold til det færdige byggeri, men i lige så høj grad i forhold til planlægnings- og designprocessen. Betydningen af, hvornår man tænker tilgængelighed og universelt design ind i byggeriet, hvilken viden man trækker på i forhold til brugerbehov, og hvordan man sikrer kommunikation og viden deling mellem byggeriets aktører, er helt afgørende for det endelige resultat. Processen bliver derfor lige så betydningsfuld som det endelige byggeri i forhold til en faglig forståelse af universelt design og tilgængelighed (Ryhl et al., 2016).

Vandhalla er en forløber

Forskning viser, at praksis/tegnestuerne efterspørger eksempler på tilgængelighed og universelt design (Grangaard et al., 2014; Ryhl, 2013; Frandsen et al., 2012). Evalueringen af Vandhalla er også i den forbindelse væsentlig og rummer potentiale ikke blot i forhold til at generere gode eksempler på designløsninger som inspirerende referenceramme, men også andre aspekter. Det gælder bl.a. i forhold til bygherrens rolle og et indblik i den betydning, som de fysiske rammer har fået for højskolens praksis og rolle udadtil. Samtidig genererer evalueringen et eksempel på tænkningens rolle i arbejdet med hovedgrebet, og dermed hvorledes det er muligt at arbejde arkitektonisk med ligeværdighed.

Ambitionen har været at bygge et hus, der ikke kun imødekommer brugernes behov, men også kan udfordre, stimulere og udvikle måder at bruge både hus og krop på. Ved netop at udfordre brugerne til selvstændighed, myndighed og værdighed i brugen af husets muligheder, har det fra begyndelsen været intentionen at skabe et hus, der tilbød nogle særlige rammer for interaktion og udfoldelse. Og dermed også en ny tilgang til tilgængelighed i byggeriet.

Vandhalla er også bemærkelsesværdig i forhold den tænkning om ligeværdighed, som arkitektkonkurrencens vinderhold arbejder ud fra allerede i konkurrencens første fase. Tænkningen i vinderholdets arbejde med Vandhalla er netop interessant, fordi udgangspunktet er værdi udtrykt i ligeværdighed fremfor Bygningsreglementets tilgængelighedskrav, og fordi tænkningen leder til og optræder direkte i det arkitektoniske arbejde med et hovedgreb. Denne arkitektoniske tilgang er derfor bemærkelsesværdig i byggeriet i den danske kontekst.

Opførelsen af Vandhalla er finansieret af en lang række fonde, herunder også Realdania, som i en årrække under programmet Rum for Alle, har finansieret flere projekter med fokus på tilgængelighed. Realdania har efterfølgende valgt at få evalueret flere af projekterne i forhold til både proces og færdigt byggeri, herunder både Vandhalla og Danske Handicaporganisationers Hus. Konkurrencen om Vandhalla blev vundet af de samme to tegnestuer, Cubo arkitekter og Force4 architects, som efterfølgende vandt konkurrence om Danske Handicaporganisationers Hus, der tillige er evalueret af SBI. Vandhalla som konkurrence og realiseret projekt er dels interessant, eftersom Vandhalla på mange måder kan betragtes som en forløber for Danske Handicaporganisationers Hus, og dels fordi det er sjældent, at der udskrives en konkurrence med fokus på tilgængelighed i forhold til alle personer uanset handicap. Evalueringen af Vandhalla vil derfor være kilde til ny viden om, ikke kun hvordan de færdige løsninger opleves af brugerne, men i lige så høj grad, hvorledes tilgængelighed angribes i konkurrenceprogrammet, konkurrencens fase 1 og 2 samt undervejs i arbejdet med udformning.

gen af det arkitektoniske design. Derfor favner evalueringen både tænkning, løsning, proces og værdi.

Introduktion til konkurrencen om Vandhalla

I 2009 blev konkurrencen om Egmont Højskolens vandtrænings- og rehabiliteringscenter udskrevet. Forud for konkurrencen om Vandhalla ligger en lang proces. Allerede i forbindelse med indvielsen af nye bygninger ved Egmont Højskolen i 1961 talte man om at bygge en svømmehal. Da den nuværende forstander Ole Lauth blev ansat i 1991, havde han skrevet i sin ansøgning, at han ville realisere et svømmehalsprojekt i sin ansættelsesperiode. Flere gange har man på Egmont Højskolen været engageret i at planlægge et projekt, som dog ikke er blevet realiseret. I 2004 blev Realdania involveret i projektet og gav i 2006 tilsagn om økonomisk støtte. Derefter indledtes den proces, som resulterede i projektkonkurrencen om Bevæg Befri Beløn, hvor fem prækvalificerede hold deltog.

Det var bygherrens ambition at få skabt 'state of the art' handicapfaciliteter i form af innovative idræts- og vandtræningsfaciliteter samt et arkitektonisk landmark, der vil stramme bygningsanlæggets helhed op.

Bygherrens vision er i konkurrenceprogrammet formuleret som:

Alle personer med alle former for handicap skal kunne bruge det nye byggeri og omkringliggende arealer i samme omfang som personer uden handicap. [Konkurrenceprogrammet s. 19].

Det er ønsket at få en bygning, der i sig selv er tilgængelig i sin formgivning, fremfor en bygning der udelukkende tilbyder tilgængelighed i kraft af tekniske indretninger. Samtidig er det intentionen at tage udgangspunkt i kendte teknologier og anvende dem på nye og innovative måder.

Det er visionen at udvikle og implementere fysiske faciliteter til rehabilitering og fysisk udfoldelse, der bryder med eksisterende standarder og udgør best practice for mennesker med handicap på europæisk niveau. [Konkurrenceprogrammet s. 13].

Bygherren stiler i programmet mod et højt og nyskabende niveau af tilgængelighed, samtidig med at der også stilles krav til den arkitektoniske kvalitet eksempelvis i form af arkitektonisk gennemtænkte løsninger. I kraft af denne ambition ser man for sig, at projektet vil blive et foregangseksempel med demonstrationsværdi, som andre kan lære af eller lade sig inspirere af med hensyn til arkitektonisk kvalitet og tilgængelighed.

I programmet beskrives de generelle behov i forhold til syv forskellige handicapgrupper med henblik på at skabe forståelse for opgavens karakter og kvalificere konkurrencedeltagernes arbejde med konkurrenceforslaget. De syv handicapgrupper defineres som hhv. kørestolsbrugere, gang-, arm- og håndhandicappede, synshandicappede, hørehandicappede, astma og allergi, udviklingshandicappede samt læsevanskeligheder. Disse syv handicapgrupper er formuleret af og anvendes af Foreningen God Adgang. Konkurrencen blev vundet af tegnestuerne Cubo og Force4 sammen med landskabsarkitekterne GBL – Gruppen for By- og Landskabsplanlægning Aps og ingeniørfirmaet Hunds-bæk & Henriksen A/S.

Vandhalla blev indviet 28. februar 2013.

Problemformulering og evalueringens struktur

I evalueringen undersøges, hvorledes vinderholdet har fortolket konkurrenceprogrammet og defineret en særlig tænkning i deres konkurrenceforslag og i den videre proces frem mod det endelige rehabiliteringscenter og dets

løsninger. I den forbindelse undersøges, hvordan vinderholdet har håndteret brugerdiversiteten i forhold til en brugerforståelse samt hvorvidt, der er foregået en prioritering undervejs. Dette område behandles i evalueringens kapitel 'Tænkning'.

Herefter vil evalueringen i kapitlet 'Løsning' vurdere, hvordan tænkning og intention fungerer og kommer til udtryk i løsningerne. Løsninger kan ikke evalueres isoleret fra den proces, som finder sted. Derfor behandles processen i kapitlet 'Proces' i forhold til, hvilken proces der har fundet sted, og hvordan den har fået indflydelse på løsningerne. Et andet aspekt af evalueringen er den betydning, som Vandhalla har fået i form af en positiv effekt i hverdagen internt på højskolen og eksternt. Denne værdiskabelse behandles i kapitlet 'Værdi'.

Evalueringen er overordnet struktureret i forhold til de fire begreber: tænkning, løsning, proces og værdi. Eftersom der finder et samspil sted imellem dem, kan de derfor ikke isoleres entydigt.

Læsevejledning

Evalueringsrapporten er sammensat af flere dele og kan derfor læses på flere måder.

- Opsummerende besvarelse og diskussion. Den kan læses som en selvstændig tekst.
- Opsummerende besvarelse og diskussion suppleret af opslag i de tematiske kapitler.
- De tematiske kapitler: tænkning, løsning, proces og værdi suppleret af den opsummerende besvarelse og diskussion.

Navnet Vandhalla anvendes om den nye bygning også i de sammenhænge, hvor projektet og senere bygningen endnu ikke havde fået dette navn.

Når begrebet 'bruger' anvendes i rapporten, er der tale om de mennesker, der anvender bygningen. Det gælder såvel elever som assistenter og højskolelærere. Bruger er derfor ikke et udtryk for de forskellige handicap-brugergrupper.

Danske Handicaporganisationers Hus i Tåstrup forkortes DH-huset.

Projektets ståsted og omverdensforståelse

At evaluere betyder at vurdere nogets værdi eller kvalitet, især efter systematisk undersøgelse². En præmis for evalueringen af Vandhalla og dermed vidensprojektet er forventningen om en form for vurdering, der kan medvirke til at udvikle feltet universelt design på flere niveauer.

Tidligere udarbejdede analyser af tilgængelighed og/eller universelt design har enten beskæftiget sig med et eller flere delelementer; efterlevelsen af bygningsreglementets krav og nedslag i processen (Grangaard et al, 2014; Frandsen et al, 2012), og de sanselige aspekter af arkitekturen (Ryhl, 2013). Bortset fra *Handicaporganisationernes hus Evaluering af proces og værk* (Ryhl et al., 2016) har ingen tilgængelighedsanalyser favnet bygningen ud fra både program, designfase, udførelse og ibrugtagning samt brugernes perspektiv.

Post-Occupancy Evaluation

Post-Occupancy Evaluation (POE) er evaluering af det fysiske miljøes performance i relation til de daglige brugere. Den viden en POE frembringer, kan benyttes til justeringer af det oprindelige design og blive udgangspunkt

² Opslag i Den Danske Ordbog.

for et re-design eller program for et nyt projekt, ligesom en POE bidrager til generel viden om samspillet mellem fysiske miljø og mennesker i form af 'A body of Environment-Behavior knowledge', som John Zeisel har beskrevet (Zeisel, 2006). POE opstod i 1960'erne i forbindelse med akademiske studier inden for Environmental Design, hvor fokus var brugernes adfærd og arkitekturens indvirkning på deres adfærd, samtidig som brugernes perspektiv blev involveret. I begyndelsen var der en stor interesse for at inddrage oversete og svage grupper i samfundet (Zimring et al., 1988). Senere blev POE som tilgang optaget i det ikke-akademiske miljø og optrådte dermed som en konsulentydelse særlig inden for Facility Management (Preiser et al., 1988; Zimring et al., 1988).

Blandt arkitekter har der ikke været tradition for at foretage evaluering (POE) af projekter, når de var gennemført og taget i brug (Grangaard, 2009). Arkitekt og phd. Francis Duffy (Duffy, 1997) beskriver, at der ligger meget viden i en POE, som kan bidrage til en kvalificering af efterfølgende projekter. Men han peger på to årsager til den manglende udbredelse af POE. Den ene er manglende finansiering, for hvem skal betale for, at tegnestuen bliver klogere? Den anden årsag ligger i samarbejdet mellem tegnestue og bygherre, som kan være blevet så anspændt, at det er nærmest umuligt at fortsætte i et videre samarbejde om POE.

Udgangspunkt og forforståelse

Udgangspunktet for at foretage en evaluering af tilgængeligheden i Vandhalla var intentionen om at møde stedet med en åbenhed inspireret af den åbenhed, som verden mødes med i antropologien. På baggrund af en fordomsfri tilgang, er det målet i antropologien at fange det selvfølgelige og det ikke selvfølgelige, det bevidste og det ubevidste (Hastrup, 2002). Det har ikke i dette evalueringsprojekt været ønsket, og ej heller en option, at foretage observationer tilsvarende antropologens ophold i feltet i længere perioder. Det har derimod været intentionen dels at få arkitektens intentioner frem, og dels at få bygherrens og brugernes perspektiv frem, gennem deres egne fortællinger ved interviews og i forbindelse med rundture i Vandhalla. Det har dermed også været projektets overordnede mål at skabe viden som hele byggesektoren kan blive klogere af, fremfor kun den enkelte og involverede tegnestue. Dette afsæt reflekteres også i Realdanias virke og baggrund for at finansiere ikke kun opførelsen af Vandhalla, men også evalueringen.

Inden for Hermeneutikken og den hermeneutiske cirkel er forforståelsen en komponent i fortolkningen, som igen skaber en ny forståelse, der som forforståelse bidrager til en ny fortolkning – en proces som gentager sig i en iterativ proces til helheden er fortolket.

Til trods for intentionen om at møde Vandhalla med en åbenhed, var der flere forforståelser i spil inden i forbindelse med udarbejdelsen af projektbeskrivelsen.

En forforståelse var knyttet til udvælgelsens af genstandsfeltet. Vi kunne udelukkende have fokuseret på brugernes oplevelse af Vandhalla eller valgt at foretage en kritisk gennemgang af bygningen ud fra eksempelvis bygningsreglementets tilgængelighedskrav. Men det var netop vigtigt for os, at se Vandhalla ud fra et større perspektiv. Et perspektiv som omhandlede både tænkning, proces, løsning og værdi, som dermed definerer genstandsfeltet.

Kristian Kreiner har studeret fænomenet arkitektkonkurrencer og blandt andet foretaget feltarbejde i forbindelse med udvikling af nye konkurrenceformater. Som tidligere beskrevet er arkitekternes arbejde karakteriseret ved, at de på baggrund af deres forståelse af opgaven fremarbejder og søger et centralt koncept eller en fortælling for besvarelsen af en konkurrence. Kreiner ser dette som et ståsted – en form for organiserende princip, et hovedgreb, der kan danne grundlaget for de valg, der skal foretages. Hovedgrebet kan opfattes som et arkimedisk punkt, hvorfra alting kan udledes, og hvortil der kan refereres (Kreiner, 2007). Forståelsen for opgaven; funktion, sted og

brugere får betydning for tænkningen i arbejdet med et designforslag. At arkitekternes brugerforståelse får betydning for tænkningen i arbejdet med konkurrencen var en forståelse, som vi har haft med os undervejs i evalueringen.

Arkitektens tænkning er ikke en isoleret størrelse, den påvirkes også af bygherrens ønsker og prioriteringer. I både designet og projekteringen af en bygning bestemmes arkitektens fokus på tilgængelighed også af bygherrens fokus, og det gælder særlig for de projekter, hvor der arbejdes med en ambition om et højere tilgængelighedsniveau, end bygningsreglementet foreskriver (Frandsen et al., 2012). Derfor har det været essentielt også at få bygherrens perspektiv med i evalueringen.

En forforståelse har også handlet om relationen mellem bygningsreglementets tilgængelighedskrav og nye tilgange til at arbejde med et bygget miljø, som er for alle. I en dansk kontekst er tilgængelighed blevet synonym med bygningsreglementets tilgængelighedskrav (Ryhl, 2009b), som hovedsagelig omhandler tiltag for kørestolsbrugere og personer med hel eller delvis synsnedsettelse. Kravene befinder sig på et detaljeringsniveau, som ikke lægger op til, at tilgængeligheden tænkes ind på et tidligt tidspunkt eller i en helhedstænkning for omkring projektet. Resultatet er, at en holdnings- og værdimæssig dimension efterspørges generelt i formidlingen af tilgængeligheden (Frandsen et al., 2012). Og der er ikke umiddelbart dokumentation for, at Bygningsreglementet bidrager til denne holdnings- og værdimæssige formidling.

Dette peger på en anden forforståelse for projektet, som handler at udvide begrebsforståelsen til ikke kun at inkludere fysiske aspekter af byggeriets brug, men i lige så høj grad at forstå tilgængelighed og universelt design som begreber, der rummer sanselig, kognitive og emotionelle aspekter af både oplevelse og brug af bygningen. En fænomenologisk tilgang, der også rummer en forforståelse af brugeren som et sansende og aktivt menneske, der er i aktiv dialog med sine fysiske omgivelser, og som reagerer med alle sine fungerende sanser i forhold til den byggede form, der til gengæld både udfordrer, stimulerer og påvirker brugeren tilbage (Ryhl, 2009b; Pallasmaa, 1996).

Arkitekter har kritiseret Bygningsreglementet for på forhånd at fastfryse resultatet i kraft af kravenes specifikationsniveau og klare entydighed (Kirkeby, 2015). Tilgængelighedskravene er kendetegnet ved at tage udgangspunkt i hjælpemidler fremfor brugerbehov, samtidig som intentionen med kravene ikke beskrives. Dermed bidrager bygningsreglementet ikke til en formidling af de bagvedliggende årsager til kravenes udformning og kan derfor fremstå meningsløse eller i hvert fald vanskelig at forstå. Det betyder ligeledes, at de ikke appellerer til, at processen gribes an på en ny måde. Så forforståelsen har handlet om en forestilling om denne relation mellem bygningsreglement og nye tilgange.

I læsningen af programmet i forbindelse med formuleringen af en projektskitse for evalueringen stod det klart, at tilgangen til tilgængelighed i konkurrencen var meget traditionel og præget af de syv handicapgrupper fremfor universelt design. Mødet mellem konkurrenceprogrammets syv handicapgrupper og universelt design som grundforståelse skaber en forforståelse om den traditionelle tilgang, som bringes med ind i projektet.

Metode

Tilgangen til indsamlingen af det empiriske materiale, evalueringen baserer sig på, er kvalitativ. Det empiriske materiale består af feltarbejde samt adgang til skriftlige kilder.

Feltarbejdet har bestået af en kombination af traditionelle interviews og walk-throughs i form af rundture. De skriftlige kilder har omfattet: sammen-

drag af brugerdebat og workshopresultater fra programmeringsfasen, konkurrenceprogram med bilag, dommerpanelets evalueringsrapport af konkurrence, konkurrenceforslag og as-built-tegningsmateriale.

Interviews og rundture

Forskningsinterviews kan karakteriseres som en professionel samtale. Med fremhævelsen af inter og view, kan det beskrives, at resultatet er konstruktionen af viden, som opstår i interaktionen mellem interviewer og interviewperson. Der er tillige tale om udveksling af synspunkter (Kvale et al., 2015). Ved feltarbejdet var det målet at få udvekslet og indsamlet synspunkter fra arkitekt, bygherre og brugere. Denne udveksling må bestemt ikke forveksles med, at intervieweren lægger ordene i munden på interviewpersonen. Der var fokus undervejs på at stille nogle spørgsmål, der forholder sig til det etnografiske interview (Spradley, 1979) som tilgang og dermed fokuserer på at få interviewpersonerne til at udtrykke sig med egne ord.

Inden for Procesarkitekturen, et forskningsmiljø på MIT i 90'erne omkring Donald A. Schön og William L. Porter, har man fokuseret på at designe rammer for arbejdspladser og arbejdspraksisser ud fra et fokus på samspillet mellem det fysiske miljø, organisatoriske forhold, IKT og økonomi, samtidig som brugerne blev involveret i en form for iterativ designproces. Denne 'workplace making' baserer sig på en ramme eller konstruktion bestående af 'tilgang', 'interventionsstrategier' og 'redskaber'. Redskaberne er nøglen til at arbejde med tilgangen og interventionsstrategien. Der findes to typer af redskaber; 'strukturerede begivenheder' og 'instrumenter'. Målet med de strukturerede begivenheder er at skabe fælles begivenheder, der understøtter udviklingen af en fælles bevidsthed og sprog eksempelvis i forbindelse med brugerinvolveringen. 'Walk-through', en fælles rundtur i det fysiske miljø er et bud på en struktureret begivenheder, der bidrager til at skabe en fælles referenceramme (Horgen et al., 1999). En rundtur i procesarkitekturens og i vores optik er derfor noget andet og langt mere en blot en inspektion, som ordet også anvendes for i nogle sammenhænge.

'Walk-through', en fælles rundtur, blev valgt som teknik til at få skabt en anledning til at samtale om det, vi oplevede undervejs på rundturen. På den måde ville vi bogstavelig talt komme omkring i alle hjørner. Vi er alle aktive deltagere, som bidrager til samtalen – dog uden at fylde for meget – men alligevel styrer samtalen. I forhold til arkitekten var det desuden målet at få anledning til ikke blot at høre en 'salgstale' for projektet, men også til at samtale om, hvorledes bygningen faktisk var blevet tænkt og efterfølgende projekteret og opført. I forhold til bygherren var det intentionen at få anledning til komme omkring i hele bygningen og samtale om småt og stort i forhold til behov, krav og brugen af bygningen fremfor udelukkende en samtale baseret på hukommelsen. Netop fordi man under rundturen skal forholde sig til alt det, man ser, vil samtalen nemmere kunne komme til at handle om både det positive, det negative og alt det, som befinder sig midt i mellem.

Udført feltarbejde

Under et to dages ophold på Egmont Højskolen 6. og 7. maj 2014 blev feltarbejdet gennemført og suppleret med interview 27. maj 2014.

Undersøgelsesdesignet bestod af

- Arkitekt; Cubo, rundtur med samtale
- Arkitekt, Force 4, interview (efterfølgende)
- Bygherre; rundtur med samtale
- 3 elever med forskellige funktionsnedsættelser; interviews, evt. samtale under en rundtur med en elev i kørestol
- 3-5 interviews med personale; undervisere, hjælpere

Det var vanskeligt at få de individuelle aftaler med personale og studerende på plads inden feltarbejdet blev påbegyndt. De blev arrangeret undervejs. Det viste sig, at eleverne havde fri om eftermiddagen den første dag. Byg-

herren i form af højskoleforstanderen fik arrangeret to elevinterviews den følgende dag.

Dag 1. Vi indledte med at få Per Ravn fra Cubo Arkitekter (forkortet Cubo), som havde været med til at tegne konkurrencen, til at vise os rundt – walk-through. Rundturen blev filmet på video.

Efterfølgende viste højskoleforstander Ole Lauth os rundt. Undervejs mødte vi personale i svømmehallen, som vi talte med. Rundturen blev video-filmet og suppleret med interview samme dag og dagen efter.

Om aftenen observerede vi i svømmehallen samt talte med elever i svømmehallen og spisesalen. Her talte vi bl.a. med eleven Heinke Bornebusch.

Dag 2. Denne dag afholdte vi interview med:

- De tre idrætslærere: Bo Sejersén, Poul Erik Fink og Dan Ellegaard.
- Driftsleder og livredder Morten Dam
- Elev Aleks Husum – han kan gå med støtte men bruger rollator
- Elev Nikolaj Steffensen – han er hjerneskadet. Han kan ikke selv stå op uden støtte, og sidder derfor i kørestol. Interviewet foregik som en samtale mellem Nikolaj, hans assistent Sune og fysioterapeut Mads Thøgersen.
- Nikolajs assistent Sune

På forhånd havde vi forberedt en semi-struktureret interviewguide specifikt i relation til de forskellige typer af interviewpersoner opdelt i kategorierne: bygherre, underviser, elev og assistent.

Det var planlagt fra begyndelsen at afholde et interview med Andreas Lausen fra Force4 Architects (forkortet Force4) 27. maj 2014. Det blev dermed tillige muligt at samtale om spørgsmål genereret af rundture og interviews.

Databehandling og analyse

Alle interviews og videooptagelser af rundture er blevet transskriberet.

Første del af analysefasen handlede om at tilvejebringe et overblik over det omfattende datamateriale. På baggrund af de overordnede temaer: tænkning, løsning, proces og værdi, valgte vi de små historier/eksempler ud i form af citater, som handlede om tilgængelighed. Efterfølgende er disse citater og de eksempler, de repræsenterer blevet struktureret og opdelt i afsnit i de fire tematiske afsnit.

I det tematiske afsnit om proces er strukturen defineret af projektets fire faser: formulering af program, konkurrencefasen, projektering og udførelse samt ibrugtagningsfasen. De øvrige tematiske afsnit er bestemt af de tema-tikker, som behandles.

Undervejs har alle interviewpersoner fået de transskriberede interviews tilsendt til godkendelse af de udvalgte citater. Citaterne kan betragtes som en form for bruttocitater, der har fungeret som byggeklodser i arbejdet med evalueringen. De er efterfølgende blevet "sprogvasket" med henblik på at opnå en større grad af skriftsprog frem for talesprog.

Den overordnede strukturering af analysen er blevet skabt ud fra de fire temaer tænkning, proces, løsning og værdi, som dermed danner rammen for evalueringen af Vandhalla. Analysen er udført på baggrund af forskernes observationer og fotodokumentation foretaget på stedet og interviewdata med fokus på brugernes oplevelse, forståelse og brug af bygningen.

Formulering og anvendelse af begrebet designhypotese uddybes i det tematiske kapitel Løsning. Begrebet anvendes som et analyseredskab til at bringe intentionen bag designet i spil i vurderingen af den valgte og udførte designløsning. Begrebet baserer sig på Zeisels brug af plantegninger (annotated plans) som 'environment-behavior hypoteser', der kan evalueres. Der er en forventning til stede om, at man med den valgte løsning på den bedst mulige måde lever op til det, man vil med intentionen (Zeisel, 2006). Dermed fungerer den valgte designløsning som en hypotese – en designhypotese der kan afprøves eller vurderes.

Det har ikke været intentionen i vurderingen at foretage en afprøvning af, hvorvidt designløsningerne overholder bygningsreglementets tilgængelighedskrav. Dog kan det ikke undgås, at disse krav alligevel er med, da de sidder på ryggraden af rådgiveren. Derimod har det været målet at foretage en vurdering ud fra en generel vinkel omkring kvalitet for alle mennesker. I den forbindelse har det været oplevelsen på stedet og mindet herom i fotos og videomateriale, der har været omdrejningspunktet for vurderingen og dens analyse i tekst fremfor en analyse i et tegningsmateriale. Velvidende, at en dybere registrering og dokumentation kan bidrage til at føre generelle vurderinger tilbage i et arkitektonisk fagsprog, har det været prioriteringen at skrive vurderingerne frem.

Rundture, samtaler og interviews med arkitekter, bygherre, personale og elever er kendetegnet af eksempler. Dels der hvor informanterne selv vælger at fortælle deres historie ved at inddrage eksempler, og dels hvor forskerne spørger til eksempler for at få præciseret og dermed udfoldet pågældende tematik. Det er karakteristisk for fremstillingsformen i denne rapport, at de små men vigtige historier og eksempler på forskellige tematikker tillægges en fremtrædende rolle.

Refleksion på undersøgelsesdesign

Med deltagelsen i rundturene blev der etableret en platform for afholdelsen af de efterfølgende interviews – en fælles referenceramme. For idet vi i projektgruppen nu dels kendte til bygningen og dels havde set bygningen og dens udstyr i brug, kunne vi inddrage den aktivt i interviewet og den samtale, der opstod i interviewet. Der blev dermed skabt et møde mellem den semi-strukturerede interviewguide og kendskabet til bygningen i samtalen. Rundtur og interview genererede hver især forskellige typer af viden, som komplementerede hinanden.

Det var tydeligt, at arkitekten også oplevede og lærte noget undervejs, fordi han så bygningen i brug. Man fik talt om, at det, som var lykkedes, og om det, som ikke var lykkedes eller var blevet mindre godt ud fra en POE optik.

Interviewet med Aleks foregik i et mødelokale, mens interviewet med Nikolaj fandt sted i forlængelse af, at vi havde været på besøg i motionsrummet og filmet, da han trænede. Det var to vidst forskellige situationer både med hensyn til sted, deltagere og stemning. Som tidligere beskrevet fandt interviewet med Nikolaj sted som en samtale mellem ham, hans assistent og hans fysioterapeut – 3 unge mænd, som taler uformelt med et forskerteam, mens Nikolaj får en kop kaffe og et stykke frugt. Undervejs, hvis Nikolaj blev fortabt i en detalje, var det assistent og fysioterapeut, der drev ham videre i samtalen og fik ham på rette spor i en meget kammeratlig tone. Derimod fremstod interviewsituationen med Aleks lidt mere formel. De to elever havde endvidere forskellige forudsætninger såvel fysisk som kognitivt for at deltage i interviewene. Samtalen med Heinke i spisesalen opstod, fordi vi opholdt os der og forsøgte at få samtaler i gang med eleverne, og hun gerne ville tale med os.

Inden for Designforskning bidrager videoklip fra feltet til at facilitere dialogen med brugerne/informanter, eksempelvis som portrætter ved udforskning af nye designs (Buur et al. 2000), som grundlag for designspil (Fröst, 2004) eller som optakt til opgaver i forbindelse med dialogorienteret registrering af samspil mellem rum og aktivitet (Grangaard, 2009). Man kunne i endnu højere grad i et videre studie fokusere på inddragelsen af elevernes individuelle oplevelser og erfaringer i bygningen specifikt i forhold til eventuelle funktionsnedsættelser. I dette tilfælde ville det have krævet et længere feltarbejde eller et feltarbejde opdelt i to dele, hvor vi ved andet besøg havde præsenteret videomaterialet for informanterne og dermed spillet det tilbage og fået en tilbagemelding.

Opsummering

Evalueringen af projektet Vandhalla tager afsæt i fire centrale temaer: Tænkning, Løsning, Proces og Værdi. De fire temaer gennemgås detaljeret og nuanceret i denne rapport, men fundene opsummeres og samles i dette afsnit. Opsummeringen er struktureret i de fire temaer, som hver afsluttes med nye spørgsmål afledt af evalueringen.

Tænkning

I evalueringsprojektet skal *tænkning* forstås som et begreb til at beskrive og forstå det ståsted, arkitekterne arbejder ud fra i besvarelsen af konkurrencen og undervejs i processen. Når evalueringen bevidst tager udgangspunkt i begrebet tænkning, skyldes det forventningen om, at den måde, der tænkes på i projektet, får betydning for resultatet, ikke mindst i forhold til den værdibaserede løsning både i helhed og i detalje.

Evalueringsprojektet har særligt fokus på betydningen af tænkningen bag projektet og særligt vinderholdets forståelse af brugerne og brugerforståelsens betydning for valget af løsninger har været centralt i evalueringen. Samtidig var det målet at undersøge, hvordan vinderholdet håndterede brugerdiversitet og eventuelt prioriterede brugerbehov undervejs.

Brugerforståelsen

Vinderholdets arbejde med konkurrencen vidner i høj grad om, at der var en særlig tænkning til stede omkring brugeropfattelsen, som fik betydning for udformningen af projektet.

Tegnestuen Force4 bød ind i samarbejdet med tegnestuen Cubo med deres erfaring fra forskellige tidligere ikke-realiserede projekter, deri blandt projektet 'Fremtidens handicapbolig'. Force4 fortæller, at deres arbejdsform er kendetegnet af en omfattende researchfase, inden de overhovedet begynder at tegne på et projekt. I dette konkurrencesamarbejdet bidrog de med en pulje af viden og tanker, eksempelvis om betydningen af og muligheden ved lineært flow i forhold til kørestolsbrugere. Desuden fik konkurrencedeltagerne i løbet af konkurrencefasen et indblik i kulturen på Egmont Højskolen, og måden skolen praktiserer selvhjulpethed på. Specielt én oplevelse skabte et helt særligt incitament hos vinderholdet, da Force4 oplevede med egne øjne, hvorledes en elev, de havde mødt før i forbindelse med et andet projekt, nu tydeligvis stortrivedes på Egmont Højskolen. Den personlige oplevelse af den synlige betydning af Egmonts muligheder fik afgørende betydning som incitament for vinderholdet.

Vinderholdet håndterede brugerdiversiteten ved at prioritere kørestolsbrugere og dårligt gående personer. Der var ikke tale om et decideret fravalg af de øvrige handicapgrupper, som var beskrevet i konkurrenceprogrammet; arm- og håndhandicappede, synshandicappede, hørehandicappede, astma og allergi, udviklingshandicappede samt læsevanskeligheder. Her blev syv grupper beskrevet som målgruppe, de syv var baseret på mærkningsordningen 'God Adgang'. Vinderholdets brugerfokus opstod antagelig dels som en konsekvens af, at man på baggrund af besøg på Egmont Højskolen vurderede, at der blandt eleverne var flest kørestolsbrugere og dårligt gående, og dels ved, at man havde størst viden om disse grupper fra tidligere projekter. Til trods for en stor bevidsthed og indsats omkring den indledende research-

fase, fik de øvrige fem grupper ikke en større plads i vidensindsamlingen videre i projektet.

Vinderholdets tænkning havde fokus på kørestolen og personer, som er dårligt gående, og det (bevægelseshæmmede) blev bestemmende og styrende for flere løsninger. Særligt styrende blev ønsket om at opnå et flow i bygningen med færrest mulige steder, hvor en kørestolsbruger ville være nødt til at dreje eller vende kørestolen. Samtidig har man også fokus på at skabe løsninger, der bidrager til at understøtte selvhjulpenhed blandt eleverne, hvoraf mange er brugere af kørestol.

Ligeværdighed

Brugerforståelsen og dens fokus på kørestolsbrugere og gangbesværede blev udslagsgivende, da vinderholdet skulle bestemme sig for hovedprincippet for placering og forbindelse til højskolens hovedbygning. I den forbindelse begyndte vinderholdet at tale om *ligeværdighed*. Det kraftige terrænspring åbnede en diskussion om, hvordan man kunne skabe en værdig ankomst for disse grupper af brugere. Vinderholdet valgte derfor en løsning, hvor den nye bygning koblede sig direkte på den eksisterende halve hal og hovedbygning i samme niveau for at undgå lange afstande og udligning af niveauspring med ramper. Der var tale om en økonomisk dyr løsning, men vinderholdet var overbevidst om, at det var den bedste.

Vinderholdets fortolkning af ligeværdig blev betydningsfuld for det endelige resultat, og fortolkningen ændrede sig undervejs i processen. I konkurrencens første fase fortolkede vinderholdet en ligeværdig løsning som den samme løsning for alle, og tanker om omkring værdighed og ligeværdighed kom til udtryk i løsninger forbundet med ankomst. Det gjaldt bl.a. ankomst til bygningen, ankomst til svømmehallen fra omklædningen og ankomst til selve bassinet. I konkurrencens anden fase blev vinderholdets forståelse af ligeværdighed udviklet markant og mere nuanceret, og man blev bl.a. opmærksom på, at rampen som eneste løsning ved det store bassin ville være en barriere for nogle personer. Man indarbejdede derfor en trappe og endte faktisk med i det færdige byggeri at kunne tilbyde brugerne en palet af forskellige måder at entrere bassinet på.

Opfattelsen af ligeværdighed udviklede sig undervejs i konkurrencen. Fra at handle om én løsning for alle, blev ligeværdighed et spørgsmål om at sikre en palet af løsninger, som samlet set tilbød noget for alle. Der ligger en fleksibilitet og en palet af muligheder f.eks. i princippet om at tilbyde kabiner i tillæg til omklædningsrum, som tillige handler om at skabe ligeværdighed gennem forskellige løsninger. Når denne tænkning er i spil, kan den beskrives som en 'ligeværdig designstrategi'.

Denne ændring i brugerforståelse, som kom til udtryk i en ændret fortolkning af ligeværdighed, er konkretiseret i de enkelte løsninger i det endelige byggeri og må derfor betragtes som helt afgørende for tænkningens betydning for det færdige Vandhalla.

Begrebernes betydning

Ligeværdighed som begreb er i modsætning til f.eks. flow ikke en del af den generelle arkitekts vokabularium. Flow anvendes som begreb til at beskrive bevægelse gennem rum samt rumlig sammenhæng eller rumlige forbindelser. Vinderholdet tog med begrebet flow fat i et kendt begreb inden for arkitekturen og understregede dets berettigelse i koblingen til kørestolens bevægelse. Med ligeværdighed som begreb omsætter vinderholdet derimod et generelt begreb til arkitektur.

Begreberne ligeværdighed og flow bliver først rigtig interessante, idet de møder rumlige situationer, som i Vandhalla spænder fra den landskabelige kontekst til svømmehallens bassin og omsættes til fysisk og arkitektonisk form. Hvor andre måske straks tænker i ramper, når de hører om en køre-

stol, vælger vinderholder helt at undgå rampen som løsning og arkitektonisk element grundet deres forståelse for gruppen af bevægelseshæmmede.

Flere gange i processen har der været et stærkt sprogligt billede i spil i form af en metafor. Både bygherre, personale og vinderholdet fortæller, at handicaporganisationerne understregede betydningen af, at nedstigningen til vandbassinet foregår på værdig vis og så vidt muligt selvhjulpen. Blandt andet er de normalt anvendte lifte, hvor personen hænger i luften, ikke ønsket, da de opleves som uværdige. Flere bruger metaforen 'hænge som en sæk kartofler' for at understrege deres forståelse af ligeværd, og billedet lader til at skabe indlevelse hos arkitekterne, og det synes derfor, at mødet mellem metafor, begreb og fysiske rum skaber afsæt for et resultat. Netop her oversætter vinderholdet en problematik til en arkitektonisk løsning og gør den til sin egen og det i en grad, hvor det opleves, som om at det er dem, der har fundet på alle takterne. Takter, som dog allerede er beskrevet i konkurrencematerialet, men som først lader til at blive levende, idet de får en arkitektonisk form, fordi vinderholdet har opnået en forståelse af dem.

Udviklingen

Selvom tænkningen og brugeropfattelsen umiddelbart fremstår snæver og udelukkende omfattede kørestolsbruger og gangbesværede, udviklede den sig undervejs i processen. Vinderholdet blev undervejs særligt opmærksomt på både bredde og forskellighed i brugerbehov inden for disse to grupper. Desuden fik man hen ad vejen adresseret tiltag, der var rettet mod en bredere brugerskare, herunder særligt personer med en synsnedsettelse.

Bygherren havde i projektet tilsyneladende ikke samme interesse i eller fokus på at tænke i 'alle' som vinderholdet, på trods af formuleringer i konkurrenceprogrammet. Det er desuden tydeligt, at udviklingen i Vandhalla ikke kan isoleres fra Danske Handicaporganisationers Hus i Høje Tåstrup (forkortet DH-huset) som forløb delvist parallelt med Vandhalla, eftersom de to tegnestuer også sammen vandt konkurrencen om DH-huset. De fik dermed anledning til at overføre viden, inspiration og erfaring mellem vinderprojekterne. Konkurrencen om Vandhalla finder sted i 2009, mens konkurrencen om DH-huset med sit læringsforløb finder sted året efter i 2010. Det betyder, at det er muligt at indarbejde input fra arbejdet med DH-huset i projekteringsfasen på Vandhalla. Overordnet synes tænkningen hos vinderholdet at have ændret sig undervejs i processen med tydelig resultat i udformningen af de endelige løsninger. Tænkningen synes særligt at være påvirket af mødet med og engagementet hos både bygherre og elever fra Egmont, det personlige møde og den personlige oplevelse af betydningen af tilgængelighed synes altså afgørende. Samtidig er det bemærkelsesværdigt at ingen af de interviewede i evalueringsprojektet peger på forskningsdokumentation, faglige referencer ud over egne eller andre bygningsreferencer som vidensafsæt for designprocessen eller tænkningen.

Løsning

Når tilgængeligheden i Vandhalla evalueres, har evalueringsprojektet taget udgangspunkt i at vurdere de valgte løsninger i forhold til den intention, der ligger bag. Evalueringsmetoden bygger på princippet om 'designhypoteser'.

I evalueringen defineres i alt 11 designhypoteser på baggrund af hhv. vinderforslaget og konkurrenceprogrammet. Samlet dækker de et stort spænd fra detaljer til konkurrenceprogrammets overordnede mål og forventninger.



Aktivitet i motionsrummet.

Vinderforslag	Konkurrenceprogrammets krav	Konkurrenceprogrammets overordnede mål og forventninger
Placering af tilbygning i samme niveau som den eksisterende del af højskolen understøtter ligeværdighed	Vandrutsjebane for alle – lift og udsigtspunkt	Med pågældende placering og udformning styrkes helheden, og der skabes et arkitektonisk "landmark".
Bygning som naturlig ledelinje – en ny sti, inviterende indgang samt indvendig plint fremfor søjler	Multihal og motionsrum for alle – træningsudstyr, scene, mobil væg og klatrevæg	Vandhalla tilbyder sanseoplevelser
Bygning viser vej suppleret af skiltning		Vandhalla, tilgængelighed for alle
Nemt at orientere sig i omklædning/svømmehal - farver og markering af bassinkant		
Samme type ankomst til svømmehallen fra omklædning uanset omklædningsprincip		
'En palet af nedstigningsmuligheder til bassinerne		

Evalueringen af vinderforslagets designhypoteser viser, at vinderholdet i deres arbejde med ankomst både i form af placering af Vandhalla og hovedindgangen, strukturen i bygningen og særlig i forbindelse med omklædningen og ankomsten til svømmehallen samt i forhold til nedstigning til bassinerne i høj grad er nået i mål med opfyldelsen af intentionerne. De øvrige løsninger ligger ikke helt på samme høje niveau.

Vurderingen af rumprogrammets to designhypoteser viser, at vandrutsjebanen er for alle, og at den fungerer godt i hverdagen. Som et arkitektonisk element fremstår den dog uforløst. Multihallen og motionsrummets tilgængelighed og brugerkvalitet udmærker sig primært i kraft af kvadratmetre og et stort udbud af udstyr.

Evalueringen af designhypoteserne udledt af konkurrenceprogrammets forventninger, viser tydeligt, at projektet delvis lever op til de oprindelige intentioner. Vandhalla styrker helheden i bygningsanlægget, samtidig som Vandhalla også er blevet et arkitektonisk landmark. Når det kommer til tilgængeligheden for alle personer, med og uden handicap, samt intentionen om en indre arkitektur, der er sanselig, er resultaterne af vurderingen ikke entydig. Vandhalla blev i løbet af processen tilgængelig for alle på mange planer, men de sanselige greb er desværre meget underspillede. Man kunne have arbejdet langt mere bevidst med 'alle-begrebet' og med de sanselige aspekter af arkitekturen fra begyndelsen og derved med stor sandsynlighed have øget både tilgængelighed og oplevelse for rigtig mange.

Det særlige ved de gode løsninger

Placeringen af bygningen og ankomsten til svømmehallen via omklædningsområdet samt nedstigningen til bassinerne vurderes alle som gode designløsninger. Idet disse løsninger udmærker sig, leder det til spørgsmålet om, hvad er det særlige ved disse løsninger i forhold til de øvrige.

Grundlæggende er der i alle førnævnte løsninger tale om en række hovedgreb for de forskellige niveauer af ankomst og rumlige overgange i forhold universelt design. På dette hovedgrebsniveau kan placeringen af bygning, ankomsten til svømmehallen via omklædningsrummet samt nedstigningen til bassinerne beskrives og formidles som et diagram, idet der er tale om organiserende principper fremfor deciderede løsningsdetaljer. Det er ikke arkitekturen og de sanselige aspekter af den, som er i højsædet.

Ligeværdighedens rolle er et andet karakteristisk træk ved løsningerne. Ligeværdigheden tilføjes ikke som et ekstra lag, men optræder som en naturlig del af hovedgrebet. Til trods for en opmærksomhed på ligeværdighed og en evne til at tænke ligeværdighed ind i hovedgrebet baserer grebet sig primært på få brugergrupper, de gangbesværede og kørestolsbrugerne. Hvilket kan forklares med tænkningen.

Ankomsten til svømmehallen gennem omklædningsområdet samt nedstigningen til bassinerne udmærker sig ved, at der tilbydes en palet af muligheder. Brugerne kan selv vælge, hvor de vil klæde om alt efter deres behov, tillige som de kan vælge at entrere et bassin på den måde, som passer til deres fysiske formåen eller deres træningsprogram.

Processen

Evalueringen beskæftiger sig med processen fra konkurrencen udskrives, til bygningen er taget i brug. Evalueringen har kortlagt de karakteristiske faktorer ved processen, som har fået indflydelse på tilgængeligheden, samt hvordan processen havde indflydelse på tænkning og løsning, og hvorvidt der opstod et samspil mellem tænkning, løsning og proces.

Det synes tydeligt, at forskellige karakteristiske faktorer relateret til processen har fået indflydelse på de valgte løsninger og deres udførelse i forhold til både tilgængelighed og de brugsmæssige kvaliteter.

Konkurrenceprogrammet opererer med fem faser; koncept- og formodning, programmering, konkurrence, projektering samt udførelse. Evalueringen opererer med fire faser:

- Formulering af program
- Konkurrencefasen
- Projektering og udførelse

Forarbejdets betydning

Konkurrencen blev udskrevet som en indbudt konkurrence i februar 2009. Forinden var der brugt flere år på at indkredse behov, holdninger og idéer samt undersøge de vandtekniske aspekter. I dag sætter bygherren stor pris på dette forarbejde og beskriver denne fase som vigtig og anbefalelsesværdig.

Henholdsvis elever og undervisere samt handicaporganisationer blev i den forbindelse involveret i en workshop afholdt af Rambøll. Alle interviewpersoner i evalueringen refererer til, at der blev talt med rigtig mange mennesker i den fase, og flere temaer blev diskuteret, herunder også hvordan man bedst løste bevægelsen fra bassinkant til vandet.

I konkurrenceprogrammets bilag fra inspirations-workshops beskrives det, at lift ved bassinet øger oplevelsen af uværdige situationer. Denne holdning bliver udslagsgivende for hele arbejdet med projektet fra tænkning til løsning.

Der har været tidspunkter i denne fase, hvor forskellige holdninger har været i spil, fx når interesseorganisationer og nøglepersoner ikke var enige, eller bygherren ikke var enig med en rådgiver. Det gælder eksempelvis i forbindelse med omklædningsområdets kabiner, hvor det i den endelige løsning er muligt som enkeltperson at klæde om alene eller sammen med en hjælper, hvis ikke man ønsker at klæde om i et traditionelt omklædningsrum. Rådgiveren ønskede i udgangspunktet, at alle skulle klæde om sammen, men bygherren fastholdt kravet om individuelle kabiner og blev bakket op af en nøgleperson fra rehabiliteringsfeltet. I dag giver personalet på Egmont tydeligt udtryk for, at man valgte den rigtige løsning, fordi de ser, hvilken fleksibilitet og muligheder for at skabe privathed og tryghed, der er opnået med kabinerne. Kabinerne danner grundlag for en værdig ankomst til svømmehallen og de ligeværdige aktiviteter, der foregår der, eftersom alle brugere ikke er nødt til at stå/sidde/ligge i samme omklædningsrum.

Konkurrencens faser

Samlet har de to tegnestuer en vis erfaring med tilgængelighed, da de indleder konkurrencesamarbejdet. Det er et succeskriterium for vinderholdet, at det realiserede projekt i høj grad ligner det endelige konkurrenceprojekt. De peger på konkurrencens fase 2 som en faktor, der har haft betydning for kvaliteten af det endelige byggeri, fordi der er tid til dialog med bygherren og justeringer af forslaget. Der peges i eftertid ligeledes på, at der på denne måde er opnået en blid overgang til selve projekteringen, eftersom projektet allerede er kommet meget langt i konkurrencens to faser.

Et eksempel på dialogens betydning i denne fase er ankomst og nedstigning til bassinet. Her indarbejdede man en trappe i forbindelse med rampen ved det store bassin, som ikke var med i det første forslag på grund af dialogen med både bygherre og elever.

Et andet eksempel på dialogens betydning er den specialkompetence fra Hjælpemiddel Instituttet i Århus, som var inviteret med på holdet. Der er ingen tvivl om, at der eksisterede meget viden på dette felt, men det var en udfordring at præsentere den rette viden i forhold til brugerbehov for vinderholdets deltagere. Den rette viden i form af en viden de kunne bruge – forståelse af brugerbehov fremfor et overblik over udvalget af hjælpemidler. Den viden om brugerne, som vinderholdet i sidste ende primært trækker på, lader til i høj grad at være leveret af bygherren.

Der ligger i konkurrenceformatet et større potentiale i forhold til at få skabt en brugerforståelse, som man kunne have udnyttet i forbindelse med denne konkurrence om Vandhalla. Der er ingen tvivl om, at en rundvisning på Egmont Højskolen tilbyder et indblik i højskolens hverdag, som får en betydning, men man kunne være gået langt længere.

En dialogbaseret konkurrence kræver derfor en bevidsthed om, at denne form stiller krav ikke blot til de personer, som konkurrencedeltagerne har dialog med men også dialogprocessens sprog og forventningsafstemning.

Bygherrens rolle

Højskoleforstanderen Ole Lauth er en ildsjæl, og processen kan derfor ikke isoleres fra bygherrens rolle, hans ambitioner, viden og holdninger og ikke mindst hans indflydelse på projektet.

Højskoleforstanderen havde erfaring fra tidligere byggeprojekter i forskellige regi også på Egmont Højskolen. Bestyrelsen og højskoleforstander blev enige om, at han skulle være bygherre fremfor, at der blev ansat en bygherrerrepræsentant. Der var tale om en tydelig prioritering, og man frikøbte højskoleforstanderen til at være bygherre.

Der er flere eksempler på at bygherren har fastholdt en løsning, der ellers skulle spares væk og som så blev en bygherreleverance. Nogle bygherreleverancer valgte bygherren selv at stå for, så fik han den løsning, han havde forestillet sig.

Den engagerede bygherre er opmærksom på mange tematikker, og har også en holdning til dem. Et eksempel er de akustiske forhold i svømmehallen, hvor bygherren stillede sig kritisk til arkitektens ambitioner og løsning. Måske har man talt forbi hinanden eller ikke talt samme sprog.

Bygherren er løsningsorienteret og engagerer løbende sit faglige netværk, når der opstår et problem. Svømmehallen og særlig rutsjebanen er bygherrens 'con amore'-projekt, som han har lovet, at han skal få gennemført i sin tid som forstander på Egmont Højskolen. Engagementet og ønsket om at tilvejebringe den rette viden og de rette løsninger viser sig også i bygherrens mange researchture angående svømmehal og rutsjebane. Til trods for bygherrens interesse for det funktionelle aspekt af en løsning, er det dog ikke alle hans løsninger, der fungerer lige godt, som fx markering på glasfelter der er problematiske og dermed også bliver et eksempel på bygherrens manglende faglighed.

Proces, tænkning og løsning

Antageligvis opstår vinderholdets bevidsthed omkring ligeværdighed på baggrund af en kombination af tegnestuernes egne faringer og konkurrenceprogrammets input via workshopresultaterne. Det første fokus på rampen som eneste vej ned i bassinet i en forståelse af skabe ligeværdighed i form af én løsning for alle ændres undervejs på baggrund af vinderholdets indblik i brugernes oplevelser og synspunkter. En anden faktor, der får en betydning, er kombinationen af de to faser og dialogen, der skaber en udvikling i vinderholdets tænkning om ligeværdighed, der ændres fra én løsning for alle til flere løsninger for alle. I samme tænkning ændrede brugerforståelsen sig, idet vinderholdet fik et større indblik i bredden og nuancerne blandt kørestolsbrugere og gangbesværede personer.

Bygherrens engagement og rolle som ildsjæl har haft afgørende betydning for projektet i hele dets forløb – som et omdrejningspunkt. Bygherren kæmper fra start for de krav, han vil have med i programformuleringen, særlig princippet med kabiner i omklædningsområdet prioriteres allerede her. I projektering og udførelse får bygherren også afgørende indflydelse på løsningerne, bl.a. er det ham, der prioriterer, gennemfører og sikrer finansiering af flere bygherreleverancer, det gælder i særdeleshed vandrutsjebanen.

Brugerforståelse, dialog og bygherren som ildsjæl er faktorer ved processen, som bliver bestemmende for tænkningen og løsningerne i Vandhalla, og som samlet set får afgørende betydning for det endelige byggeri.

Situationen i forbindelse med Vandhalla, hvor bygherren fremstår som en inkarneret ildsjæl, er unik. En tilsvarende ildsjæl vil ikke være muligt at forvente i ethvert andet projekt, og i Vandhalla spiller både historie, kultur og personlighed ind i den unikke bygherresituation. Endvidere vil resultatet af et

samspil mellem et projekt og en eventuel ildsjæl ikke være til at forudse. Hvordan var Vandhalla mon blevet, hvis ikke bygherren var en ildsjæl? I første omgang kan man spørge, om der overhovedet var blevet igangsat et projekt, hvis ikke Ole Lauth havde været forstander. Ville kvalitetsniveauet have været anderledes hvis der ikke var opmærksom ildsjæl til at overvåge projektets gang? Eller ville rådgiverne netop have fået et større rum at agere i?

Realdanias rolle i processen

De involverede parter har tidligt diskuteret, hvilken entreprisform der skulle vælges til projektet, og Realdania lagde op til, at man skulle være enige. Bestyrelsen for Egmont Højskolen ønskede totalentreprise, mens Realdania, ifølge forstanderen, ønskede en fagentreprise i forbindelse med partnering som ramme for samarbejdsformen. Forstanderen var skeptisk til både totalentreprise og partnering grundet historier om byggerier, der blev dyrere og forsinkede. Det endte med fagentreprise, men uden partnering.

Forstanderen havde en ambition om skabe en bæredygtig og energivenlig bygning og i den forbindelse bl.a. etablere havvandsbaseret varmepumpeanlæg, der tillige kunne forsyne indbyggerne i Hou med varme. Miljøministeriet gav dog ikke Egmont Højskolen lov til at anvende havvand i svømmehallen. Derudover ønskede forstanderen bl.a. solceller på taget og ekstra isolering. Det er forstanderens oplevelse, at hans fokus på bæredygtighed og alternativ energi blev nedprioriteret af Realdania, fordi Realdanias fokus var på tilgængeligheden og bygningskroppen i form af et markant udtryk – et landmark. Forstanderen var desuden interesseret i at få skabt løsninger, der kunne holde driftsudgifterne nede, men giver også udtryk for, at Realdania ikke prioriterede driftsomkostningerne i projektet. Selvom store dele af varmen fra ventilationen og brusevandet genindvindes, har Vandhalla vist sig at være meget dyr i drift bl.a. på grund af udgifter til strøm til rensepumper og ventilation. Derfor har Egmont Højskolen selv efterfølgende igangsat et solcelleprojekt på taget af spisesalen.

Den manglende prioritering af energibesparende tiltag og driftsomkostninger kan undre i et fremadrettet og holistisk perspektiv. Det kan skyldes, at Realdania, da konkurrencen i sin tid blev udskrevet, på trods af konkurrencens faglige fokus, også i sin egen organisation repræsenterede tidens forståelse af tilgængelighed som et separat fagområde.

Eftersom tilgængelighed var et fokusområde for Realdania, kan man dog også undre sig over, at Realdania ikke skabte et mere ambitiøst konkurrenceprogram og konkurrenceproces i forhold til tilgængelighed og brugerforståelse. Som beskrevet i kapitlet Tænkning er beskrivelsen af de forskellige handicapgrupper i mærkningsordningen God Adgang kopieret ind i konkurrenceprogrammet uden nogen form for bearbejdning. Antageligvis blev det forventet, at ingeniørfirmaet Rambøll, som udarbejdede programmet, skulle tage sig af denne del. Det tyder dog på, at Rambøll ikke havde erfaring med og viden om feltet og ej heller har været opmærksomme på eller interesseret i at gribe tilgængeligheden an på en ambitiøs og nyskabende måde. Dog skal det også pointeres, at processen fandt sted på et tidspunkt, hvor det var nyt at have fokus på tilgængeligheden i konkurrencer.

Værdi

I evalueringen skal værdi forstås som et udtryk for, hvorledes Vandhalla bidrager positivt til Egmont Højskolens hverdag og pædagogiske praksis for undervisere og elever. Som beskrevet i indledningen var det intentionen gennem interviews at få højskoleforstander, lærere, elever og assistent til at fortælle om deres oplevelse af Vandhallas betydning.

Højskoleforstanderen fortæller, at man efter at have fået Vandhalla oplever en langt større søgning til højskolen end tidligere, hvilket er i sig selv en tilkendegivelse på, at Vandhalla skaber værdi. Og overordnet viser evalueringen tydeligt at Vandhalla har skabt øget værdi for eleverne, for skolen og for lokalsamfundet.

Egmont Højskolen forstørret

Grundlæggende skaber Vandhalla en platform for et endnu større udbud af aktiviteter, end Egmont Højskolen tidligere har kunnet udbyde. Aktiviteter som nu kan foregå i egne moderne og tidsvarende rammer; svømmehal, motionsrum og multihal. Uden Vandhalla ville man på ingen måde kunne tilbyde den undervisning og de muligheder, man gør i dag. Her har svømmehallen en afgørende betydning.

Den fysiske nærhed til egen svømmehal betyder helt konkret en større grad af selvstændighed for både højskole og elever. Højskolen kan nu selv tilrettelægge tidspunkter for svømmeundervisning, ligesom eleverne også har mulighed for at benytte svømmehallen i deres fritid. På det praktiske plan behøver man ikke længere at bruge tid og energi på at fragte udstyr frem og tilbage til eksterne svømmehaller, og man har simpelthen fået mere tid i vandet, fordi tiden kan udnyttes meget bedre. Der er på alle måder blevet nemt for eleverne at komme i vandet.

Bygningen har påvirket højskolens curriculum på den måde, at der i dag udbydes langt mere undervisning i svømning og vandsport. Selvstændigheden betyder tillige, at Egmont Højskolen selv står med ansvaret og kontrollen over bygningen. Det betyder, at man eksempelvis undgår at ankomme til en svømmehal, hvor udstyret ikke fungerer, eller man må vente på, at de får ryddet plads. I stedet har man fået fysiske rammer, der er designet på baggrund af tanker om ligeværdighed.

Egmont Højskolen er bevidst om den gensidige afhængighedsrelation mellem de fysiske rammer og den pædagogiske praksis. Uden en fysisk ramme er det vanskeligt at tilbyde den ønskede undervisning, men de fysiske rammer står dog ikke alene. Som konsekvens af Vandhalla er projektet Bevægelseksperimentariet igangsat i samarbejde med Syddansk Universitet for at udforske, hvordan det er muligt at øge elevernes fysiske aktivitet gennem øget motivation, ved at elev og assistent træner sammen og dermed får fælles oplevelser. Det har stor betydning for projektet, at man nu har fået indbydende fysiske faciliteter til aktiviteterne. Særlig i forbindelse med træningsrummet er det afgørende for succes, at det fremstår som et 'normalt fitnesscenter', samtidig som udstyret kan anvendes af alle.

Der er langt flere, der vælger idræt end tidligere, også elever som er svært handicappede. Brugen af de forskellige faciliteter inspirerer andre til at både at vælge fag men også deltage i idræt i fritiden. Denne tendens understøttes også af elevernes evne til at invitere hinanden med til aktiviteter i Vandhalla i fritiden.

Den enkelte person med en funktionsnedsættelse får med Vandhalla mulighed for at være selvhjulpne i højere grad grundet udformningen af de fysiske rammer. Vandhalla tilbyder underviserne langt flere muligheder end før for at understøtte og udfordre elevernes progression i kraft af de forskellige muligheder for bevægelse enten i et rum eller i forbindelse med et fysisk element i rummet eksempelvis trappe og rampe ved det store svømmebassin. Fysisk aktivitet handler også om at give eleverne mulighed for at opleve ægte glæde ved aktiviteten. Når eleverne udfordres, overvinder sig selv og får oplevelser, som ingen havde forestillet sig, skaber det et øget selvværd hos den enkelte elev. Og glæden bliver befordrende for den personlige udvikling. Med Vandhalla har man fået 'en forstørrelse af det, som skolen var i forvejen'. Derfor er Vandhallas betydning for elevernes udvikling markant og unik.

Lokal værdi

Både i den lille og i den større skala har Vandhalla skabt ekstern værdi. Der er så stor efterspørgsel på leje af svømmehallen fra foreninger og institutioner i hele det østjyske område, at man har oprettet en venteliste. Behovet for en tilgængelig svømmehal er derfor endnu ikke mættet i Østjylland. Vandhalla bidrager desuden til *accessible tourism*, fordi flere udenlandske turister vælger at feriere på Hou Søsportscenter netop for at kunne besøge Vandhallas svømmehal. Man kunne forestille sig, at samme behov ville være til stede andre steder i landet. Det leder til spørgsmålet om, det vil være muligt at skabe et lignende projekt et andet sted i landet eller i udlandet?

Vandhalla imødekommer tydeligvis et behov for en tilgængelig svømmehal, men har tillige formået at skabe ny status i lokalområdet både i forhold til en af-stigmatisering af Egmont Højskolen, men også ved at skabe lokalt ejerskab. Borgerne i Hou oplever, at de har fået deres egen svømmehal, og svømmeklubben har forskellige svømmehold samtidig udover almindelig adgang i den offentlige åbningstid. Omkring 45 frivillige fra højskolen og lokalområdet er organiseret i svømmeklubben, som bidrager til driften i åbnings-tiden. Vandhalla har altså i kraft af både bygning og svømmehal bidraget til at Egmont Højskolens har fået en ny, markant og positiv position i lokalmiljøet.

På Egmont Højskolen forventer man, at Vandhalla bidrager til at endnu flere elever efter endt højskoleophold får et idrætsaktivt liv. Det er tanken at skabe efterspørgsel uden for højskolen, ved at tidligere elever i øget grad begynder at efterspørge tilgængelige idrætsfaciliteter i deres lokale miljø. I den forbindelse fungerer Vandhalla som værdifuldt inspirations- og demonstrationsprojekt på flere plan.

Faglig værdi

Evalueringen viser, at det er hovedgreb ift. ankomst og overgange samt funktionaliteten, der har været i centrum i udformningen af Vandhalla i forhold til en tænkning om ligeværdighed.

Evalueringen viser også, at brugerforståelsen primært har været begrænset til kørestolsbrugere og gangbesværede med et særligt fokus på fysisk funktionalitet som konsekvens. Det kan pege på en faglig tendens til, at når man lancerer tilgængelighed som et krav, glemmer arkitektstanden traditionelle dyder omkring lys, materialitet og akustik – de sanselige aspekter af arkitekturen – og fokuserer i stedet på kørestolen. Kørestolen er et udtryk for den mest synlige og pladskrævende funktionsnedsættelse, og derfor bliver den oftest udslagsgivende, også i Vandhalla. I dette projekt havde vinderholder mest viden herom og ydermere vurderede vinderholdet, at der var flest kørestolsbrugere på Egmont Højskolen. En antagelse, der ikke blev udfordret.

Hvordan mon tænkningen i konkurrencearbejdet havde udviklet sig, hvis udgangspunkt havde været universelt design fremfor et traditionelt fokus på tilgængelighed og de syv handicapgrupper som begrebssættende ramme? Universelt design som begreb var lanceret i FN's Handicapkonvention, da konkurrencen blev udskrevet, men givetvis ikke tilstrækkelig udfoldet og udbredt i en dansk kontekst. Hvordan mon tænkningen og projektet var forløbet, hvis der i konkurrencen havde været et større fokus på at skabe en bred brugerforståelse?

Kunne vinderholder have udfordret sig selv i højere grad undervejs i konkurrencen i forhold til nytænkning og nye bud på aktivitetsmuligheder og faciliteter – og en generel udvikling? Konkurrenceprogrammet er i sig selv ganske traditionelt, selvom baggrunden indeholder ambitioner.

Det aktuelle projekt sigter på at udvikle og etablere innovative idræts- og vandtræningsfaciliteter for rehabilitering af mennesker med handicap og sætte nye normer for "state of the art". Dette skal ske med brug af den

Anvendelsen af begreberne handicaptilgængelighed og personsikring signalerer dog ikke i nogen større grad, at målet er udvikling og innovation på området som en del af arkitekturen.

Vinderholdet kunne have udfordret sig selv og programmet i langt højere grad, end tilfældet er. Måske har man fokuseret på at få rumprogrammet til at gå op på en enkel måde og finde en markant tagform, som viste sig at være ganske problematisk – alt sammen med henblik på at skabe et hæderligt projekt, der kunne holde sig inden for den økonomiske ramme.

Det er dog vigtigt at understrege, at der siden konkurrencen blev udskrevet er sket meget i den danske kontekst, både i kraft af efterfølgende projekter hos vinderholdet, men også i branchen generelt.

Vandhalla tilbyder en vigtig læring i kraft af at være et af de første projekter med så markant et fokus på tilgængelighed, at det er vigtigt at forstå den færdige bygning i det lys. Samtidig er det lige så væsentligt at forstå huset som netop et centralt referencebyggeri og dermed et afsæt for øget ambitioner og konkret innovation, både i forhold til løsning og til brugerforståelse.

På den ene side har vinderholdet i Vandhalla ikke haft modet til at tænke arkitekturen markant anderledes. På den anden side, har de som noget nyt prøvet kræfter med at tænke tilgængeligheden ind fra begyndelsen. Der er i evalueringen ikke belæg for at hævde, at der opstår en decideret konflikt mellem tilgængeligheden og arkitekturen, eller at tilgængeligheden kommer til at blive styrende fremfor at blive en del af arkitekturen.

Den arkitektur og de ambitioner, der efterspørges i dag adresserer sig derfor til næste generation og fremtidens udvikling. For der er ingen tvivl om, at den faglige bevidsthed har flyttet sig. De to tegnestuer har været igennem et læringsforløb, som også omhandler DH-huset. Når de fortæller om Vandhalla, er DH-huset tillige en del af deres referenceramme. Vandhalla og også DH-huset kan derfor betragtes som en trædesten i en større udvikling.

Til trods for de underspillede sanselige aspekter af arkitekturen og en tænkning, som ikke omhandlede alle fra start, er Vandhalla alligevel et imponerende sted med høj demonstrationsværdi grundet samspillet mellem konkurrencen, tegnestuens interesse, bygherrens engagement og kulturen på højskolen.

Erfaringerne fra Vandhalla, som er et byggeri rettet mod brugere med helt særlige behov, bør flyttes over i hverdagens tilgængelighed. Arkitekterne fra vinderholdet har i den sammenhæng fået tildelt en vigtig ambassadørrolle, både i forhold til deres efterfølgende nye projekter og i forhold til en generel faglig debat og udvikling i den danske kontekst. Realdania og Vandhalla har dermed fået en stor betydning for udviklingen af feltet.

Hvad kan vi lære af Vandhalla?

På baggrund af evalueringen peger vi her på den væsentligste læring fra Vandhalla.

Tænkningen

Vi kan lade os inspirere af vinderholdets tænkning og fortolkning af opgaven. Det er netop tænkningen og dens udtryk i arkitektoniske greb og strukturer, der er den primære styrke i vinderforslaget. For Vandhalla er et flot eksempel på, at man ikke blot har tænkt i tilgængelighed men har løftet sig og netop i form af begrebet ligeværdighed har tænkt i en bagvedliggende værdi. Vi kan lære, at det er muligt at arbejde med tilgængelighed på et overordnet niveau, hvor det handler om arkitektoniske greb og strukturer fremfor detaljerede tilgængelighedskrav. Generelt i debatten om tilgængelighed hedder det

sig, at man skal tænke tilgængelighed ind fra begyndelsen for at undgå økonomiske overraskelser senere, idet man dermed er på forkant med Bygningsreglementets tilgængelighedsbestemmelser. Set i lyset af Vandhalla kan vi lære, at når tilgængelighed tænkes ind fra begyndelsen, handler det snarere om, at vinderholdets tilgang netop gør det muligt at arbejde arkitektonisk med tilgængeligheden i kraft af tænkningen. Samt at tænkningen tilbyder en værdibaseret fremfor regelbaseret tilgang til tilgængelighed både arkitektonisk helhed og detalje.

Brugerforståelse

Evalueringen viser, at brugerforståelsen har været essentielt for arbejdet med konkurrenceforslaget. Brugerforståelsen bliver en nøgle til at forstå en opgave og arbejde med den. Vi kan lære, at det derfor er afgørende at få skabt en reel brugerforståelse fra begyndelsen. Vinderholdet og bygherre fokuserede fra begyndelsen på at skabe faciliteter til bevægelseshæmmede til trods for konkurrenceprogrammets fokus på tilgængelighed for 'alle typer personer med og uden handicap'. Man kan sige, at hvis blot bygherren er tilfreds, er der ingen grund til at dvæle over, at konkurrencens fokus ikke adresseres af vinderholdet fra begyndelsen. På den anden side fortæller det os, at et så ambitiøst mål kræver en særlig indsats, hvis det skal lykkes at få det bragt i spil fuldt ud fra begyndelsen. Set i lyset af tegnestuens erfaring, peger Force4 på, at en form for 'lærings-element' i konkurrencefasen netop ville have bidraget til at skabe en brugerforståelse hos deltagerne.



Klatreundervisning i multihallen.

Erfaring, øjenåbnere og meningsskabende mål

Evalueringen viser også, at erfaring og øjenåbnere er en faktor, som har betydning for fokus og brugerforståelsen, samtidig som det skal give mening at tænke i disse baner. Oplevelser undervejs optræder som øjenåbnere eksempelvis, da det går op for vinderholdet, at en rampe kan optræde som barriere for nogle personer. Man kan læse side op og side ned om krav, men hvis det ikke giver mening, eller man ikke forstår begrundelsen for kravene, får det ikke samme effekt. Det ser man helt tydeligt i den tænkning, der opstår hos vinderholdet. Det giver netop mening for dem at arbejde frem mod, at alle skal føle sig ligeværdige ved ankomsten til bygningen, til svømmehallen og bassinerne, fordi de netop ikke ønsker, at en person i en kørestol er nødt til at anvende en sekundær indgang. Heri ligger deres drivkraft til at

tænke i ligeværdighed, og det er meningsskabende, både for projektet og for arkitekterne.

Projektmodning

Vandhalla er også en fortælling om, at det faktisk er muligt at realisere noget, som ingen andre har gjort før. Vandrutsjebanen optræder som symbol på dette fænomen. Succesraten forøges markant med en ildsjæl og et godt samarbejde mellem de involverede parter, hvor løsningerne udvikles. Når bygherren efterfølgende udtaler, at projektet er blevet kvalificeret undervejs i kraft af problemer og diskussioner, peger han på en tematik, der omhandler projektets karakter. Der er ingen før, som har tegnet et Vandhalla, derfor ligger der et stor stykke udviklingsarbejde i opgaven. Det var ikke muligt på forhånd at gennemskue alle problemstillinger og kende det rigtige svar.

I forhold til konkurrenceprogrammets fokus på tilgængelighed for alle handicapgrupper har bygherren undervejs været både en medspiller og en modspiller. Medspiller på grund af hans ambitioner, viden og engagement og modspiller, fordi hans fokus primært har været på gruppen af bevægelseshæmmede.

De nye spørgsmål

Evalueringen bidrager desuden med viden, som leder til nye spørgsmål.

Ildsjæl

Vandhallas bygherre er en ildsjæl, der får en nærmest ubeskrivelig betydning for projektet på grund af ambitioner, holdninger og værdier, ligesom bygherren motiverer vinderholdet og giver dem lyst til at anstrenge sig ekstra meget. Det leder til spørgsmålet om, hvorvidt en engageret bygherre er en nødvendighed for at udvikle feltet 'tilgængelighed'? Det er arkitektens faglige kompetence og ansvar at omsætte tematikker til fysisk form, men heri ligger også behovet for en form for næring til tænkningen bag arkitekturen netop i kraft af værdier, ambitioner og holdninger.

Ny viden på tegnestuerne

Evalueringen viser, hvor vigtig viden er for vinderholdets tænkning og arbejde med Vandhalla. Deltagerne fra CUBO og Force4 gennemgår et læringsforløb i kraft af deres involvering i processen. Det gælder særligt i forhold til brugerforståelsen. Det leder til nye spørgsmål om, hvorledes projektet bidrager med ny viden til tegnestuerne? Og hvordan udbredes og oversættes denne læring til kollektiv læring på tegnestuerne? Hvordan italesættes den viden, tegnestuerne trækker på? Man fornemmer, at der ligeledes på arkitektsiden er tale om nøglepersoner, når det gælder tilgængelighed. Der er ikke den store tradition for blandt tegnestuer at opsøge projekter for at udarbejde en Post-Occupancy evaluering og lære af erfaringerne herfra. I Vandhalla ser vi, hvordan Force4's arbejde med handicapboliger får en betydning for tænkning og løsning, men det tyder ikke på, at eksempelvis Force4 efter indvielse har været på besøg for at se, hvordan bygningen fungerer i sit daglige spil med brugerne. Det kræver naturligvis ressourcer at besøge realiserede projekter. Der ligger dog et potentiale i disse besøg som anledning for læring og erfaringsopsamling generelt og for at få indsamlet ny viden, som igen kan danne udgangspunkt for nye projekter og udvikling.

Konkurrenceformer

En generel diskussion i forhold til arkitektkonkurrencer omhandler detaljeringsgraden på program og aflevering. Konkurrencesekretariatet i Akademisk Arkitektforening peger på, at der bliver brugt for mange ressourcer på den del af det afleverede materiale, som efterfølgende ikke bliver anvendt og

ej heller får indflydelse på bedømmelsen. De ønsker derimod at frigøre ressourcer til at lade konkurrencedeltagerne indfri det udviklingspotentiale, der grundlæggende ligger i en konkurrence.

Vandhallas vinderhold giver udtryk for, at de sætter pris på de to faser i konkurrencen, da de er med til at udvikle projektet blandt andet i kraft af dialogen i fase 2. De peger også på, at vinderprojektet i store træk er identisk med det udførte projekt, og man får fornemmelsen af, at det er et succeskriterium for dem. Samtidig viser evalueringen, at projektet efterfølgende adresserede forhold omkring brugergrupper, som ikke var blevet medtænkt fra begyndelsen.

TÆNKNING

I denne del af evalueringen behandles den pågældende tænkning bag konkurrenceprojektet og realiseringen af vinderprojektet.

En designopgave kan betragtes som et designproblem, der skal løses uanset type – der kan være tale om servicedesign, industrielt design eller arkitektur. Måden, hvorpå de involverede parter beskriver designproblemet for sig selv og griber opgaven an, får betydning for løsningen af det pågældende problem. I forhold til tilgængelighed viser forskningen også, at tænkningen som udtryk for den tilgang eller den holdning, der ligger bag en forståelse af den faglige opgave, har stor betydning for det endelige resultat. Derfor behandles tænkningen bag projektet også som et særskilt tema i evalueringsprojektet.

I evalueringsprojektet forstås *tænkning* som et begreb til at beskrive og fortolke det ståsted, arkitekterne arbejder ud fra i opgaveløsningen.

I relation til denne tematiske del om tænkning kan det være relevant at tale om værdi, og i relation til tænkning skal værdi her forstås som en kvalitet eller et ideal.

I dette kapitel beskrives de vigtigste elementer i forhold til arkitekterne tænkning bag projektet, særligt tænkningen forbundet med deres fortolkning af opgaven, deres forståelse af brugerne og deres tilgang til begrebet ligeværd. Kapitlet afsluttes med en beskrivelse og refleksion over konkurrenceprogrammet i overordnede termer.

Intentionen bag de enkelte løsninger i projektet vil blive uddybet i kapitlet *Løsninger*, da den del af evalueringen omhandler den konkrete besvarelse af opgaven.

Arkitekternes fortolkning af opgaven

Viden, erfaring, konkurrenceprogrammet og stedet i form af både den landskabelige situation og kulturen på Egmont Højskolen får betydning for arkitekternes fortolkning af opgaven og måden at løse den på.

Viden og research

Da vinderholdet havde etableret 'en pulje af viden', fortolket konkurrenceprogrammet og taget nogle grundlæggende beslutninger, gik man i gang med at tegne.

... vi kom jo med en masse indspark til det her, og en masse research, alt det vi havde lavet på handicapboligerne, bød vi også ind med her. Vi havde lavet sådan et lille manifest og sådan nogle ting, som vi prøvede at køre videre med. Og da vi ligesom havde den pulje, så begyndte vi at tegne på det. Der var nogle overordnede beslutninger, som vi skulle tage, inden vi begyndte at tegne, f.eks. så er der den måde det ligger på, hvor der er et niveauspring [Andreas, arkitekt, Force4]

Begge parter bidrog på hver sin måde med viden og input til konkurrenceforslaget og samarbejdet. Force4 fortæller, at den erfarne tegnestue Cubo var åben over for deres tilgang og den research, Force4 havde foretaget i tidligere projekter, og hvordan de hos Force4 oplevede, at den tilgang og de ideer, de havde udviklet allerede, hurtigt blev inddraget i Cubos proces.

Brugerforståelse

Den viden og de erfaringer fra tidligere skitseprojekter, som Force4 bød ind med, skabte et fokus på kørestolsbrugere i forhold til, hvordan en bygning kan understøtte bevægelse fremfor at optræde som en barriere. Intentionen om at tilrettelægge for kørestole og forsøge at undgå for mange sving, blev bestemmende for forløbet i bygningen. Samtidig var man tillige opmærksom på de særlige pladskrav i forbindelse med skift af stol i omklædningsområdet og i selve svømmehallen.

Der er en masse omkring flow, som har været med til at forme bygningen, som var af vores idéer fra handicapboligerne. Hvordan man bevæger sig i kørestol og hvordan man prøver at undgå, at dreje for mange gange og bakke og køre ind i blindgyder og sådan noget. Vi prøvede at få tegnet et mere lineært flow for kørestolsbrugere, noget som jeg synes har været med til at forme projektet. [Andreas, arkitekt, Force4]

Arbejdet med konkurrencen og besøg på Egmont Højskolen gav tegnestuerne et indblik i, at kategorien kørestolsbrugere faktisk dækker en meget bred og forskelligartet gruppe af mennesker, der dog har det til fælles, at de er afhængig i en vis grad af én eller anden form for kørestol. Det er tydeligt, at det er personer i kørestol og personer, som er dårligt gående, man har betragtet som brugergruppe fremfor alle de syv handicapgrupper, som konkurrenceprogrammet beskriver med reference til mærkningsordningen 'God Adgang'³.

De syv handicapgrupper, som beskrives i konkurrenceprogrammet er:

- Kørestolsbrugere
- Gang-, arm- og håndhandicappede
- Synshandicappede
- Hørehandicappede
- Astma og allergi
- Udviklingshandicappede
- Læsevanskeligheder

Fravalget af øvrige handicapgrupper var ikke et bevidst fravalg. Det opstod antageligvis grundet den store mængde af viden, man havde om kørestolsbrugere, samt en vurdering af, at det var denne gruppe, der blandt eleverne var den største repræsentation af.

Vi var ovre og se det flere gange, og der kunne vi se, at det var mest kørestolsbrugere og dårligt gående. Det var hele spektret af kørestolsbrugere. Jeg kan ikke huske, vi har siddet og kigget i programmet ... jeg tror egentlig også, det var fordi, vi har haft mere viden om kørestolsbrugere. [Andreas, arkitekt, Force4]

I arbejdet med konkurrencen fokuserede man altså primært på kørestolsbrugere og personer med nedsat gangfunktion fremfor de øvrige handicapgrupper, som også præsenteres i konkurrenceprogrammet. Det lader til, at dette fokus skyldes en blanding af tidligere projekterfaring og konkrete observationer ved besøgene på Egmont. Denne brugerforståelse blev ikke udfordret undervejs af de øvrige rådgivere eller af bygherren. Men den har haft betydning for den faglige tænkning.

Kulturfortolkning

Når en tegnestue læser og fortolker et konkurrenceprogram, handler fortolkningen også om oplevelse af bygherrens organisation og dermed også den

³ <http://www.godadgang.dk/dk/systemhjælp/handicapgrupper.asp#1>, lokaliseret 16.09.2015

kultur, der skal tegnes til. Konkurrenceprojektets deltagere bliver inspireret af ikke blot af den habiliteringsindsats, der finder sted på Egmont Højskolen omkring, at give alle mulighed for at deltage i de forskellige aktiviteter, men også den kompromisløshed, ånden er kendetegnet af.

... man VIL have alle med, man er fuldstændig kompromisløs i forhold til det. Altså, det er simpelt hen totalt forbudt at sige, her kan du ikke være med. Det accepterer man ikke her. [Per, arkitekt, Cubo]

Undervejs i konkurrencens første fase var der arrangeret et besøg for konkurrencedeltagerne på Egmont Højskolen. Det er tydeligt, at dette besøg på forskellig vis har afsat sig spor hos både projektdeltagerne fra Force4 og Cubo.

I sin tid havde Force4 udformet et skitseprojekt til 'fremtidens handicapbolig' og et skitseprojekt på Jonstrupvang, boliger til personer med cerebral parese – spastikere. Det fik den betydning, at Andreas fra Force4 med egne øjne ser en 'før- efter situation', da han genser en beboer fra Jonstrupvang, der nu er elev på Egmont Højskolen. Beboeren havde ikke været specielt glad, da han mødte han i Jonstrupvang, og derfor gør hans glæde ved Egmont stort indtryk på Andreas, der derved får et konkret og synligt bevis på, at Egmont Højskolen gør en forskel for eleverne.

Da så jeg ham så igen, og han var bare ét kæmpe smil. Og man kunne jo se, at de var utrolig glade for at være der. Og de fortalte jo også om, at der var nogen der ligesom havde været der i en menneskealder. Så der fik vi jo indtryk af, at det var nogle rigtig glade elever, der gik der. [Andreas, arkitekt, Force4]

Et andet udbytte af besøget er et indblik i højskolens umiddelbare og respektfulde omgangsform, der er en del af kulturen på stedet. I den forbindelse skubber bygherren i en eller anden grad til projektdeltagernes usikkerhed og forlegenhed omkring, hvorledes man agerer og taler i forhold til personer med funktionsnedsættelse. Det lader til, at nogle af bygherrens udtalelser og handlinger ved besøget øger aktørernes bevidsthed om deres egen kultur eller tilgang til brugerne. Og at oplevelserne har stor betydning for hvordan de derefter tænker på brugerne.

... Og så holder vi et møde, og Ole introducerer og siger nå ja, for resten, jeg har taget en spasser med. Han mente, at det var en spastiker. En vaskeægte spasser, sagde han, jeg synes også I skulle prøve at se sådan en. Og så sad man der, og hvad søren er der nu for en måde at snakke om det her på. [Per, arkitekt, Cubo]

Hvilken betydning fik det, at forstanderen provokerer de besøgende konkurrencedeltagere? Forstanderen fik rystet deltagerne ud af den usikkerhed og forlegenhed, de måske oplevede. De ville gerne opføre sig respektfuld, men er måske i tvivl om, hvorledes de skulle agere. Udover at skubbe til nogle grænser og medvirke til andre synsvinkler appellerede besøget på Egmont Højskolen til deltagerne og fremmede deres engagement yderlig.

... det der besøg, det gav os også en opløftende måde at se verden på, som var med til at inspirere os der arbejdede med projektet, til at få lyst til at gøre noget ekstra. [Andreas, arkitekt, Force4]

Terrænets betydning

Det er tydeligt, at da Cubo under interviewet skal fortælle, hvordan de har tolket konkurrenceprogrammet, går arkitekten direkte til den landskabelige situation på stedet og placeringen af Vandhalla. Den var karakteriseret af et terrænspring mellem Egmont Højskolens eksisterende placering og det i konkurrenceprogrammet tiltænkte areal til Vandhalla.

Det blev tydeligt, at hvis bygningen blev placeret på fladen, som var reserveret bygningen, var man nødt til at operere med en lang rampe for at

binde niveauer i den eksisterende og den nye bygning sammen. Netop fordi en stor del af højskolens elever sidder i kørestol, blev det et vilkår, som blev udslagsgivende for denne grundlæggende beslutning om placering. Og det er tydeligt, at de valg og dermed den tænkning, som terrænet krævede fra processens start fik stor betydning for den videre diskussion omkring både ankomst og ligeværd. Samt for løsningen.

Det er tydeligt at terrænet har spillet en vigtig rolle i forhold til at drive ligeværdigheden frem. Samtidig er ligeværdigheden også med til at bearbejde terrænet, som indebærer et større udgravningsarbejde.

Helhed i bygningskompleks

Placeringen af Vandhalla på grunden handlede også om strukturen i tilbygningen og relationen til den eksisterende højskole. På tilsvarende diagrammatisk måde arbejdede vinderholdet med flow ud fra betragtninger om kontakt og nærhed mellem nyt og gammelt. Man ønskede at skabe et Vandhalla, som ville smelte sammen med højskolen og danne en helhed – 'ét sted'.

Bogstaveligt talt blev den nye bygning koblet på den eksisterende bygningsstruktur.

Dog fortæller Cubo, at man valgte dette til trods for, at det var fristende at bygge en ny hal på fladen, hvor mulighederne for at finde på var større.

Så vi valgte simpelthen at sige, den anden præmis er, at vi prøver at arbejde med en struktur, hvor vi tør være de kedelige og så forlænge den eksisterende hal, fordi den faktisk har en ret god kontakt til den eksisterende højskole. Vi så nogle muligheder i, at man fra kantineområdet faktisk kunne begynde at koble hallen på og få nogle kig ind og få noget interaktion osv., så det ikke blev sådan et eller andet center der lå herude, og så lå skolen herinde. Altså, det skulle blive ét sted, så bevægelse og ophold og alt var en del af det samme. Og det var lidt en holistisk tankegang, at man har kontakt med hinanden, mens man gør forskellige ting, at ingen skal puttes væk, det var helt grundlæggende. [Per, arkitekt, Cubo]

Bygningens fysiske placering indgik i et samspil med den bagvedliggende tænkning om ligeværdighed og flow fra begyndelsen. Det var altså ikke et lag, der blev lagt nedover projektet undervejs eller til sidst.

En løsning for alle

I konkurrenceforslaget i fase 1 introducerede vinderholdet som det eneste af konkurrenceprojekterne begrebet *ligeværdighed*.

Konceptet er at udforme et hus, der er skræddersyet til alle – og dermed også fysisk handicappede. Generelt arbejdes der alle steder kun med én løsning, der er designet til at kunne bruges af alle. Målet er at alle skal føle sig ligeværdige, og huset skal opfordre til – og understøtte at så mange brugere som muligt er "selvhjulpne". [Konkurrenceforslag, 10603, s. 7]

I begyndelsen af konkurrencefasen fortolkede og forstod vinderholdet ligeværdighed som én eller den samme løsning for alle. Denne tolkning tog afsæt i oplevelsen af, at en situation er uværdig, hvis en person i kørestol ikke havde mulighed for at følges med andre personer, men i stedet var nødt til at køre en anden vej – en mindre værdig vej. Dette billede på manglende ligeværdighed fik betydning for arbejdet.

... én løsning for alle, og det var meget dogmatisk, kan man sige, i starten, hvor vi vitterligt mente, én løsning som alle kan bruge, fordi der var det hovedsageligt kørestolsbrugere vi tænkte på i starten. Det er jo ikke sådan, at alle dem der kan gå, de kommer ind af hovedindgangen, og alle dem der er i kørestol, de kører om forbi skraldet og vareindleve-

ringen, og så kan de komme ind den vej. Det er jo lidt uværdigt, at man skal tage forskellige indgange. [Andreas, arkitekt, Force4]"

Tanken om én løsning for alle udmøntede sig i konkurrenceprojektet særligt i forhold til:

- Ankomsten til bygningen – alle møder indgangen på samme måde.
- Samme ankomst til svømmehallen gennem omklædningen.
- Samme ankomst og nedstigning til bassin for alle.

Der var tale om ankomst på forskellige niveauer; ankomst til bygning, ankomst til svømmehal og ankomst til bassin – forskellige niveauer af rumlige overgange; mellem ude og inde, mellem svømmehal og omklædning samt mellem svømmehal og bassin.

Ligeværdigheden stod ikke alene, den optrådte sammen med 'flow'. Flow handlede i denne forbindelse om at skabe et naturligt forløb med en god gennemstrømning. Ligeværdighed + flow fik stor betydning for tænkningen bag udformningen af omklædning og svømmehal i konkurrenceprojektet og det projekterede projekt. Vinderteamet taler om 'vaskehal' og 'Drive-through' for at beskrive princippet i omklædningsområdet. Det skulle være nemt at køre igennem, der skulle ikke være for mange sving og særligt ikke steder i form af 'blinde veje', hvor man var nødt til at køre frem og tilbage.

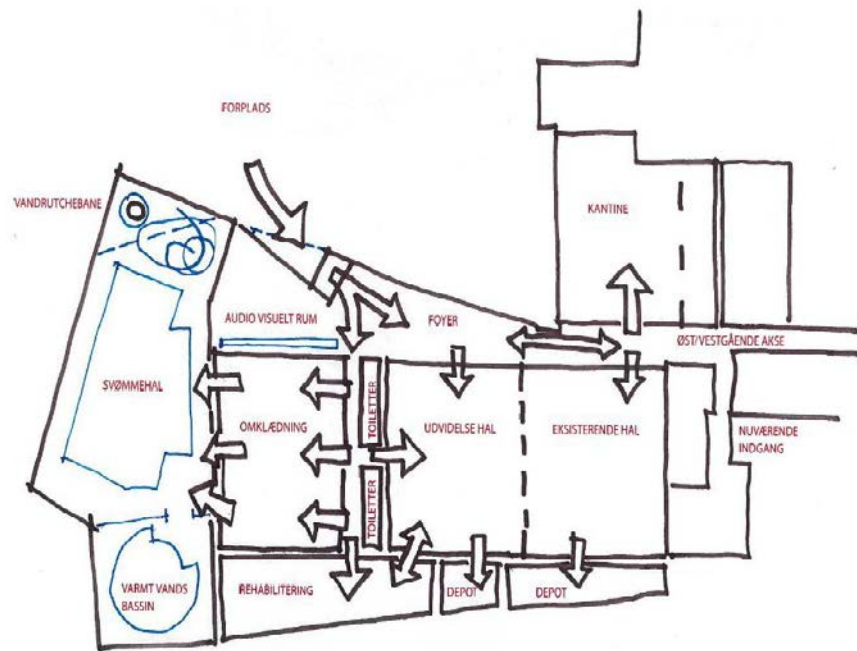
Hvis man havde brug for en badekørestol, var det i omklædningsområdet, man skifter til den, hvorefter man kørte ind og entrerede bassinet. Det var vigtigt at holde fast i denne stilfærdige og næsten underspillede måde at skabe ligeværdighed på. Udover 'strandtemaet' ved det store bassin, som gik igen i varmvandsbassinnet, havde man udformet en kant langs en del af bassinet, hvorfra det var muligt at flytte sig hen fra kørestolen og derefter lade sig glide ned i vandet. For at undgå situationer, der kunne opleves uværdige, skulle bassinerne fungere uden supplerende hjælp fra en lift.

Det var der rigtig meget snak om lifte, og man havde fat i handicaporganisationerne, som sagde, det vil vi ikke, hvis vi kan være fri. Vi vil ikke hænge i det offentlige rum som en sæk kartofler. [Per, arkitekt, Cubo]

Dette udsagn om handicaporganisationerne, der ikke ønskede at hænge som 'en sæk kartofler' i en lift bliver genfortalt under flere af interviewene. Der er ingen tvivl om, at handicaporganisationernes holdning til brug af lift ved bassin fik en afgørende betydning for måden, arkitekterne tænkte svømmehallen på.

Hvorfor fik netop denne holdning en så stor betydning? Metaforen 'en sæk kartofler' skaber et stærkt billede, hvor menneske og en sæk kartofler sættes lig med i hinanden. Og det opleves af arkitekterne som, at hvis man vælger en lift, så betragter man mennesker som sække med kartofler. Når intentionen er, at alle skal føle sig ligeværdige, bliver det tydeligt, at liften er en dårlig løsning. Metaforen og dets billede bidrager både til et fælles sprog og en fælles bevidsthed, som danner afsæt for den arkitektoniske fortolkning og føringer for den fysiske udformning.

Metaforen og den holdning, som den repræsenterede, blev derfor en vigtig del af projektet og et eksempel på, hvordan holdning kan gøre en forskel. Og betydningen af, hvilken holdning der tilfældigt eller ikke tilfældigt bliver udtrykt, er altså også i nogle tilfælde markant. For hvis ikke denne holdning havde været i spil eller var kommet til udtryk, havde man måske indarbejdet en lift, som i andre svømmehaller.



Overordnet flow og sammenhæng - konkurrenceforslaget i første runde s. 5

Websiden www.idraetsrumforalle.dk, som er en inspirationsguide til tilgængelig idrætsarkitektur, viser rampen i et samspil med øvrige nedstigningsmuligheder beskrevet. Ifølge kommunikationsmedarbejder Bo Therkildsen fra Handicapidrættens Videnscenter, blev den lanceret i september 2009. Vinderholder kunne derfor ikke have nået at kigge med her, da de afleverede konkurrenceforslaget allerede i april samme år.

Ligeværdighed og brugerforståelse

Når man skuer tilbage og forsøger at opsummere, hvorledes en proces er forløbet, kan det være vanskeligt præcist at stadfæste, hvornår et bestemt begreb eller en bestemt tankegang opstår. Hukommelsen vil uvægerligt blive påvirket indirekte af den udvikling, som har fundet sted.

Samtalerne med arkitekterne i forbindelsen med evalueringsprojektet vidner om, at der fandt en forandring og udvikling i den grundlæggende tænkning sted undervejs fra konkurrencens første fase, videre til fase 2 og frem til byggeriet stod færdigt. Forandringen i tænkningen afspejler en væsentlig læreproces.

Forståelsen af ligeværdighed og brugerne er to områder, hvor der har fundet en markant udvikling sted, som er blevet bestemmende for det endelige værk.

Kimen til ligeværdighed

Cubo har også tidligere arbejdet med tilgængelighed, blandt andet i forbindelse med plejecentre, men også bygninger med offentlig adgang. I december 2008 udarbejdede tegnestuen notatet 'Nordkraft og tilgængeligheden' (Grangaard et al., 2014) i forbindelse med transformationen af elværket Nordkraft i Aalborg til et kraftcenter for kultur og fritid. I dette notat skrev tegnestuen, at de havde valgt Universel design som strategi. Cubo ville derfor i forbindelse med Nordkraft skabe et udgangspunkt for at flest mulige mennesker kunne blive inkluderet frem for ekskluderet. De sigtede ligeledes mod løsninger, der ville være anvendelige for flest mulige mennesker. Inden Cubo og Force4 indledte samarbejdet om Egmont Højskolen, var begge tegnestuer derfor i en eller anden grad sporet ind på feltet – det var ikke fremmed for dem.

Konkurrenceprogrammet opererer ikke med begrebet 'ligeværdighed'. Derimod beskrives det, at det er et kardinalpunkt, at adgangen til bassin er værdig uden at udstille brugerne, men man forklarer ikke, hvad det dækker over. I bilagsmaterialet får man derimod et lidt større indblik i problemstillingen om brugen af lift.

Adgang via lift opleves som uværdigt for mennesker med handicap. [s. 4 i konkurrenceprogrammets bilag 10]

I konkurrenceprogrammet og dets bilagsmateriale findes en mængde information om tanker, drømme og idéer fra workshops, der var blevet afholdt med blandt brugerrepræsentanter. Mange af de takter, som vinderholder præsenterede i konkurrenceforslaget, var allerede beskrevet som idéer sammen med en del andre idéer. Et eksempel herpå er nedstigningen til svømmehallens bassin via en 'strandbred' i form af en rampe for at undgå lift.

Når de to arkitekter under interviewene fortæller om Vandhallas svømmehal, får man oplevelsen af, at det er dem selv, der står bag alle idéerne. I transformationen af disse ideer til fysisk form, er det lykket at skabe et ejerskab.

Kimen til vinderholdets fokus på ligeværdighed som centralt tema i tænkningen opstod i et møde mellem konkurrenceprogrammets bilagsmateriale, tegnestuernes erfaringer og tolkningen af stedet.

Fra én til flere løsninger

Tematikken om at undgå anvendelse af lift ved bassin i svømmehallen har spillet en afgørende rolle i vinderholdets fortolkning af ligeværdighed.

I forbindelse med konkurrencens anden fase, opnåede man en større indsigt i variationen inden for den påtænkte brugergruppe og begyndte at tænke i, hvordan en række løsninger kunne supplere hinanden, fremfor at fx rampen alene stod som primær løsning. Den udvidede forståelse af brugernes behov og formåen afstedkom en diskussion på vinderholdet om, hvad ligeværdighed betyder.

I konkurrenceforslaget var der ikke en trappe ned i det store bassin, og heller ikke i det lille. Men for nogen er det faktisk meget nemmere lige at tage 5 skridt i stedet for at skulle gå i modstand i vand meget langt, hvis man f.eks. har gigt eller lignende. (...) Og så opstod diskussionen om, at for at gøre det ligeværdigt, så er det måske nødvendigt at differentiere. [Per, arkitekt, Cubo]

Vinderholdets definition af ligeværdighed ændrede sig undervejs. Man blev opmærksom på, at en løsning tænkt til alle, kan virke begrænsende på nogle personer stik imod intensionen. Denne forståelse og ændring i tænkningen må betragtes som et betydningsfuldt punkt i processen. Det får afgørende betydning for det endelige projekts udformning.

Så det har egentlig været tænkt fra starten af, at det skulle være én løsning for alle. Men så kom man mere ind i det, og så at der var nogen kørestolsbrugere som var ret selvhjulpne, som godt kunne sætte sig op på en kant og få svunget benene over og komme ned i bassinet, mens der var nogen der slet ikke kunne, som kunne sidde i sådan en svømme-kørestol og blive kørt ned i vandet af nogle hjælpere. Og så var der nogen der var dårligt gående, de skulle så bare gå så kort som muligt. Så det kan man sige, det er ikke én løsning for alle, det der er den bedste løsning, er den der giver mest mulig selvhjulpethed. [Andreas, arkitekt, Force4]

I konkurrencedelens første fase arbejdede tegnestuerne sig altså ind i opgaven og fandt ud af, at én løsning for alle ikke nødvendigvis var ensbetydende med at skabe funktionelle og ligeværdige løsninger for alle. Tænkningen bevægede sig derfor i den anden fase mod at sikre en bredde i løsninger,

der modsvarer bredden af brugere. Hvorvidt vinderholder har afprøvet den nye indsigt i de øvrige løsninger er vanskeligt at afgøre.

En ny brugerforståelse

Konkurrenceprogrammet beskriver, hvorledes bygningens elementer skal kunne anvendes af mennesker med og uden handicap – det vil sige af alle mennesker.

Alle personer med alle former for handicap skal kunne bruge det nye byggeri og omkringliggende arealer i samme omfang som personer uden handicap. [Konkurrenceprogrammet s. 19]

Samtidig viser konkurrenceprogrammet, at tænkningen oprindeligt har været præget af en traditionel forståelse af handicap, idet der tages afsæt i opdelingen i syv handicapgrupper, som anvendes og præsenteres i mærkningsordningen God Adgang⁴:

- Kørestolsbrugere
- Gang-, arm- og håndhandicappede
- Synshandicappede
- Hørehandicappede
- Astma og allergi
- Udviklingshandicappede
- Læsevanskeligheder

Selvom projektet skal være for alle mennesker, er retorikken i konkurrenceprogrammet præget af 'med og uden handicap' samt 'mennesker med handicap'. Endvidere er teksten fra hjemmesiden anvendt i programmet uden nogen form for bearbejdning. Det tyder på, at Rambøll, som skrev programmet, ikke havde erfaring med og viden om feltet og ej heller har været opmærksomme på eller interesseret i at gribe tilgængeligheden an på en ambitiøs og nyskabende måde. Dog skal det også pointeres, at processen fandt sted på et tidspunkt, hvor det var nyt at have fokus på tilgængeligheden i konkurrencer.

Det var tydeligt, at til trods for, at konkurrenceprogrammet beskriver disse syv grupper, arbejdede tegnestuerne ikke med disse grupper fra begyndelsen. Heller ikke i konkurrencen var der fokus på andre. Universal design som begreb og designfilosofi tilbyder en forståelsesramme for inklusion og diversitet, hvor der ikke differentieres mellem ikke-handicappede og handicappede. Udgangspunktet for arbejdet med konkurrencen ville have været et andet, hvis man i stedet havde valgt at udforme programmet ud fra en universal design-tankegang. Tilsvarende udviklingen i tolkningen af ligeværdighed, fandt der også en udvikling sted i projektet i forhold til disse grupper, selvom de ikke var med fra start.

Under samtalen med arkitekten Per fra Cubo, talte vi om, hvad han havde specifikt havde lært af dette projekt i forhold til tænkningen, og han brugte en oplevelse vi sammen havde i multihallen under samtalen, som eksempel til at beskrive sin faglige læringsproces.

Jeg tror, det her projekt var grænseoverskridende på den måde, at det skabte en dybere forståelse for bredden i brugernes behov og evner. Altså fik vi den lige i hovedet. Og når man ser sådan én person kravle rundt oppe på en stige, ville man tidligere have forsvoret, at det kunne lade sig gøre. [Per, arkitekt, Cubo]

Vi talte også om den læring, som projektet har genereret i forhold til, hvordan man indsamler viden om brugernes behov og nuancerne i brugernes behov. Særligt forståelsen for, hvordan den enkelte bruger ikke altid repræ-

⁴ Teksten fra God Adgangs hjemmeside er kopieret ind i programmet uden nogen form for bearbejdning.

senterer alle andre brugere, og hvor store nuancerne i de individuelle brugerbehov til tider er, synes at have påvirket arkitekternes tænkning både i Vandhalla projektet og fremadrettet.

Jeg har fået åbnet op for, at handicappede ikke bare er handicappede. Og hvis man spørger én fra dansk blindesamfund, så får man ikke samme svar, som hvis man spørger en anden. [Per, arkitekt, Cubo]



Plan over tilbygning og kobling til eksisterende 'halve hal' – konkurrenceforslaget i første runde s. 13.

Arbejdet med opgaven har skabt en bevidsthed dels om de forskellige handicapgrupper og i særdeleshed om bredden inden for gruppen af kørestolsbrugere. Samtidig har kulturen på Egmont Højskolen og oplevelser på stedet fungeret som en øjenåbner for arkitekterne i forhold til, at selvom man har en funktionsnedsættelse, er man ikke passiv, men kan faktisk deltage i aktiviteter – i særdeleshed, hvis viljen er til stede, og hvis det fysiske miljø er udformet til at understøtte et aktivt liv. Endvidere steg opmærksomheden på de øvrige handicapgrupper og særlig synshandicappede, og man begyndte at italesætte og diskutere andre brugerbehov end kørestolsbrugerens og hvad det ville betyde for det fysiske rum.

Der er rigtigt mange kørestolsbrugere på Egmont. Og vi mødte også den holdning, at her HAR vi ikke ret mange blinde. Og det møder man også, selv om man arbejder med forskellige meget fagligt vidende personer omkring det her emne. [Per, arkitekt, Cubo]

(...) hvornår er det lift, og hvornår er det ikke lift, og hvor synlige skal de være, og hvor langt vil man gå? Vi diskuterede meget, om man skulle have en ledelinje hen til den der lille hovedreception og ned fra hovedindgangen..... [Per, arkitekt, Cubo]

Per fra Cubo oplever, at de faktisk lige så stille fik adresseret tiltag, som rettede sig mod andre handicapgrupper end kørestolsbrugerne. Tænkningen udvikler sig undervejs i projektet, og det tyder på, at arkitekterne ikke blot udviklede sig grundet mødet med Egmont Højskolen, men de bragte også nye temaer i spil over for bygherren grundet nye erfaringer fra DH-huset.

Brugerforståelsen er en essentiel del af tænkningen. Her efterfølgende peges på det potentiale, der ligger i at arbejde bevidst med brugerforståelsen. Set i lyset af konkurrencen på DH-huset, hvor konkurrencedeltagerne gik igennem et undervisningsforløb, peger Force4 på, at man i forbindelse med konkurrencen om Vandhalla kunne have udformet et mere interaktivt forløb, som bevist var rettet mod at skabe og udvikle en brugerforståelse hos deltagerne.

Komplekse diskussioner

At arkitekterne fik udvidet deres brugerforståelse undervejs, er der ingen tvivl om – og særlig når det gjaldt bredden af kørestolsbrugere.

Som tidligere beskrevet oplever en af arkitekterne en voksende bevidsthed omkring brugernes individuelle forskelle i dette projekt som fx at to personer med samme funktionsnedsættelse ikke nødvendigvis vil svare det samme på et spørgsmål. Holdninger og erfaringer fra det store netværk omkring Egmont Højskolen har på én og samme gang både kompliceret og nuanceret diskussionerne undervejs.

Interviewet med bygherren, understøtter også billedet af, at der er fundet diskussioner sted, som dog ikke nødvendigvis har ført til flere løsninger rettet mod fx blinde og svagsynede. Det samme synes at gælde for personer med kognitive funktionsnedsættelser og nuancer i deres behov.

Et andet tema, som diskussionerne har peget på, gælder kombinationen af funktionsnedsættelser. For der eksisterer en generel tendens til at inddele personer med funktionsnedsættelse i kategorier – de blinde, de døve etc. Når flere funktionsnedsættelser optræder samtidigt hos en person, kan spørgsmålet let komme til at handle om, hvilken funktionsnedsættelse der har størst prioritet eller får størst udbytte af et tilgængelighedstiltag.

Vi har haft en stokbruger, som ikke var punktlæser men som heller ikke havde synsrest. Hun er hjerneskadet. Jamen, de skal da lære at finde rundt i huset, uanset om vi har ledelinjer eller ej, så SKAL de jo have kursus de første 14 dage / 3 uger. Vi har også haft en blind der sad i kørestol. Altså, der hjælper ledelinjer jo ikke en skid. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Udtalelsen antyder en holdning, der handler om, at der ikke er nogen grund til at komplicere eller gøre tingene mere besværlige, end de faktisk er. Samtidig peger bygherren indirekte på en måde eller et spørgsmål om, hvordan det er muligt at håndtere kompleksiteten i brugerbehovene. Dette spørgsmål leder tilbage til tænkningen.

Vinderholdet har vist, hvordan det er muligt at tænke ligeværdighed ind i arbejdet med arkitekturen i forhold til ankomst og sammenhæng mellem den eksisterende bygningsstruktur og tilbygningen. Derfor fremstår denne arbejdsform som et eksempel, men kan lade sig inspirere af på et generelt plan. Man kunne forestille sig i ethvert projekt, at brugerforståelsen og de forskellige behov på et overordnet plan blev integreret i tænkningen fremfor at bygningen på et detaljeringsniveau klistres til med ledelinjer og lignende tillægsløsninger. Ved bevidst at arbejde med hvorledes bygningen i kraft af sin placering, sin organisering, sin udformning og sin detaljering kan understøtte at bygningen skal være for alle – vil tænkningen hjælpe projektet frem og lede til valget af gode løsninger på et tidligt tidspunkt.

Konkurrenceprogrammet

Arkitektkonkurrencen som fænomen kan grundlæggende karaktereres som en størrelse, hvori der er indlejret en dobbelthed. For på den ene side handler konkurrencen om at fastlægge et løsningsrum, så alle deltager og bedømmes ud fra samme vilkår for at opnå retfærdighed. Men på den anden

side handler det om at få udforsket løsningsrummet og få forslag til løsninger, man ikke havde forestillet sig. Deri opstår en modsætning mellem legitimitet og kreativitet. Man kan tale om tre grundlæggende hensyn, der skal sikres en balance imellem i en arkitektkonkurrence. Det gælder legitimitet, kreativitet, og effektivitet. Effektivitet handler om at skabe en håndterlig proces med et rimeligt ressourceforbrug for bygherre, arkitekter og samfundet (Kreiner et al., 2013).

Vandhallas konkurrenceprogram (på i alt 35 sider) indledes med en invitation i del 01 og en kort introduktion til konkurrencen i del 02, hvor ambitionerne bag projektet præsenteres efterfulgt af en beskrivelse af procesplanen og de allerede afholdte dele af den; koncept-og projektmodning og programmering på to sider.

Det aktuelle projekt sigter på at udvikle og etablere innovative idræts- og vandtræningsfaciliteter for rehabilitering af mennesker med handicap og sætte nye normer for "state of the art". Dette skal ske med brug af den nyeste viden inden for handikaptilgængelighed og personsikring. [Konkurrenceprogrammet s. 4]

Herefter følger del 03: konkurrenceområdet på seks sider. Her beskrives Hou (byen, hvor højskolen ligger) derefter Egmont højskolens historik, kapacitet og værdigrundlag. På de sidste to sider redegøres for konkurrenceområdet, de planmæssige forudsætninger, trafikale forhold og jordbundsforhold. Efter konkurrenceområdet følger del 04: Konkurrenceopgaven på i alt 14 sider. Her beskrives de eksisterende bygningsmæssige forhold indledningsvist. Derefter følger nybyggeri. Først vision (incl. en forklaring om rehabilitering og en mulig øget efterspørgsel af rehabilitering), grundidé og tre definerede elementer; vandtræningsbassin, multihal og rehabiliteringsrum og foyer/audiovisuelt rum. Programmet går i detaljer med Multifunktionelt bassin, da der er tale om et udviklingselement. I den forbindelse beskrives forhold omkring energi og brug af havvand. Herefter følger tanker om udeområder. Det efterfølgende et hovedafsnit handler om arkitektonisk udtryk efterfulgt af et hovedafsnit om tilgængelighed. Dette afsnit består af 6 sider med tekst og fotos, hvor størstedelen af teksten, dvs. den om de syv handicapgrupper er kopieret fra God Adgangs hjemmeside. Del 05 består af et funktionsprogram på fire sider, der karakteriseres som et vejledende rumprogram. Alle funktioner beskrives og nettoarealet angives ved nogle af funktionerne fx det ene depotrum. Afsnittet afsluttes med en diagrammatisk gengivelse af funktions-sammenhænge funktionerne imellem. Konkurrenceprogrammet afsluttes med del 06 om Konkurrencetekniske betingelser på seks sider. Denne del omhandler bl.a. konkurrenceforslagets omfang og en opstilling af bedømmelseskriterierne, som bl.a. omfattede "*Sammenfattende arkitektonisk, æstetisk, funktionel og teknisk vurdering i forhold til konkurrenceprogrammet.*" og "*Innovative løsninger inden for rehabilitering og tilgængelighed*" fra s. 35 i konkurrenceprogrammet.

Programmets fokus

I det følgende afsnit anvendes de tre begreber legitimitet, kreativitet, og effektivitet som analytisk ramme og udgangspunkt for en refleksion over konkurrenceprogrammet.

Invitation og introduktion befinder sig på et metaniveau, som dog primært relaterer sig til gennemførelsen af konkurrencen på den rette måde, dvs. legitimitet. Konkurrenceområdet og Konkurrenceopgaven kan hovedsagelig karakteriseres med begrebet legitimitet, da det her handler om at få bragt alle deltagerne op på samme niveau i forhold til at være klædt på til at løse opgaven. Funktionsprogrammet befinder sig midt imellem kreativitet og legitimitet, for funktionsprogrammet er åbent for fortolkning men sigter mod at skabe fælles vilkår for alle. Den etablerede definition af elementer i form af vandtræningsbassin, multihal og rehabiliteringsrum og foyer/audiovisuelt rum går i retning af legitimitet og ikke kreativitet, selvom det naturligvis i be-

svarelsene vil være muligt at fravige herfra, hvilket også vinderteamet gjorde med to bassiner i deres forslag.

Den afsluttende del Konkurrencetekniske betingelser kan beskrives med begreberne legitimitet og effektivitet, da denne del både handler om sikre en god proces men også opnå et bedømmelsesgrundlag der er retfærdigt fx ved at opliste bedømmelseskriterierne. Konkurrenceprogrammet kan karakteriseres af, at alle tre begreber er i spil men i forskellig grad. Dog kan man spørge om vilkårene for kreativitet er gode nok? Er der lagt tilstrækkelig til rette for kreativiteten?

Ved at dykke ned i de enkelte dele af konkurrenceprogrammet får man fornemmelsen af, at indholdet til dette konkurrenceprogram er presset ind i en eksisterende skabelon uden, at der er taget stilling til, hvorledes materialet skal fremstå og appellere til læseren. Den geografiske placering i Hou præsenteres fx før Egmont Højskolen og skolens værdigrundlag ligesom de planmæssige forudsætninger præsenteres inden visionen og inden bygnings indhold. Der er ingen tvivl om, at der er meget stof, som skal formidles – og gerne på samme tidspunkt, hvad enten det drejer sig om havvand i svømmehallen eller tankerne omkring omklædning. Man savner som læser en indføring i konkurrenceprogrammets temaer, fremfor at blive bombarderet med detaljer i vilkårlig rækkefølge fra begyndelsen.

I gennem hele programmet lægges der op til innovation og skabelse af "state of the art"-løsninger. Samtidig finder denne sprogbrug sted i kombination med ord, som på ingen måder leder tankerne hen på innovation. Det gælder fx handicaptilgængelighed og personsikring. Det kan endvidere synes lidt fattigt at kopiere teksten om de syv handicapgrupper fra God Adgangs hjemmesiden, men modsat hvorfor bruge energi på og opfinde noget, som allerede eksisterer? Der har antageligvis ikke været en opmærksomhed til stede i arbejdet med programmet omkring retorikken og måden, hvormed ønsket om nytænkning skulle gribes an på. Programmet for Vandhalla er endvidere kendetegnet af, at arkitektur og tilgængelighed ikke tænkes sammen men derimod optræder i hver sine sætninger og sammenhænge fx i bedømmelseskriterierne. Man forestiller sig antageligvis ikke, at disse tænkes sammen, i hvert fald lægger konkurrenceprogrammet ikke op til det.

Sammenligning

Programmet blev offentliggjort i februar 2009 på et tidspunkt, hvor der ikke var tradition for at have fokus på tilgængelighed i arkitektkonkurrencer. Året efter i maj 2010 blev byggeprogrammet til DH-huset lanceret. De første 12 sider omhandler visioner og målsætninger, og her introduceres visionen om at skabe verdens mest tilgængelige kontorhus og en stærk dynamo for handicapsagen som det allerførste. Herefter følger målsætninger og en gennemgang af et ønsket mindset omkring fuld tilgængelighed, hvor selvstændige og uafhængige liv samt respekt for mangfoldighed er omdrejningspunktet. Dernæst beskrives en arbejdsdag i DH-huset for henholdsvis en medarbejder og en frivillig. Tilgængelighed samt Miljø og bæredygtighed beskrives til sidst.

De to konkurrencer omhandler forskellige funktioner, men handler begge om at skabe bygninger, der kan bruges af alle mennesker. Dog griber de det an på meget forskellige måder. Programmet til DH-huset er formuleret mere åbent og dermed mindre traditionelt. Som læser føres man ind i tankerne om huset og skal først senere forholde sig til geografisk placering og mere tekniske detaljer. Den største forskel på de to konkurrenceprogrammer er opmærksomheden og italesættelsen af et mindset i forbindelse med DH-huset. Her er tilgangen i forbindelse med Vandhalla relateret til detaljerne, og på intet tidspunkt bringes et mindset eller noget lignende i spil bortset fra i beskrivelsen af Egmont Højskolen og dens virke som højskole. En værdimæssig tilgang til konkurrence træder frem i kommunikationen af Egmonts funktion som højskole, mens resten af programmet ikke tilgår projektet ud fra en vinkel om værdi. Rettighedsprincippet formidles som værdi, at alle har ret et

godt liv og muligheder. Programmet tilbyder ikke noget nyt. Universelt design som begreb og strategi tilbyder en ny måde at diskutere værdi på, som løfter sig op over den enkelte funktionsnedsættelse og tilbyder en anden måde at tale om brugerne på.

Det har antageligvis ikke har været nogen nem opgave at formidle Egmont Højskolen på få sider i et konkurrenceprogram, men der har været et langt større fokus på legitimitet og effektivitet end kreativitet.

Opsamling på tænkning

Konkurrencens vinderhold har fra begyndelsen fokus på at tilvejebringe viden om de potentielle brugere. I den forbindelse fokuserer man primært på kørestolsbrugere. Dette fokus opstår ikke som et decideret fravalg af de øvrige handicapgrupper, der præsenteres i konkurrenceprogrammet men på grund af tidligere projekterfaring i forbindelse med handicapboliger og vurderingen af, at der på Egmont Højskolen er flest elever, der sidder i kørestol. Tænkningen er altså præget af forudfattede brugerforståelse, samt umiddelbare indtryk fra første besøg på stedet.

Brugerforståelsen defineres primært af kørestolsbrugere samt personer med gangbesvær. Det betyder, at vinderholdet er meget opmærksom på flow, og hvorledes de på forhånd kan indarbejde kørestolsbrugerens bevægelse og dermed undgå, at de fysiske rammer optræder som en barriere i forhold til denne bevægelse. Man ønsker at undgå retningsskift og blindgyder, hvor kørestolen er nødt til at bakke og vende om.

Mødet med Egmont Højskolen og kulturen på stedet samt oplevelsen af hvad de muligheder og forandringer et ophold på højskolen betyder for eleverne, skaber et incitament hos vinderholdet. Bygherrens engagement og kompromisløse tilgang til at skabe muligheder for eleverne rykker ved vinderholdets forestillinger og får en stor betydning for engagementet og arbejdet med opgaven.

På et overordnet niveau omsætter arkitekterne alle disse indtryk og input til en tænkning, der tager afsæt i at alle brugere af bygningen skal føle sig ligeværdige – ingen skal være nødt til at gå ind ad en sekundær indgang. I arbejdet med placeringen af bygningen, er vinderholdet bevidst om, at hvis de skal være tro mod deres egen tænkning, skal de vælge den løsning, der sikrer størst grad af ligeværdighed. Derfor placeres tilbygningen i samme niveau, som den eksisterende bygning. Grundet ønsket om at skabe ét sted, kobles tilbygningen direkte på den eksisterende bygningsstruktur for også at udnytte den direkte kontakt, der dermed opstår.

Det er tydeligt, at vinderholdet i dette projekt har gennemgået en udvikling både i forhold til definitionen på ligeværdighed og i forhold til brugerforståelsen. Udviklingen kan karakteriseres som en rejse mod en større mangfoldighed på flere niveauer. Man ser, at det ikke altid er muligt at udforme én løsning, der er lige god og værdig for alle. I stedet bliver man opmærksom på, at målet om ligeværdighed kan nås ved at arbejde med en palet af løsninger, som hver især retter sig mod en bestemt gruppe. På tilsvarende vis bliver vinderholdet undervejs opmærksom på både bredden inden for gruppen af kørestolsbrugere og gangbesværede og på de øvrige handicapgrupper. Senere diskuterer man, hvorledes det er muligt bygningsmæssigt at tilrettelægge for personer med synshandicap og personer med udviklingshandicap.

Den overordnede tænkning tager altså udgangspunkt i en ligeværdighedstanke, som har afsæt i de indtryk mødet med stedet og bygherren giver, samt de erfaringer som arkitekterne bærer med sig fra tidligere projekter. Dermed er tænkningen også præget af fraværet af andre typer viden, fx forskningsbaserede eller casebaserede bud på andre brugerbehov eller løsningstilgange.

LØSNING

I denne del af evalueringen præsenteres evalueringen af de valgte løsninger og Vandhalla som bygningsværk. Valget af løsninger, som præsenteres og evalueres er baseret på konkurrenceprogrammets krav, målsætning og formulerede forventninger samt vinderprojektets endelige bud på en bygning. Det betyder, at løsninger også repræsenterer et skalasporing fra den specifikke og konkrete designløsning, til de mere overordnede mål og forventninger omsat bygningsdesign.

Evalueringen af de enkelte løsninger bygger på evalueringsprincippet 'designhypoteser', som beskrives herunder. Der er formuleret og evalueret 11 designhypoteser i evalueringen.

Dette kapitel afsluttes med afsnittet 'arkitektonisk kvalitet', der omhandler det arkitektoniske udtryk.



Aftenåbent i Vandhalla for højskolens elever.

Designhypoteser

Et konkurrenceprogram udtrykker generelt en designintention eller en samling af designintentioner, som hver enkelt tegnestue eller hold fortolker og igennem deres forslag giver et bud på, hvordan de ser, at designløsningerne skal være. En intention i form af et konkurrenceprogram vil i princippet afstedkomme lige så mange forskellige forslag, som der er konkurrencedeltagere. På tilsvarende måde vil en designintention i tegnestuens arbejde kunne udmønte sig i forskellige designløsninger eller løsningsscenarier. Idet tegnestuen vælger en bestemt designløsning, tages der stilling til, hvorvidt den pågældende designløsning besvarer designintentionen. Der er en forventning til stede om, at man med den valgte løsning på den bedst mulige måde lever op til det, man vil med intentionen (Zeisel, 2006). Dermed fungerer den valgte designløsning som en hypotese – en designhypotese.

Vinderforslag	Konkurrencepro- grammets krav	Konkurrencepro- grammets overordne- de mål og forventnin- ger
Placering af tilbygning i samme niveau som den eksisterende del af højskolen understøtter ligeværdighed	Vandrutsjebane for alle – lift og udsigtspunkt	Med pågældende placering og udformning styrkes helheden, og der skabes et arkitektonisk "landmark".
Bygning som naturlig ledelinje – en ny sti, inviterende indgang samt indvendig plint fremfor søjler	Multihal og motionsrum for alle – træningsudstyr, scene, mobil væg og klatrevæg	Vandhalla tilbyder sanse- lige oplevelser
Bygning viser vej suppleret af skiltning		Vandhalla, tilgængelighed for alle
Nemt at orientere sig i omklædning/svømmehal - farver og markering af bassinkant		
Samme type ankomst til svømmehallen fra omklædning uanset omklædningsprincip		
'En palet af nedstigningsmuligheder til bassinerne		

Oversigt over designhypoteserne og baggrunden for formuleringen af dem.

Princippet om designhypotesen kan illustreres med et eksempel. Når fx en kommune ønsker at få mere liv i byen – kan dette ønske formuleres i en intention. Til en sådan intention kan der være mange forskellige bud på måder hvorpå, det er muligt at nå den ønskede intention. Der behøver ikke nødvendigvis at være tale om fysiske løsninger, for øvrige tiltag kan også være en måde at nå frem til målet på og måske i kombination med fysiske løsninger. Når der netop er tale om et decideret design i form af en designløsning, optræder hypotesen som en designhypotese.

Vi tænker os, at denne kommune vælger at etablere en torveplads i byrummet for at skabe liv. Denne løsning i form af 'en torveplads' er et bud på en løsning, der efterfølgende kan undersøges med henblik på at vurdere, hvordan løsningen fungerer i forhold intention om at få mere liv i byen. Dermed optræder løsningen 'en torveplads' som en hypotese, der kan efterprøves op imod intentionen.

En designløsning i et konkurrenceforslag eller ethvert andet forslag kan betragtes som en hypotese. Hypoteser kan efterprøves. Det er en måde, hvorpå man kan undersøge, hvorvidt hypotesen gælder. På tilsvarende måde kan designhypoteser formuleres og efterprøves. I eksemplet med torvepladsen, kan det pågældende design af torvepladsen betragtes som en designhypotese. Her vil den pågældende tegnestues design af stadepladser, bænke, springvand og lign. bunde i en forestilling og en forventning om en specifik effekt, som kan testes og vurderes i form af en designhypotese.

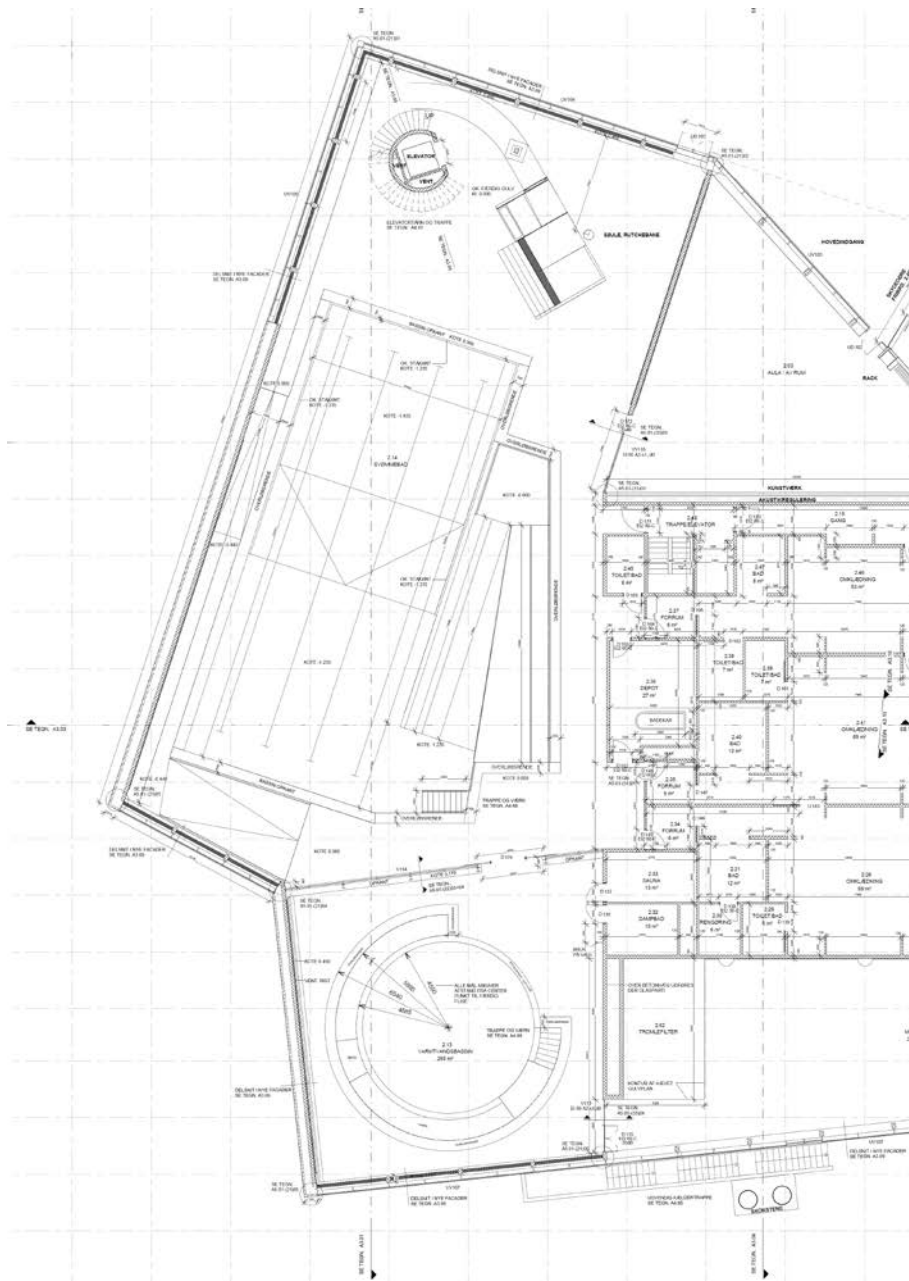
Designhypotese som metode er valgt i evalueringen. Metoden tilbyder en mulighed for at inddrage baggrunden for de forskellige løsninger i form af designintentionen, samt selve løsningen. Derved øges muligheden for at nå evalueringens mål om at skabe viden om effekten af en valgt løsning.

Valget af designhypotese som metode må ikke forveksles med en deterministisk tilgang, hvor det forventes, at det ned til mindste detalje er muligt at forudsige en bestemt adfærd eller et bestemt resultat i kraft af udformningen af designløsningernes og deres arkitektur. Ej heller er designhypoteser, som analytisk redskab, et udtryk for en naturvidenskabelig kvantitativ tilgang, hvor alt kan måles og vejes. Formulering og efterprøvning af designhypotese skal derfor betragtes som et evalueringsværktøj, der kan tilvejebringe ny viden.

Evalueringsens designhypoteser befinder sig på forskellige niveauer. Nogle er meget generelle og omhandler indirekte tilgængelighed, mens andre er mere detaljerede og rettet mod et højt tilgængelighedsniveau. I gennemgangen af de valgte designhypoteser beskrives indledningsvist designintentionen. Efterfølgende formuleres designhypotesen på baggrund af den valgte designløsning. Herefter vurderes designhypotesen i forhold til, om intentionen er opnået samt eventuelle konsekvenser, den pågældende løsning har afstedkommet.

Konkurrenceprogram, konkurrenceforslag og interviews med arkitekterne danner grundlag for formuleringen af designhypoteserne.

Efterprøvning og vurdering af designhypoteserne baserer sig grundlæggende på en faglig vurdering af tilgængeligheden. I den forbindelse er der fokus på, hvorledes tilgængeligheden opleves og fungerer. I vurderingen inddrages synspunkter og oplevelser fra arkitekter, elever, personale og bygherre som en selvstændig vinkel. På den måde inddrages tillige den daglige oplevelse og brug af Vandhalla i evalueringen.



Svømmehallen, som den blev bygget. Kilde: Cubo.

Konkurrenceforslagets designhypoteser

De følgende seks designhypoteser er struktureret i forhold til skala, dvs. først placering i landskabet derefter indgang og orientering i bygningen til mere detaljerede løsninger i forhold til svømmehallen. Hver designhypotese præsenteres med en beskrivende titel.



Ankomst til hovedindgangen

Vurdering:

At lade Vandhalla ligge på niveau med hovedbygningen og muliggøre at man kan komme rundt uden at skulle forcere trin, ramper eller lign. er et flot greb, der fungerer godt. Der opstår dermed en naturlig sammenhæng mellem den nye og den eksisterende del.



Foyerrumets facade og spejling af omgivelser.

En konsekvens af dette valg er en parkeringsplads, der ligger højere i terræn end Vandhalla. Uheldigvis er hældningen på parkeringspladsen så stejl, at det for nogle elever er problematisk at stige ud af deres bil – kørestolen triller af sted af sig selv. Ligeledes er der biler, hvor det er problematisk at få liften til at låse, når bilen ikke holder på et nogenlunde plant underlag. Parkeringspladsen optræder som én stor rampe.

Landskabsarkitekten har antageligvis udelukkende fokuseret på at få ledt vandet væk for at undgå isdannelse om vinteren og har måske ikke tænkt på, hvilken type brug der ville blive på stedet. Resultatet kan betragtes som et eksempel på manglende koordinering mellem aktører og faser. Måske er det udelukkende bygningsarkitekterne, der har haft fokus på tilgængelighed.

Placeringen af Vandhalla er et flot bud på, hvorledes det er muligt arkitektonisk at arbejde med ligeværdighed.

2: Bygning som naturlig ledelinje - ny sti, inviterende indgang samt indvendig plint fremfor søjler

Stien langs Vandhalla parallelt med selve vejen, hvor bilerne kører, er anlagt for at skabe en sikker adgang til bygningen, hvor bygningens evne som naturlig ledelinje udnyttes. Lyset i foyeren skal understøtte orienteringen og fungere som en ledelinje. Intention om at lade bygningen optræde som en naturlig ledelinje både ude og inde opstår undervejs i arbejdet med projektet.

Men så kom tankerne om at man kunne bruge facaden som ledelinje, og så blev der lavet en ny sti, så man kunne gå langs facaden, og blive sluset ind i huset. [Per, arkitekt, Cubo]



Ankomst som gående fra busstopstedet.



Hovedindgangen med parkerede cykler og motorcykler.

Vurdering:

Bygningen fungerer reelt ikke som en naturlig ledelinje grundet relationen til kontekst og forvaltningen af bygningen.

Den anlagte sti langs bygningen og adgangsvejen er i princippet fin – men den ligger ikke i en naturlig forlængelse af fortovet. Endvidere er man som gående nødt til at krydse vejen til bagindgangen. Stien vil derfor være vanskelig at finde, hvis man ankommer med bus.

Ved hovedindgangen, hvor man let skulle sluses ind i bygningen, kan man i stedet risikere at gå ind i parkerede cykler, en parkeret motorcykel, en bænk og en skraldespand.

Lyset fra vinduesfacaden er retningsgivende og bliver suppleret af en stribe af kunstlys i overgangen mellem væg og loft i begge sider af foyer. Et greb der fortæller om bevægelse i rummet og dermed også bidrager til orienteringen i rummet.

Fladen foran vinduesfacaden er møbleret med borde, stole og pottedplanter, ligeledes som der er skiftende udstillinger af elevværker i rummet, som vanskelig gør en funktion som naturlig ledelinje. Man kunne forestille sig, at personalet ikke er bevidst omkring denne problematik. Derimod ville den indvendige facade på den modsatte side langs hallen i stedet kunne anvendes som en naturlig ledelinje.

Eksemplet rejser et spørgsmål om, hvor statisk en ledelinje bør være, eller hvor stramt den kan og skal håndhæves. Cubo er selv bagefter inde på spørgsmålet om, hvad der skal til for at et fysisk element kan fungere som ledelinje. Samtidig kan konsekvenserne af almindelig menneskelig adfærd i form af eksempelvis parkerede cykler modarbejde en intention og dens løsning.

Bygningen som ledelinje fremstår som en løsning, der ikke er løst til fulde.

3: Bygningen i sig selv viser vej suppleret af skiltning

Intentionen om, at det skal være nemt at orientere sig, betyder, at arkitekterne arbejder på, at bygningen skaber oversigtlighed og bidrager til at vise vej.

Disponeringen af de forskellige rum/funktioner skaber i sig selv oversigt sammen med de forskellige kig dertil. Oversigten opnås allerede i foyeren, hvor man kan orientere sig i forhold til de forskellige funktioner. Et ovenlys i gangen ved toiletterne og indgangene til omklædning skal lette orienteringen.



Foyerrum i brug ved et eksternt arrangement; Spastikerforeningens Landsmøde. Foto: Spastikerforeningen.



Foyerrummet – kig mod indgangen og parkeringspladsen.



Kig mod indgang til omklædning med lukket reception. Receptionen er åben, når Vandhalla har åbent for offentligheden.



Kig ind til svømmehallen fra foyerrummet.

Vurdering:

Bygningen viser vej på en enkel måde. I forbindelse med ankomsten får man et kig ind i svømmehallen. Når man står inde i foyeren, fornemmer man hurtigt, at denne foyer også giver adgang til hallen. Selve ordet "omklædning" er ikke nævnt i forbindelse med skiltningen – det ligger implicit i ordet 'svømmehal', at der også er tale om omklædning. Ordet 'Omkledning' optræder først i næste niveau af skiltning, når man er ankommet til den tværgående fordelingsgang mellem svømmehal og hal. Her er der ovenlys, og det giver en fornemmelse af, at gangen leder til noget. Samtidig fremhæver naturligt lys bedre kontraster end kunstlys.

Skiltene og de valgte piktogrammer er i kontrasterne sort og hvid. Nogle steder er et mørkt skilt med hvid skrift opsat på en hvid væg. Det fungerer langt bedre end de situationer, hvor et mørkt skilt med hvid skrift er opsat på en mørk baggrund.

Den seende gæst, der ankommer i den offentlige åbningstid, vil hurtig opdage receptionen, hvor det er muligt at få supplerende info om svømmehallen. En ikke-seende gæst eller en gæst/elev med nedsat syn vil have brug for at have en ledsager i begyndelsen.

Foyeren er også blevet et opholdsrum, som benyttes både i og udenfor undervisningen. Der er god plads til at flere kørestole kan være her både i hverdagen og ved store arrangementer.



Indgang til omklædningsrum og kabiner.



Kig i fordelingsgang midt mellem multihal og omklædning.

Foyeren leder naturligt videre til spisesal, administration og den resterende del af højskolen. Bevægelsen fremhæves af belysningen i form af et lysende bånd under loftet. Personalet tillægger foyeren en symbolsk betydning, da man her har indgangen til hele komplekset.

Altså, det slår mig, når jeg kommer ind i rummet, at der er oceaner af Egmont Højskole her, at det er stort, og der er store vidder og højt til loftet og her tænkes store kreative tanker. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Bygningen hjælper til med at finde vej suppleret af skiltningen, dog fungerer de mørke skilte på en mørk baggrund ikke.

4: Nemt at orientere sig i omklædning/svømmehal - farver og markering af bassinkant

En anden intention knyttet til bygningens evne til at understøtte orientering drejer sig om adgangen til de tre omklædningsrum fra svømmehallen samt orientering i svømmehallen.

Hvert af de tre omklædningsrum A, B og C har sin egen farve, henholdsvis gul, blå og gulgrøn, på fliserne i bruseområdet, på skabene i omklædningsdelen og i forbindelse med indgangspartiet til omklædningsrummene fra svømmehallen. Farverne er også anvendt i forbindelse med store bogstaver på dørene i den store fordelingsgang mellem omklædning og hallen.

Hver omklædning trækker farven med ud i rummet. Det hjælper til at finde vej hvis man har en eller anden form for kognitiv funktionsnedsættelse. [Per, arkitekt, Cubo]

Grundlæggende har man i forbindelse med bassinerne arbejdet med at skabe kontrast i form af to rækker af en smal sort kantflise. Den optræder sammen med en afløbsrist og løber lang hele bassinkanten. I forbindelse med udspringsskamlerne og den ene langside er der en ophøjet kant, som adskiller bassin fra svømmehallens gulv. Ved trappe og rampe flankeres kanten af et gelænder. På tre af det store bassins fire sider markeres bassinet af et lysarmatur i form af en sammenhængende lysende kant. Samme armatur er ophængt i en cirkelform over varmtvandsbassinets kant.



Skiltning med stor kontrast pga. mørk baggrund.



Skiltning på lys baggrund.



Kig mod omklædningsrummene – de tre farver er markeret i fliserne.

Vurdering:

Princippet med de tre forskellige farver suppleret af et bogstav er meget sympatisk. Men kontrasten mellem farverne burde have været langt større både mht. farve og valør – den gule og den gulgrønne ligger i udgangspunktet alt for tæt på hinanden. Kontrasten er ikke stor nok.

Endvidere er princippet omkring brug af et bogstav i farve ikke udnyttet tilstrækkelig. For det er kun konturen af de store bogstaver, der er gengivet i farve i fordelingsgangen – så farvekodning og kontrast er utydelig, da døren og udfyldningen i bogstavet mørk desuden er mørk.

Man skal enten kunne huske farven, bogstavet eller placeringen fra gang til gang, da opdelingen af omklædningsrummene ikke er statisk, selvom der er sat skilte op udenfor angående kønsopdeling. I og med at der er tre omklædningsrum, og det er muligt at slå de to sammen, er der flere mulige kombinationer. Det kan måske yderligere skabe lidt forvirring eller modsat hindre, at fleksibiliteten udnyttes i og med, at højskolen altid vælger at have herreomklædning i C.

De mørke døre i en lys væg, de mørke gulve op til en lys væg, og de lyse gulve op til en farvet væg i omklædningen hjælper til at skabe kontrast, og dermed er det nemmere at orientere sig i selve rummet.



Markering af kant med kontrast.

Kombinationen af to rækker af sorte fliser og en afløbsrist ved bassinerne skaber en markering, der både giver kontrast og som kan mærkes, idet afløbsristen er taktil. Gelænderne er tænkt i forhold til den nedstigningsfunktion, der finder sted ved rampe og trappe. Denne form for afgrænsning optræder i en komposition sammen med kontrastmarkeringen, hvor de nogle steder overlapper hinanden, fader ud og optræder igen et andet sted langs bassinet. Markeringen langs bassinkanten fungerer fint.

Bassinkanten gør det nemt at orientere sig i forhold til bassinerne, men det kan blive lidt vanskeligere at finde tilbage til det rette omklædningsrum, da de planlagte tiltag ikke er stærke nok.

5: Samme type ankomst til svømmehallen fra omklædning uanset omklædningsprincip

Det er intentionen, at alle skal ankomme til selve svømmehallen på samme måde, samtidig med at man ønsker et flow direkte igennem omklædningen. Man vælger derfor en løsning, hvor alle skal bevæge sig gennem omklædningen i en tilnærmelsesvis lineær og direkte bevægelse uanset om man klæder om i en kabine eller i omklædningsrummet.

Man taler om vaskehal som et princip, selvom den metafor i realiteten ikke lever op til det billede, man faktisk ser for sig. For i mange vaskehaller kan man ikke køre igennem, men må bakke ud, og det er netop intentionen, at man kan gå eller køre lige igennem.

Konkurrenceforslaget viser tre omklædningsrum; dame, herre og uni-sex. I Vandhalla i dag er det ene omklædningsrum reduceret i størrelsen for at skabe plads til en direkte gang fra den store fordelingsgang og til svømmehallen. Denne gang giver adgang til det ene omklædningsrum, A og en kabine, som modsat de andre kabiner ikke har kontakt med omklædningsrummene. Der er ligeledes adgang til kælderen via trappe og elevator.



Brusebad i det blå omklædningsrum B.



Ovenlys i det blå omklædningsrum B.

Når man ankommer fra fordelingsgangen, vælger man enten at gå ind i en kabine eller gennem en sluse til et af de to omklædningsrum, B eller C. Vælger man kabinen, er det her man klæder om og bader, inden man går gennem selve omklædningsrummet og videre ud i svømmehallen. Alle kabinerne har loftlift. Vælger man at klæde om i et omklædningsrum sammen med sit eget køn, benytter man sig at det fælles baderum. Alle brugere skal igennem omklædningsrummet og videre ud i svømmehallen. I omklædnings-

rummet skifter man til en badekørestol eller badeleje, hvis man har behov for det.



Kabine med loftslift.



Fra det gule omklædningsrum A – de mobile bænke.

Vurdering:

Princippet i omklædningen er meget funktionelt og enkelt. Det tilbyder valgmuligheder for den enkelte elev eller gæst, som er helt unikke. De automatiske døre understreger flowet igennem. Tillige muliggør organiseringen og udformningen af omklædningen, at der er plads til, at rummet kan benyttes af alle uanset hjælpemiddel eller behov for hjælp. Her kan man virkelig tale om, at det er for alle. Man har valgt mobile bænke fremfor faste bænke for at opnå en større fleksibilitet og plads til kørestolsparkering. Der er skabe i forskellige højder og størrelser, som betyder at man kan finde et skab der passer til ens behov, og som man kan nå i højden.

Princippet med kabinerne tilbyder sammen med de tre store omklædningsrum en palet af muligheder, hvor det for enhver person, vil være muligt at vælge den rumtype og den grad af privathed, der passer bedst. De forskellige progressionsmuligheder samt mulighed for at skabe tryghed, der ligger i denne løsning med kombinationen af både kabiner og omklædnings-

rum beskrives i forbindelse med den del af evalueringen, som handler om Værdi.

Det er tydeligt, at der er stor tilfredshed med både med kabinerne og måden hele omklædningsområdet er disponeret på. Eleven Henke satte stor pris på at kunne klæde om i en kabine, en mulighed hun ikke har andre steder.

Omklædningen fungerer godt. Der er ikke noget med at der er spidsbelastning. Man kommer ind, og man kan få et rum med det samme, og så kan man enten være i et rum, eller inde i det store fælles. Det kommer an på, hvor meget hjælp man skal have og om man fx helst ikke vil vise alt. Det er virkelig godt, og det findes ikke andre steder. Det er utrolig godt tænkt. [Henke, elev]

Blandt personalet var der samme begejstring for kabineprincippet. Livredderen fortalte, at det ikke kun var eleverne, der udnytter denne mulighed men også gæsterne – og i særdeleshed muligheden for to personer af hvert sit køn kan klæde om sammen.

Idrætsslæreren pegede på både tilgængeligheden og 'vaskehalsflowet' som karakteristika, han oplever som positive.

Tilgængeligheden synes jeg er fantastisk. Det er meget let for kørestolsbruger, hun skal bare hen til døren, så åbner den sig, og ind i slusen og videre til den næste dør. Og det er let at betjene tingene inde i omklædningsrummet. [Bo, idrætsslærer og fysioterapeut]

Princippet bag omklædningen og overgangen til svømmehallen er en styrke i Vandhalla, for det giver en unik palet af valgmuligheder.

6: En palet af nedstigningsmuligheder til bassinerne

Som tidligere beskrevet gennemgik vinderholdet en udvikling i deres tænkning og tilgang til projektet fra konkurrenceforslagets fase 1 til fase 2. Man blev bevidst om, at én løsning ikke altid skaber den ønskede ligeværdighed, men en differentiering i form af flere løsninger også kan være et middel til at understøtte ligeværdighed og selvhjulpenhed. I forbindelse med anden fase af konkurrence foreslog vinderholdet en differentieret adgang til det store bassin, som dermed bestod af en palet af nedstigningsmuligheder i form af rampe, trappe, badestiger og adgang ved at svinge sig over en ophøjet kant. I det runde varmtvandsbassin kunne bunden endvidere hæves og sænkes. Man ville ankomme til dette bassin via rampe og trappe. Alle løsninger er med i den byggede svømmehal.

Grundlæggende baserer arbejdet med nedstigningen sig på brugerkravet om at undgå lift.



Trappe som nedstigningsmulighed til bassin.



En elev går op ad rampen.

Vurdering:

Paletten af valgmuligheder i forbindelse med nedstigningen til bassinet fungerer godt for alle, da det netop gør det muligt for alle at vælge den ankomst, som passer bedst i den pågældende situation.

Ligeledes understøtter nedgangen til bassin den selvhjulpne bruger eller i hvert fald minimeres behovet for hjælpere. I særdeleshed foregår nedstigningen på en værdig måde.

Der er håndlister i begge sider af rampen og trappen. De er endvidere særdeles gribeegnede og gode at holde om. Samtidig er de ikke kolde, selv om de er lavet i stål.

Assistenten Sune satte stor pris på, at det er muligt at assistere eleven Nikolaj på en forsvarlig måde i bassinerne. Nikolaj forklarede, at det er muligt for ham selv, at køre ned i vandet. Samtidig var Nikolaj meget glad for varmtvandsbassinet og dets hæve-sænkefunktion.

Man kan selv køre hele vejen ned i bassinet med en kørestol, ud i vandet og det hele. Ingen problemer. [Nikolaj, elev]



Kig mod varmtvandsbassin.



Rampen som nedstigningsmulighed til varmtvandsbassin.

Muligheden for at justere højden på bunden i varmtvandsbassinet bliver udnyttet i hverdagen, antageligvis fordi det er nemt, og man er bevidst om de forskellige situationer, man som idrætslærer kan skabe. Og personalet giver udtryk for, at funktionen er investeringen værd i deres øjne.

Eleverne gav også udtryk for at de forskellige muligheder og funktioner i bassinet er vigtige for dem.

Det en meget meget stor fordel, at man enten kan komme ned af slisen i kørestol, blive kørt derned i en kørestol, eller at man skal tage de der trapper, som går meget sådan ligesom normale trapper, når man både bruger kørestol og krykker som mig. [Henke, elev]



Kanten som nedstigningsmulighed til det store bassin.

Idrætslæreren Bo fremhævede, hvorledes det er meget nemt for kørestolsbrugere at ankomme til bassinet. Oprindeligt var han lidt skeptisk til arealforbruget i forbindelse med rampen, som han da fandt, at man kunne have anvendt anderledes. I dag så han anderledes på løsningen og peger på muligheden for at igangsætte læringsaktiviteter i forbindelse med nedstigningen til bassinerne.

Jeg synes det er givet godt ud, fordi der er mulighed for at lave aktiviteter i nedkøringsrampen. Fordi der er en graduering af vanddybden... så der kan du fx prøve kræfter med vanddybden, det giver jo større tryk for mange. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Personalet pegede også på at det er meget få gæster, der har efterlyst at blive liftet ned i bassinet, som de er vant til fra andre steder.

Supplerende vurdering:

Når det gælder svømmehallens bassiner, mødte man stor begejstring blandt både personale og elever over alle de muligheder, som svømmehallen skaber for at deltage og være selvhjulpne i en eller anden grad. De to bassiner spiller sammen og det samlede antal variationsmuligheder er stort.

Det har ikke været en del af evalueringen at foretage akustiske målinger, men vi har fået et indtryk af personalets oplevelse af akustikken. Og det er vores umiddelbare indtryk, at de akustiske forhold er gode på den måde, at det er muligt at føre en samtale i svømmehallen i åbningstiden, hvor der er mange i vandet. Det ville absolut være interessant i et senere studie at få foretaget målinger og undersøge, hvorledes rummet fungerer for personer med sansetab.

Linjerne i loftet følger ikke banerne i bassinet, hvilket er problematisk i forbindelse med rygsvømning, idet man mister orienteringen. Det er ligeledes noget, idrætslærerne er blevet opmærksomme på.

En anden problematik gælder spejlinger i vandet. Grundet lysindfaldet fra facaden opstår der spejlinger i vandet, som gør det umuligt at se, hvorvidt der ligger en person i vandet. Alle idrætslærere og livreddere påpegede disse spejlinger. Idrætslæreren Bo fortalte, at han er nødt til at gå rundt for at komme fri af disse spejlinger, men også for at have styr på situationen i alle zonerne; varmtvandsbassin, det store bassin og rutsjebanen.



Kig i svømmehallen – hvor man kan se nogle af spejlingerne i vandet.

I dagslys spejler alle håndlister sig i vandet, og der opstår et mønster af linjer i vandet. Denne effekt reduceres om aftenen, hvor kunstlyset dominerer. I stedet opstår der en let flimren i vandoverfladen om aftenen. Arkitekten pegede også selv på et fagligt dilemma omkring belysning i en svømmehal.

I en snak om hvad man kunne gøre anderledes er alle de interviewede ansatte enige om, at det store bassin skulle have været dybere. Særlig Dan og Poul Erik som underviser i forskellige vandsportsgrene havde fokus på de vildere aktiviteter. Poul Erik var meget utilfreds med kunstlyset i svømmehallen.

Når personalet drømmer om en dybere svømmehal, hvor man kan dykke, relaterer drømmen sig ikke til tilgængelighedsaspekter - men samtidig fortælles en historie om oplevelsen af Vandhalla. Når Poul Erik efterlyste en anden belysning handler det både om kvaliteten af lyset og placeringen.

Grundet de store vinduesflader opstår der en god kontakt mellem ude og inde. Man fornemmer, når svømmehallen i brug, og inde i svømmehallen fornemmer man verden omkring.

En stor kvalitet i svømmehallen ligger i de mange valgmuligheder omkring nedstigning til bassinerne, som muliggør at alle kan få en værdig adgang dertil.

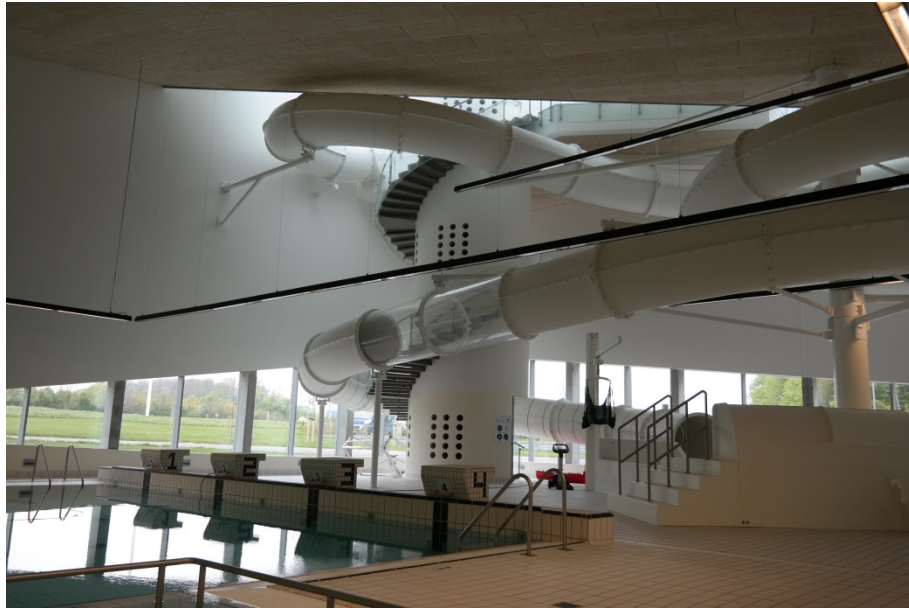
Konkurrenceprogrammets krav

Dette afsnit beskæftiger sig med at vurdere de dele af konkurrencens rumprogram, som omhandler svømmehallens vandrutsjebane, motionsrum og multihal. Undervejs i arbejdet med evalueringen, har de følgende to designhypoteser befundet sig i en mellemposition. De er ikke, som de første seks designhypoteser et udtryk for vinderholdets intentioner og arbejde med udformningen. De er snarere et udtryk for bygherrens intention og krav i rumprogrammet.

7: Vandrutsjebane for alle – lift og udsigtspunkt

En vandrutsjebane for alle er bygherrens ambition og dermed designintention. Det har været målet at give alle en mulighed for denne spektakulære oplevelse. Opgaven for tegnestuerne i konkurrenceforslaget har primært handlet om at sikre plads til en rutsjebane. Rutsjebanen er rundt rør sammensat af støbte elementer. Alle kan bruge den uanset handicap – med lidt hjælp. Man går op ad trappen eller tager elevatoren, hvis man sidder i kørestol. Det adgangsgivende armbånd er kodet til at give adgang samt adgang til eleva-

toren. Hvor der ved det store bassin har været et stort fokus på at undgå lift, har man valgt en lift både i forbindelse med afgangsbassinet og landingsbassinet. Det var oprindelig planen, at der i forbindelse med vandruksjebanen skulle være adgang til et udsigtspunkt.



Vandruksjebanen i baggrunden og en traditionel stige som nedstigningsmulighed til det store bassin.



Lift ved vandruksjebanens landingsplads.

Vurdering:

Det er bemærkelsesværdigt at opleve en vandruksjebane, som er for alle.

Liftløsningen er valgt, fordi en palet af op-og nedstigningsmuligheder kræver meget plads, og man måske alligevel var nødt til at lifte over til det underlag, man kan sidde eller ligge på, hvis man ikke er i stand til at rutsje alene. Valget kan desuden forsvares med, at den rummelige situation er anderledes i forbindelse med vandruksjebanen end ved det store bassin. Man vil ikke hænge i det store tomme rum som ved bassinkanten, men befinder sig i forbindelse med store elementer ved rutsjebanen, hvilket skaber en form for forankring. I forhold til ligeværdighedsperspektivet er der tale om en meget brugbar løsning.

Ifølge arkitekten Per kan vandruksjebanen betragtes som et eksperiment, der løbende udvikles.

Jeg tror ikke, at der findes en lignende rutsjebane noget sted. (...) Det er også i højskolens ånd, at man finder på, arbejder på tingene, og det kan godt være, at alt ikke er kønt første gang, men lige så stille retter man til og finder en løsning. [Per, arkitekt, Cubo]

Vinduet i tagfladen er endt med at sidde for højt, og man har forsøgt at udligne ved at forhøje det indskudte plan. Men det er stadig ikke muligt at kigge ud af vinduet, hvis man sidder ned.

Rutsjebanen er en fantastisk idé, og den fungerer også på den funktionelle plan, men rumligt i svømmehallen fremtræder den uforløst. Måske fordi elevatortårnet ligner et paprør – eller fordi ophængningen af det store rør fremstår tilfældig.

Funktionaliteten i rutsjebanen er stærkere end udtrykket. Eksperimentet har antageligvis i udgangspunktet været en så stor opgave, at funktionaliteten er blevet prioriteret. Bare det at få eksperimentet til at lykkes er en stor sejr for bygherren.

Som eksperiment er det funktionelle aspekt blevet prioriteret fremfor det arkitektoniske udtryk.

8: Motionsrum og multihal for alle – træningsudstyr, scene, mobilvæg og klatrevæg

Grundlæggende har det været intentionen at skabe en multihal og et motionsrum, som kan anvendes af alle elever. Samtidig har det også været tanken med multihallen, at den kan anvendes i forbindelse med store arrangementer eksempelvis et landsmøde. I den forbindelse har man ønsket en scene og en mobil væg. I forhold til den daglige brug har man opsat en klatrevæg på den ene endevæg. Derudover har man haft fokus på forskellige typer af boldspil. Vurdering:

Egmont Højskolen har fået både en multihal og et motionsrum for alle. De karakteristiske egenskaber ved multihal og motionsrum handler ikke decideret om bygningens tilgængelighed eller måden den understøtter ligeværdighed på. De handler snarere om, at de i kraft af deres grundlæggende funktion tilbyder mulighed for aktiviteter for alle eleverne i hverdagen og eventuelle gæster i forbindelse med et arrangement. Det er funktionaliteten, der fokuseres på, når idrætslærerne og eleverne taler om disse rum.

Motionsrum

Grundlæggende sætter man pris på at have fået mere plads også til opbevaring med motionsrummet og udvidelsen af den halve hal. Når Poul Erik let karikeret fortalte om motionsrummet, som han kaldte et 'torturkammer', fortæller han samtidig også en historie om en facilitet, der er blevet en succes.

Der er langt mere plads nu til idrætsredskaber og hele torturkammeret derinde, som virkelig er noget eleverne bruger. Og nogle af dem kan blive derinde i timevis. [Poul Erik, idrætslærer]

Idrætslæreren Bo pointerede, at motionsrummet og træningsudstyret er tilgængeligt og dermed understøtter eleverne muligheder for at være selvhjulpne.

Altså, træningssalen bliver brugt rigtig flittigt af eleverne, også fordi tilgængeligheden er god. Og der er mulighed for at jeg som kørestolsbruger, med nogle få undtagelser, kan gå ind og være forholdsvis selvhjulpne derinde. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Den fysiske tilgængelighed spiller på Egmont sammen med projektet Bevægelseksperimentariet⁵. Det betyder, at alle venner sig til at invitere andre

⁵ Projektet beskrives i den del, som handler om Værdi.

med ind i motionsrummet for at træne. Ifølge idrætslæreren Dan betød det, at motionsrummet er blevet et samlingsrum, hvor man mødes.



Lysindfaldet i motionsrummet med dets træningsudstyr – kig mod svømmehallens varmtvandsbassin.



Depotrum med træningsudstyr – noget til brug inde andet til udendørs brug.

En væsentlig tematik i motionsrummet handler om træningsudstyret. Egmont Højskolen har valgt at indkøbe et gængs fabrikat, som kan bruges af alle. Som eleven Aleks fortalte, er træningsudstyret tilsvarende det, man kan møde i et kommercielt træningscenter. Det betyder tillige, at hvis man kan træne her, er det i princippet også muligt at træne efter endt højskoleophold i et træningscenter, der hvor man bor. Og det opleves som en stor kvalitet.

Det var åbenbart ikke muligt at bruge alle maskinerne, hvis man har en funktionsnedsættelse, men idrætslærerne fandt, at der var en god balance. Samtidig værdsætter han lyset og pladsen i motionsrummet, da det betyder, at der er plads mellem maskinerne. Bo forklarede, at han som fysioterapeut gennem tiden har været på besøg i mange motionsrum. Pladsmangel har været et gennemgående problem der, som han ikke så i højskolens motionsrum. Dog blev der peget på at pladsmangel kan opstå, hvis der indkøbes for mange flere maskiner i fremtiden, så det er vigtigt at bevare de kvaliteter som rummene tilbyder i deres nuværende udformning.

Og så synes jeg, der er en god variation imellem de maskiner, som den handikappede kan bruge og den ikke-handikappede kan bruge, og det er en god. [Bo, idrætsslærer og fysioterapeut]

For assistenten Sune har oplevelsen af motionsrummet været en øjenåbner. Han forestillede sig, hvorledes det er muligt, at i alle fitnesscentre i landet at gøre det muligt at alle at træne sammen. Han peger på, at det afhænger af udstyret, men også at brugerne af træningscenteret er hjælpsomme. For ind i mellem er der eksempelvis en kørestolsbruger, som har brug for hjælp med at spænde en rem.



Fra motionsrummet – kig ind til multihallen.

Det er tydeligt, at en del af successen i motionsrummet skyldes rummets størrelse og udstyret. Det er tale om helt nye maskiner, hvor elever kan måle deres indsats og få overblik over progression. En funktionalitet som antageligvis er interessant for alle. Derudover er det muligt tilnærmelsesvis at være selvhjulpnen i motionsrummet. En populær maskine, som kun findes få steder, omtales som Alter-G. Den gør det muligt for en elev som Nikolaj med manglende balanceevne at gå på et løbebånd, når han via luft holdes oppe af denne maskine.

Flere elever efterlyser en klassisk gangbarre i Vandhalla. Vi får oplevelsen af, at der har været et stort fokus på kørestolen i udvælgelsen af motionsrummets maskiner.

Altså, når jeg er i vandet så går jeg bare selv rundt, der klarer jeg mig selv. Jeg ville synes det var rigtig lækkert at der var en gangbar her, så kunne man flette det ind i sin træning, og lave øvelser. [Aleks, elev]

Da fysioterapeuten Mads blev spurgt om, hvorvidt der er nogle grupper, man eventuelt har overset i forbindelse indretningen af motionsrummet, svarer han, at der mangler maskiner til benene. Samtidig forklarede han, at det er muligt at træne ben på andre måder.

Assistenten Sune savnede også maskiner for benene.

Også Bevægelseseksperimentariet og hele motionsområdet er møntet på, at vi skal kunne træne ligeværdigt, handikappede skal have ligeså meget ud af det som os andre. Men hvis vi så ikke kan træne ordentligt ben, så går det ud over begge parter. [Sune, assistent for Nikolaj]

Motionsrummet er blevet mindre end forventet, og det skyldes den store boks der indeholder filtre til vandbehandlingen. Man har talt om udnytte arealet oven på denne boks til fx øvelser, som kan foregå på en madras.

Så kunne man ligge deroppe på boksen og have kontakt til genoptræningen, hvor de også ligger ned og svømmer. Så hvis man kunne få folk derop engang, så kunne det være et ret flot træk. [Per, arkitekt, Cubo]

Det var oprindelig meningen, at der skulle være visuel kontakt mellem motionsrummet og den del af svømmehallen, hvor varmvandsbassinnet er placeret. Der ligger en længere historik bag ved denne store boks, som vi ikke vil komme nærmere ind på udover at konstatere, at det er tydeligt og ærgerligt, at et arkitektonisk greb er blevet ødelagt, fordi et teknisk aspekt ikke blev tænkt korrekt ind fra begyndelsen.

Der er ingen tvivl om, at Egmont Højskolen har fået et motionsrum, som er for alle. Maskinparken af tidssvarende træningsudstyr spiller en afgørende rolle for denne succes i kombination med Bevægeles Eksperimentariet, hvor det er blevet attraktivt for alle at gøre brug af maskiner uanset funktionsnedsættelse eller ej.

Multihal

Multihallen er grundlæggende blot en hal. Den største styrke er al den plads den tilbyder sammen med depotrum til udstyr. Hallen skiller sig ud fra andre halbygninger i kraft af det ekstra udstyr, der er tilføjet som en integreret del af designet. Det gælder klatrevæggen, justerbare basket ball mål, hæve/sænkescenen med rampe samt den mobile væg. Noget tyder på, at der ikke er blevet tænkt tilgængelighed ind i alle detaljer. Idrætslæreren nævner fx de håndtag, som skal anvendes for at hejse basket ball kurven op og ned som problematiske for flere, fordi de er placeret for højt.

Den mobile væg er også anvendelig i hverdagen på højskolen. Idrætslæreren Bo fandt, at den virker fantastisk, fordi det giver fleksibilitet i forhold til undervisningen og dermed mulighed rumligt at understøtte opdelingen af et hold i grupper.

Dog ville idrætslæreren Bo ønske, at den mobile væg kunne tåle, at der spilles bold. Den er ikke stabil nok grundet dens mobile funktion. Forventningerne til væggens funktionalitet er grundlæggende meget forskellige.

Når det gælder gulvet, er det påmalet mange linjer på gulvet i forhold til forskellige boldspil. Der er utrolig mange linjer på gulvet i forskellige farver – det er meget nemt at blive forvirret og dermed vanskeligt at orientere sig for mange af eleverne. En oplevelse, som idrætslæreren Bo ligeledes fortalte om.

... vi har taget for meget med. Det kan virke lidt forvirrende (...)Der er alle de der gængse banemarkeringer, og så er der kørestolsbasket, og så er der boccia, som går på kryds og tværs. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]



Mobil væg i multihallen – her placeret ved den ene endevæg, når den ikke er i brug. Foto: Egmont Høj-skolen.



Klatrevæg på multihallens modstående endevæg.

Samme idrætslærer fortalte, at der på et tidspunkt i dialog med Syddansk Universitet var idéer i spil om løsninger med udelukkende en afmærkning til stede ad gangen. Men Bo mente, at de blev sparet væk undervejs.

... kunne have været fedt at have et gulv i hallen, som var helt blankt, og en projektor i loftet, hvor man så kunne bestemme, i dag skal vi spille basket, så vi trykker på en knap, og så kommer der 4 basketballbaner ved siden af hinanden. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Der er højt til loftet i hallen, og idrætslæreren Bo undrede sig over, at man ikke har bygget lidt højere og så fået mulighed for at indskyde en etage og udnyttet arealet.



Rampen sat op ved scenen. Foto: Egmont Højskolen.

Den mobile væg har også en funktion i forhold til arrangementer, hvor hæve/sænke scenen anvendes. Her kan den mobile væg placeres i forhold til hæve/sænke scenen, når den er oppe. Det er flot tænkt, at den mobile væg dermed spiller sammen med scenen og får skabt et teaterlignende rum. Det tyder på, at scenen primært anvendes ved særlige arrangementer.



Scene i brug sammen med den mobile væg ved et arrangement. Foto: Egmont Højskolen.

Der hører en rampe til scenen, som gør det muligt for en person i kørestol eller en vogn med udstyr at køre op på scenen. Når rampen er fremme, er den placeret ret foran scenen. Placeringen af rampe kan diskuteres. På den ene side virker det voldsomt, at rampen går foran scenen. Ikke at rampen skal gemmes væk, men det er nærmest rampe med scene fremfor en scene med en rampe. På den anden siden, bliver rampen også et symbol på, at alle skal kunne entrere scenen.



Scenen er på vej op ad gulvet.

Hverken motionsrummet eller multihallen anvendes som isolerede faciliteter. Multihallen anvendes eksempelvis sammen med foyerrummet i undervisningen. Bygherren finder også, at samspillet mellem rummene er optimalt.



Kig fra foyerrum og med den resterende del af højskolen samt ind i multihal.

Under feltarbejdet var den mobile væg mellem foyer og det audiovisuelle rum i funktion. Forstanderen fortalte, at der normalt var åbent, og den var rullet fra.

Der er ingen tvivl om, at man har fået en ramme, som både fungerer i hverdagen og i forbindelse med store arrangementer.

I kraft af kvadratmetre og tilgængeligt udstyr har man fået et motionsrum og en multihal, som alle kan bruge – og som udvider aktivitetsmulighederne på højskolen i en nærmest ubeskrivelig grad.

Konkurrencens forventninger

I konkurrenceprogrammet sammenfattes den overordnede intention med projektet i fire mål.

Drømmen er et byggeri, som bliver et vartegn for skolen, både arkitektonisk og tilgængelighedsmæssigt. Målet er et projekt som skal komplementere højskolen på flere planer.

- *Helheden i det samlede bygningsanlæg skal styrkes. Højskolen er i dag præget af forskellige knopskydninger af varierende arkitektonisk kvalitet.*
- *Højskolen skal – som noget nyt – kunne tilbyde fysisk træning som en del af en holistisk rehabilitering.*
- *Husets indre arkitektur skal være pirrende og stimulerende, samtidig med at fokuspunktet omkring tilgængelighed for alle typer personer, med og uden handicap, skal opfyldes.*
- *På et arkitektonisk niveau ønskes der skabt et "landmark" der positivt kan supplere de eksisterende bygningers arkitektur. [Konkurrenceprogrammet s. 19.]*

Af de fire mål, handler det første og de to sidste direkte om arkitekturen. For at kunne gennemføre det andet punkt angående holistisk rehabilitering, er de fysiske rammer en forudsætning.

Men henblik på en vurdering af hvorvidt projektet Vandhalla er kommet i mål i forhold til konkurrenceprogrammets overordnede mål og forventninger, formuleres tre designhypoteser på baggrund af de oprindelige intentioner konkretiseret i de fire mål fra konkurrenceprogrammet. Når Vandhalla her benævnes i en designhypotese repræsenterer Vandhalla det byggede vindeforslag.

Intentionen om at skabe helhed i bygningsanlægget samtidig som tilbygningen skal fungere som et arkitektonisk "landmark" kan samles i designhypotesen: 'Med pågældende placering og udformning styrkes helheden, og der skabes et arkitektonisk "landmark"'.

Det tredje punkt kan opsplittes og formuleres i to designhypoteser.

9: Med pågældende placering og udformning styrkes helheden og der skabes et arkitektonisk "landmark"

Det er tidligere beskrevet, hvordan vinderholdet arbejdede ud fra ønsket om at sikre ligeværdig ankomst for alle, udnyttede den gode kontakt, der allerede eksisterede mellem den halve hal og højskolen ved at koble sig på den eksisterende fordelingsgang og halve hal. Helheden styrkes af denne disposition, og man har vanskeligt ved at forestille sig, hvorledes højskolen fungerede og fremstod forinden.

Noget tyder dog på, at det var nemmere at tænke diagrammet og princippet for bygningen i planen og i snittet end i dens tredimensionelle form.

... vi har 47 skitsemodeller af, hvordan det har set ud undervejs, og det var faktisk rigtig svært at finde formen, fordi planen var lettere at finde end formen, ... [Andreas, arkitekt, Force4]

Konkretiseringen af rutsjebanen har stor betydning for udformningen. Fra begyndelsen var det endvidere ikke afklaret, hvorvidt der ville være penge til vandrutsjebanen. Derfor blev der arbejdet med forskellige scenarier.



Vandhallas monolitiske form – kig ind til rutsjebanen.

Vandhalla optræder bestemt som et "landmark" grundet den monolitiske form og det løftede hjørne mod nordvest. Lignende bygninger findes ikke i miles omkreds, og bygningen markerer sig derfor tydeligt både fysisk og i folks bevidsthed. Bygningens form er afledt af funktionerne indeni. Det er en imponerende fortælling om, hvordan rutsjebanen har bestemt det løftede hjørne, i og med at rutsjebanen er et symbol på Egmont Højskolens ånd og evne til at gøre det umulige. For hvor ellers finder man en vandrutsjebane, der kan benyttes af alle?

10: Vandhalla tilbyder sanselige oplevelser

Når konkurrenceprogrammet i beskrivelsen af det tredje mål benytter sig af ord som 'pirrende' og 'stimulerende', skabes der en forventning om en arkitektur, der taler til sanserne.

Hvor tilgængelighed traditionelt har handlet om at sikre fysisk adgang til et sted, handler sanselig tilgængelighed (Ryhl, 2009a) om at sikre, at det pågældende sted muliggør deltagelse i kraft af gode sanselige oplevelser. Sanselig tilgængelighed er særlig afgørende for personer med syns- eller hørenedsættelse.

En vurdering af designhypotesen 'Vandhalla tilbyder sanselige oplevelser' viser, at der er sanselige oplevelser til stede i Vandhalla, men de er underspillet. Det gælder med hensyn til lys, kig, stemning, farver og materialer.

Vinduesåbninger og forbindelser

Generelt i Vandhalla, er der arbejdet med de arkitektoniske egenskaber: vinduesåbninger og forbindelser. Tre steder har man vinduesåbninger i svømmehallen. Ved varmtvandsbassinnet og for enden af det store bassin sidder vinduerne højt på væggen oppe under loftet. Man får lys og sol ind samt et kig ud til trækrønerne. I hjørnet ved vandrutsjebanen er vinduet derimod udformet, så det går næsten fra gulv til loft. Vinduerne i hjørnet giver en fornemmelse af, at rummet opløses men samtidig holdes det fast i form af den lave brystning, der følger terræn. Samme princip ift. terræn er anvendt i motionsrummet, hvor en stor del af facaden er en vinduesåbning. Langs disse åbninger, er der ophængt rullegardiner, som muliggør, at man kan undgå solskin eller indsyn eksempelvis om aftenen. I svømmehallen skærmes de badende fra indsyn i kraft af vinduesåbningernes høje placering, vandrutsjebanens placering som en form for afskærmning samt afstanden fra vindue til selve bassinnet. Også i foyer og aula har man vinduesåbninger med ind- og udsyn. Lysindtaget vil skabe skiftende oplevelser for alle – alt efter om solen skinner ind eller det er en gråvejrsdag. Vinduesåbningerne bidrager til at

man ikke føler sig lukket inde eksempelvis, hvis man er døv eller har en hørenedsættelse.



I motionsrummet – kig mod svømmehallens varmtvandsbassin.

Det har været nødvendigt grundet indeklimaet og den højere lufttemperatur ved varmtvandsbassinet at adskille dette bassin fra den restende del af svømmehallen. Man har valgt at udforme adskillelsen af en glasvæg med en skydedør for at sikre oplevelsen af samhørighed mellem rummene.

Det var også intention at skabe en visuel forbindelse mellem varmtvandsbassin og motionsrum. Den er nu kun til stede ved døren, men vil opstå igen, hvis man får udnyttet arealet oven på teknikboksen. Mellem hal og foyer har man ligeledes valgt at skabe visuelle forbindelser i form af glasfelter. I motionsrummet er der langs den ene facade vinduesåbninger. Samlet set opererer vinderholdet med zoner af privathed i bygningen. Privathed kan også betragtes som en stemning, der understøtter eller ansporer til forskellige aktiviteter.

Ønsket om at understøtte en stemning og et socialt rum har været bestemmende for udformningen af varmtvandsbassinet cirkulære form fortæller Per fra Cubo.

Der er et eller andet med den runde form, der omslutter, giver tryghed. Og så syntes vi, at når vi arbejdede med den, så fik vi nogle hjørner, hvor der kan stå en kørestol, ligge en badering eller... det kom ud af tanker om det sociale. [Per, arkitekt, Cubo]

Endvidere er dette rum, hvor varmtvandsbassinet ligger, mindre end den store svømmehals rum. Størrelsen på rummet og den tilnærmelsesvis kvadratiske form tilbyder både overblik og en form for intimitet, som givetvis understøttes yderlig af det varme vand.

Materialer

Når det gælder materialet i Vandhalla, er der variationer. Materialebruget i svømmehallen og omklædningsområdet er karakteriseret ved hårde overflader i form af malet beton og fliser. Lofterne er beklædt med plader af træbeton.

Hallen skiller sig lidt ud i kraft af den store limtræskonstruktion. Imellem hver drager er loftet beklædt med akustiske plader. Den eksisterende bagvæg er muret af teglsten. Den mobile væg består af et perforeret metallisk sandwichelement med isoleringsmateriale i. Gulvet er en form for vinylgulv, som går igen i motionsrummet. Ellers er væggene i ankomst, gangen mellem hallen og omklædningen samt i motionsrummet hvidmalet beton. Der er tale om en palet af få materialer, som går igen forskellige steder og dermed

bidrager til et sammenhængende udtryk. Bortset fra limtræskonstruktionen i hallen og fliserne i omklædning og svømmehal, er der tale om materialet, der ikke er specielt stofflige eller taktile. De er snarere neutrale.

Kunstig belysning og farvesætning

I forhold til kunstig belysning, arbejder vinderholder med et sanseligt greb. Det gælder de lysende bånd, der skaber en anden form for effekt end en traditionel lampe. I forbindelse med vurderingen af designhypotesen 'bygning i sig selv viser vej suppleret af skiltning' beskrives det, hvorledes det lysende bånd i overgangen mellem væg og loft understreger bevægelsen i ankomstrummet og leder bevægelse videre mod den resterende del af højskolen. Dette sanselig greb anvendes også i gangen mellem hallen og omklædningen, i omklædningsrummene, omklædningskabinerne og i motionsrummet. Nogle steder optræder det lysende bånd også i selve loftet mellem to loftsplader. I det lysbåndet gentages i loftet, opstår en rytme.

I omklædningsrummene og omklædningskabinerne har man haft fokus på at nedtone de forskellige nagelfaste hjælpemidler i kraft af forskellige sanselige greb. Det ene er det allerede beskrevne lysende bånd i overgangen mellem væg og loft.



Det lysende bånd i foyerrummet.



Ovenlyset i omklædningsrummet.

Det andet greb omhandler ovenlys i gangen og inde i omklædningsrummet. Et tredje sanseligt greb er væggene med farvede fliser og de store spejle. Kigger man ind i en kabine eller handicaptoilet, har fliserne en farve fra den valgte farvepalet eksempelvis gule fliser. Det er gule farve og det store spejl, som spænder fra væg til væg, man lægger mærke til. Den skjulte lyskilde er der også, og den bidrager til at slå en tone an.

Båndene langs væggene, som fordeler lyset på en helt anden måde end at sætte en lampe på væggen. Når man så gør det, så kommer hjælpemidlerne til at fylde mindre i rummet, fordi der er nogle andre sanselige greb, der gør at man næsten overser de hjælpemidler. [Per, arkitekt, Cubo]



Lysbåndet over spejlet reflekteres i de blanke gule fliser.

Farven slår en moderne tidsånd an – et rum, der er oppe i tiden. Bruseren hænger i et ophæng, som tillige fungerer som en håndliste, man kan holde sig fast i, mens man bader. Den dobbelte funktionalitet bidrager til helheden, samtidig som den faktisk er meget synlig grundet sin form og den hvide farve. Når Cubo har haft en intention om at sløre synligheden af hjælpemidlerne ved at arbejde med rummet i form af lys og farver. På en måde slører de dem, og på en anden måde træder hjælpemidler som armstøtter og håndliste frem, men på en markant baggrund. Der opstår et samspil – en komposition. De slår en tone an, som bidrager til at af-institutionalisere rummet – her er ikke tale om et hospital eller en institution men en sej svømmehal.

Særlig når det gælder lyssætningen, har man arbejdet med sanselige greb. Når det kommer til akustik og materialer, har der antageligvis ikke været samme opmærksomhed til stede. Andreas fra Force4 fortæller, at man i arbejdet med Vandhalla ikke fokuserede på samme måde sanserne i forhold til lys og akustik, som tegnestuen gør i dag. Derfor ville de arbejde anderledes i dag med sanserne, hvis de skulle gentage projektet. Han ser, at en sanselig arkitektur vil tilbyde flere oplevelser og dermed være til glæde for alle.

Det er tydeligt, at vinderholdet ikke har haft samme opmærksomhed på den sanselige del af projektet, som på at skabe sammenhæng og flow. Sanseligheden i arkitekturen er underspillet og ikke udnyttet i den grad, det kunne være muligt.

11: Vandhalla, tilgængelighed for alle

Som både tænkningen⁶ og test af vinderforslagets designhypoteser viser, har projektets hovedfokus ligget på kørestolsbrugeren fremfor 'alle'. Det er bestemt ikke umuligt for en svagtseende person eller en hørehæmmet person at bruge Vandhalla. Dog kan være eller opstå situationer, hvor der vil være behov for ekstra hjælp.

De særlig gode eksempler for alle fra Vandhalla, det er omklædningen og svømmehallen. Disse områder er karakteriseret ved, at de med udgangspunkt i kørestolsbrugeren tilbyder en palet af muligheder i forhold til privathed og adgang til bassin. Vi ved også, at man undervejs har adresseret en tilgængelighedstematik i forhold til bygningens evne til at vise vej.

Når konkurrenceprogrammet beskriver, at der er tale om 'for alle', og ydermere vælger at bruge syv sider på at beskrive forhold omkring de forskellige handicapgrupper, kan man undre sig over, hvad der får arkitekterne til at nedprioritere eller helt overse flere af grupperne? Vi ved, at de havde mest viden om kørestolsbrugere og derfor automatisk valgte at fokusere på dem. Et valg, som Egmont Højskolen antageligvis ikke har gjort indsigelser imod.

Man kunne også vende problemstillingen og spørge, hvorfor man har fokus på 'alle' i konkurrenceprogrammet, når bygherren primært fokuserer på kørestolsbrugere? Eller ligger kvaliteten i konkurrenceprogrammet netop i ønsket om udvikling på dette område, som handler om ambitiøst at tænke for alle? I så fald kan man undre sig over, at man ikke har fået dette 'alle' langt mere med ind i konkurrencens 2. fase og processen generelt. For her var der faktisk en anledning. Måske skyldes det, at ingen rigtig har haft viden om, hvad der skal til for at skabe arkitektur, som er for alle. Måske har man ikke vidst, hvorledes man skulle gribe det an i forhold til en konkurrence.

Vandhalla er tilgængelig, men ikke tænkt fuldt tilgængelig i forhold til alle, og det gælder særlig den sanselige tilgængelighed. Dog har man undervejs i projekteringsfasen indarbejdet ekstra lag af tilgængelighed.

Bygningens interiør

Dette afsnit går på tværs af designhypoteserne og fokuserer på bygningens interiør.

På det generelle og funktionelle plan kan helheden karakteriseres ved mange kombinationsmuligheder og valgmuligheder i forbindelse med anvendelsen og forvaltningen. Disse muligheder bidrager til at skabe ligeværdighed. De er synlige på en usynlig måde, "de er der bare".

En grundlæggende kvalitet, som også spiller ind, handler helt enkelt om, at Egmont Højskolen har fået flere kvadratmetre samt den måde, de forskellige rum spiller sammen på grundet de fysiske forbindelser og nærheden mellem rummene – flowet. Arkitekturen handler om mere end de muligheder for brug og aktivitet, som tilbydes. Et aspekt af arkitekturen er det fysiske udtryk og de sanselige oplevelser, arkitekturen skaber hos brugerne. Idrætslæreren Bo nævner flere gange lys enten som et lyst rum eller der er lyst, når han skal fortælle om kvaliteter, han sætter pris på sammen med funktionalitet både i form af aktivitetsmuligheder og tilgængelighed.

Når jeg kommer ind i svømmehallen så oplever jeg også som det første, at det er et flot rum, det er lyst, og det er lækkert. Det er et flot rum. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Hvad tilbyder Vandhalla så udover valgmuligheder, flow og mere plads? Hvad er det arkitekterne har tilført projektet eller hvad tilfører arkitekturen stedet?

⁶ Beskrives i den del, som omhandler Tænkning.

Står vi over for et moderne og tidstypisk byggeri? Når man ser bort fra bygningens ydre og man går rundt i Vandhalla, får man associationer til nye folkeskolebyggeri. Lyse lokaler, en farvet væg og nogle smarte lamper. Det er de samme hvide vægge, de samme lofter etc. Er der overhovedet noget andet? Måske er det fint nok. For det at det ligner øvrige byggerier til tænkt andre funktioner kan også være et kvalitetsparameter. Og måske er det meget vigtigt, når det gælder tilgængelighed. Det er tydeligt at Cubo ikke ønsker, at Vandhalla skal fremstå med et institutionelt udtryk som leder tankerne hen på et traditionelt plejehjem. Her oplever Cubo, at begrebet Universelt design er frugtbart i kraft af, at begrebet bygger på ligeværdighed.

Opsamling på løsning

Gennemgangen af de seks designhypoteser formuleret på baggrund af vinderprojektet viser at vinderholdet i besvarelsen af konkurrencen kommer rigtig langt i forhold til tilgængelighed ved at arbejde med ligeværdighed på et overordnet niveau i forbindelse med placeringen af bygningen både i snit og plan. På næste niveau, det strukturelle niveau, nemlig adgangen til svømmehallen får ligeværdighed ligeledes en betydning, idet der arbejdes med samme ankomst uanset omklædningsrum. Næste niveau, hvor vinderholdet ligeledes rammer rigtig flot er ved nedstigningen til bassinerne, hvor de mange forskellige muligheder gør det muligt for alle, at benytte sig af den nedstigningsform, som passer bedst den pågældende dag. Som badende gæst tilbydes man en palet af valgmuligheder: almindelig stige, udspringskammel, rampe, trappe og forhøjet kant, hvor man selv kan svinge sig fra en kørestol og videre ud i bassinet. I tillæg har varmtvandsbassinet en hæve-sænke bund, der kan justeres. Når det gælder orientering enten bygningen som ledelinje eller bygningens evne til at vise veje suppleret af skiltning, er vinderprojektet ikke nær så stærk. Bygningen i sig selv kan fungere som en ledelinje, men det kræver, at gangstien frem til bygningen er disponeret godt nok. Indendørs hjælper bygningen til, men det yderste lag omkring farvesætning og skiltning fungerer ikke tilstrækkelig. Dog er kontrast markeringen ved bassinerne enkel og nyttig.

Konkurrenceprogrammets krav og bygherrens intentioner samt de tilhørende løsninger kan som sagt formuleres i to designhypoteser. Grundlæggende tilbyder både rutsjebane, motionsrum og multihal mulighed for, at alle kan deltage i aktiviteter, som tidligere ikke har været muligt, i hvert fald ikke i samme omfang i den tidligere halve hal og det tidligere motionsrum. En vurdering af rutsjebanen viser, at funktionaliteten er prioriteret fremfor det arkitektoniske udtryk. Måske er det forståeligt nok, for det antageligvis har været en enorm opgave blot at få fundet en løsning, som kunne realiseres. Det lyser rum og muligheden for at alle kan træne i de samme træningsmaskiner i motionsrummet bidrager til, at motionsrummet er for alle. Udover at være en generel hal i hverdagen udmærker multihallen sig ved at kunne huse store arrangementer og tilbyde en scene, som gør det muligt også for kørestolsbrugere at agere fra scenen. En samlet vurdering af motionsrum og multihal viser, at kvaliteten primært ligger i det udvidede antal kvadratmetre og tilgængeligt udstyr.

Vurderingen af de tre designhypoteser, som er genereret af de overordnede mål og forventninger i konkurrenceprogrammet, viser, at målene om helhed i bygningsstrukturen og et arkitektonisk "landmark", er der hvor vinderholdet primært når flottest i mål. Når det gælder de sanselige aspekter af arkitekturen og tilgængeligheden for alle, kommer vinderprojektet ikke nær så langt. Lys, såvel dagslys som kunstlys er det felt, der optræder med den største synlighed. Generelt er de sanselige aspekter underspillet. Vandhalla er dog blevet mere og mere tilgængelig i takt med at projektet blev udviklet. Den del af tilgængeligheden, som man kan kalde sanselig tilgængelighed,

bliver dog ikke udviklet i samme takt. Det er forhold til den sanselige tilgængelighed, at projektet som helhed er svagest. Konkurrenceprogrammet har fokus på de syv handicapgrupper, men noget tyder på, at der ikke er blevet fulgt op på dette fokus efterfølgende.

PROCES

Processen omkring Vandhalla kan opdeles i fire hovedfaser.

- Formulering af program
- Konkurrencefasen
- Projektering og udførelse
- Ibrugtagning /occupancy-fasen

I forbindelse med disse hovedfaser beskæftiger denne del af evalueringen sig med at beskrive de karakteristiske aspekter af processen, som har haft indflydelse på tilgængeligheden i Vandhalla.

Indledningsvist beskrives to karakteristiske træk ved processen frem mod formuleringen af programmet. Det drejer sig om de forskellige holdninger, og bygherrens evne til at fastholde krav. De ansatte blev involveret, og derfor beskrives deres oplevelse af involveringen. I det efterfølgende afsnit om konkurrencefasen fokuseres på tegnestuernes oplevelse af denne fase samt måden, hvorpå de har involveret ekstern specialviden på området. Dernæst følger afsnittet 'Projektering og udførelse', som handler om bygherrens rolle, idet han har spillet en afgørende rolle undervejs. Til sidst beskrives 'ibrugtagning'. Eftersom personalets og elevernes oplevelse af bygningen inddrages i den evalueringsdel, der handler om løsning, er fokus her på højskolens evne til at forvalte bygningen i forhold til deres praksis.

Formulering af program

Programmering handler grundlæggende om at afdække og synliggøre organisationens ønsker og derefter skabe en form for match i forhold til et mål og formuleringen af de rigtige krav. Dette mål og kravene bliver afsættet for konkurrencedeltagernes besvarelse.

Forud for formuleringen af konkurrenceprogrammet lå en periode, hvor man arbejdede med at afdække behov og idéer til projektet. Denne fase benævnes 'koncept- og formodning' i konkurrenceprogrammet. I denne fase blev henholdsvis elever på Egmont Højskolen, undervisere og interesseorganisationer involveret i en workshop. Parallelt foregik et arbejde omkring de vandtekniske aspekter af projekter, samtidig som der blev afholdt et borgermøde for lokalsamfundet. Bygherren anerkender denne indsats som værdifuld for processen og resultatet.

Processen med at få indkredset behovene tog næsten tre år, det var træls, men vigtigt. Vi sad jo og trippede og ville i gang, men især Real-dania blev ved med at sige nej, I skal tænke jer om, I skal vide, hvad I vil have. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Forskellige holdninger

Der har været mange holdninger og præferencer i spil i forbindelse med udarbejdelsen af programmet.

I dette afsnit beskrives et eksempel, der omhandler både uenighed og enighed mellem interessereorganisationer og enkeltpersoner.

I konkurrenceprogrammets bilag 9 beskrives, hvorledes det skal være muligt et sted at flytte sig fra kørestol til en bassinkant i siddehøjde, hvorfra det skal være muligt at glide videre ned i bassinet. Ole Lauth fortalte, at

PTU⁷ ikke mente, at det var en god løsning, da de var gået væk fra instruktør/terapeutgang. Ydermere havde PTU ligesom Ole været i Sverige og kigge på svømmehaller. Her var man også holdt op med at lave terapeutgang. En gruppe af brugere anført af en idrætsmedarbejder fra Dansk Handicap Idrætsforbund anbefalede den fortsat – men i en udgave, hvor kanten ikke er så høj sådan, at det netop ville være muligt for en person selv at flytte sig fra kørestolen og videre ned i bassinet.

I september 2009, næsten et halvt år efter afleveringen af konkurrencens første fase, blev inspirationsguiden til tilgængelig idrætsarkitektur 'Idrætsrum for alle'⁸ lanceret. Princippet med kanten er med i inspirationsguiden dog kun illustreret med en skitse frem for et fotografi af udført løsning efter dette princip. Det tyder på, at løsningen i Vandhalla måske er det første bud på en løsning, der tager udgangspunkt i brugerens behov om en kant.

Hvor der var modsatrettede holdninger til instruktørgangen - kanten, som blev formuleret i en ny version lidt anderledes end den klassiske terapeutgang, var der anderledes enighed om at undgå lift i forbindelse med svømmehallen.

Som tidligere beskrevet, opfattede de involverede parter en adgang via lift til et bassin som uværdigt. Denne holdning fik stor betydning for den endelige løsning.

Bygherren holder fast

Der var stor uenighed i forbindelse med afklaringen af omklædningsprincippet i omklædningsområdet. Bygherren ønskede traditionelle omklædningsrum suppleret med omklædningskabiner, mens den tekniske rådgiver ikke mente, at der var brug for omklædningskabiner.

Rådgiveren blev ved med at sige, hold nu op med det pjat med kabiner, alle skal klæde om sammen. Vi prøvede at forklare rådgiveren, at vi har en del brugere, der har stomi, og de bryder sig ikke om at stå sammen med alle andre. Det var virkelig svært at overbevise teknikerne om, at vi skulle have de der kabiner. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

I diskussionen om kabinerne, er den tekniske rådgiver og fagspecialisten fra rehabiliteringsområdet ikke enige. Er den tekniske rådgiver ikke i stand til at lytte og sætte sig ind i brugernes ønsker og behov? Eller har man været for dårlig undervejs til at tale om, hvad ligeværdighed betyder? Eller er det netop gennem disse diskussioner, at projektet er blevet modnet?

Det valgte kabineprincip handler i forhold til ligeværdighed ikke om, at skal alle stå/sidde/lige i samme omklædningsrum. Derimod handler det om i de sårbare situationer at skabe privathed og tryghed som optakt og grundlag for fælles ligeværdige aktiviteter i selve svømmehallen. Og at det er et behov som alle kan have, uafhængigt af funktionsevne.

Som beskrevet i forbindelse med designhypotesen for omklædningsområdet, tilbyder dette område en palet af kombinationsmuligheder. Et andet aspekt er kapaciteten, som udover at være fleksibel også er stor. Kapaciteten udnyttes ved store arrangementer. Bygherren har holdt fast i, at omklædningsrummene ikke måtte blive for små i relation til større arrangementer men også det faktum, at der vil være brugere, der har egen kørestol med og skifter til badekørestol, hvilket også kræver plads.

Under rundturen i hele Vandhalla med bygherren stoppede vi i et omklædningsrum og talte om de mobile bænke samt pladsbehovet i et om-

⁷ Landsforeningen af Polio-, Trafik- og Ulykkeskadede. I Aarhus er de en del af Rehabiliteringsparken, Marselisborgcenteret, hvor der er svømmehal.

⁸ Ifølge en kommunikationsmedarbejder fra Handicapidrættens Videnscenter, er der ikke blevet ændret på indholdet siden lanceringen. www.idrætsrumforalle.dk

klædningsrum, hvor nogle af brugere er afhængig af kørestol også inde i svømmehallen.

Somme tider kommer der 7 kørestolsbrugere og skal klæde om, og de skal have 7 andre kørestole at sætte sig over i. Så 14 kørestole i alt. Så vi bad arkitekterne om noget der kan køres rundt, der kan flyttes, der er fleksibelt. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Måske har det været vanskeligt for arkitekten at rive sig løs af de arketypiske faste bænke i et traditionelt omklædningsrum og sætte sig ind i, hvilke situationer der opstår, når 7 personer med kørestol skal klæde om. Afprøvning af en omklædningssituation i en mock-up kunne have skabt afklaring på baggrund af dialog og forskellige løsningsforslag. Eksemplet tyder på, at det let blev bygherren som overtog en del af opgaven. Denne tematik behandles yderligere senere.

De ansattes oplevelse

De ansatte på Egmont Højskolen har været involveret i tankerne og planerne om en svømmehal – også flere gange. Generelt oplever personalet, at de er blevet inddraget i den behovsafdækning og idéudvikling, der foregik inden programmet blev formuleret. Også i forbindelse med dette sidste og gennemførte projekt, som blev til Vandhalla.

Jeg har været med til formøder og workshops og har diskuteret idéer og visioner og snakket med Ole og de andre idræts- og svømmelærere. Der er diskuteret meget undervejs. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Derudover er der ansatte, som i forhold til særlige områder er blevet involveret i løbet af hele processen. Det gælder eksempelvis i forbindelse med hallen. Idrætslærer Poul Erik har været involveret i forhold til lys og lyd i hallen eksempelvis i form af trådløse mikrofoner, det store lærred og projektor.

Man fornemmer også en skuffelse hos nogle af lærerne over, at svømmehallen ikke i udgangspunktet er tilrettelagt for de lidt vildere aktiviteter som dykning og vandpolo/kajakpolo. På det tidspunkt, hvor interviewet fandt sted, var man i færd med at finde en løsning i forhold til opsætning af mål og beskyttelse af armaturer⁹.

Det er vanskelig at få en reel fornemmelse af omfanget af involveringen af lærerne undervejs i processen. Noget tyder på, at den er foregået hen ad vejen og ikke i et formaliseret program. Det er måske årsagen til, at Per fra Cubo ikke kan fortælle noget herom. Evalueringen omhandler ikke handicapporganisationernes oplevelse af Vandhalla. Dog kunne man forestille sig, at deres og elevernes involvering i idéudviklingen i den indledende fase nemt kunne fortolkes som om, at alt faktisk var muligt, hvilket kan afstedkomme skuffelse, når det viser sig, at alle idéer ikke er blevet realiseret i Vandhalla.

Konkurrencefasen

Konkurrencen er tilrettelagt i to faser. I den første fase konkurrerede fem hold. Herefter gik to hold videre til anden fase. I denne fase arbejdede man videre med det første forslag.

⁹ I forbindelse med godkendelse af interviews, forklarer idrætslærer Dan, at der er nu lavet en løsning med et net, der dækker lamperne og et nemt system til opsætning af målene.

Processen udvikler projektet

Man fornemmer, at det hos arkitekterne opleves som et succeskriterium, at konkurrenceprojektet ligner det realiserede projekt.

De forklarer, at forløbet med de to faser og den tid, der har været til rådighed, har fået betydning for resultatet, samtidig som der var meget fokus på de tekniske detaljer i fase 2. Per fra Cubo peger også på dialogen med bygherren som en faktor med betydning.

Man kan næsten se af den plantegning, som vi afleverede i konkurrencen, den ligner bare rigtig meget. Og én af grundene til at det sker, det er selvfølgelig at konkurrenceprojekter har ramt noget, men fase 2 i konkurrencen har også gjort at man kunne være sikker på, at man havde det rigtige projekt, man kunne file det til i fællesskab, og haft tid til det. Det var forholdsvis enkelt, fordi man har haft en lang dialog.

[Per, arkitekt, Cubo]

Det er tydeligt, at når arkitekterne taler om processuelle temaer, da sammenligner de med DH-huset. Undervejs blev projektet præsenteret på Egmont Højskolen. Andreas fra Force4 mindes, at der ikke var samme fokus på involvering af brugerne i Vandhalla projektet som i forbindelse med DH-huset.

Et andet aspekt er den tofasede konkurrenceform er det moment af usikkerhed, som tegnestuerne befinder sig i over en længere periode, og hvor det kan være en udfordring at holde modet oppe.

Specialisten

Vinderholdet entrerede med Hjælpepædagogisk Institut i Århus som specialist. Der er forskel på, hvorledes arkitekterne fra de to tegnestuer husker den eksterne specialviden, de fik adgang til i konkurrencefasen. Force4 peger på en tematik, der er relevant i forhold til kommende projekter. For hvordan sikrer vi, at specialisterne bidrager på en måde, som gavner projektet på rette niveau? I dette tilfælde handlede det blandt andet om at skabe en forståelse af brugernes behov blandt arkitekterne. Dette blev vigtigere end et stort indblik i udbuddet af velfærdsteknologi.

Ja, vi havde jo nogle gode møder i starten, hvor ekspertten var med omkring bordet, og vi skulle suge så meget viden ud af hende, som vi kunne. Vi var ude og se deres prøveopstillinger til toiletter og lifte osv. på Marselisborg Centret. Det var meget spændende, men de gør jo bare, som de plejer at gøre. [Andreas, arkitekt, Force4]

Samtidig peger Force4 også på en oplevelse af, at en sådan specialist ikke er vant til at tænke i andre baner end de allerede kendte. Modsat skal specialisten også pejle sig ind på, hvilken type viden de involverede parter har brug for. Det kræver en bevidsthed på begge sider og en form for opvarmning.

Projektering og udførelse

I forbindelse med rundvisningen i Vandhalla fortalte bygherren om forskellige problemer, der var opstået i forbindelse med projektering og udførelse. Mange af dem kæmpede man stadig med at få løst. De færreste af dem har handlet om tilgængelighed, derfor går evalueringen ikke ind i en nærmere beskrivelse og diskussion af dem. I dette afsnit udledes de elementer, som har fået en betydning for tilgængeligheden i Vandhalla.

I forbindelse med godkendelsen af citater fra interview og rundtur, pointerede bygherren, at man på Egmont Højskolen har fået en bygning, som de er utrolig glade for. Når han ser tilbage i dag, så oplever han, at den 'mod-

stand', der til tider har vist sig i form af problemer og diskussioner, har bidraget til en kvalificering af projektet.

En erfaren bygherre

Bygherren har gennem sin karriere været involveret i en del byggeprojekter og byggeudvalgsarbejde. Først i forbindelse med bygning af kollegier, hvor han var udpeget af Danske Studerendes Fællesråd og Boligministeriet og senere som ansat på Skive Handelsskole i forbindelse med udvidelsen af den. Erfaring i forhold til tilgængelighed og drift har bygherren fået i forbindelse med Egmont Højskolens forskellige byggeprojekter. Her har han blandt andet udviklet en løsning, som gør det muligt i en bolig at anvende den samme loftslift i både badeværelse og soveværelse. Hans tilgang til byggeopgaverne er præget af vis form for pragmatisme.

I forbindelse med projektet om Vandhalla, vurderede man at ansætte en fagperson til at varetage bygherrerollen undervejs i byggeprocessen. Bygherren er bevidst om, at han gerne vil have indflydelse, men ønsker også undgå dobbeltarbejde forårsaget af et ekstra led. På grund af bygherrens økonomiske mandat ville han alligevel skulle involveres hver gang, spørgsmålet om økonomi blev bragt op. Derfor lod man en viceforstander midlertidigt overtage nogle af højskolens forstanderopgaver. Bygherren fik dermed mulighed for at deltage i byggemøderne og være med der, hvor beslutningerne blev taget.

Jeg vil ikke kunne bære, at man satte et menneske ind, som havde nok så meget viden, indsigt og erfaring, men som ville være nødsaget til at tage nogle kompromisbeslutninger, fordi økonomien indvirker. Nogle gange blev der sagt, det er der ikke penge til, og så sagde jeg, det SKAL vi. Det kan godt være vi ikke har pengene nu, men dem skal jeg nok skaffe. (...) det var afgjort en fordel at jeg både har kompetencen og det økonomiske ansvar. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Der ligger i denne model et anslag til en form for værdibaseret byggeledelse fra bygherrens side. For netop i forbindelse med kompromiserne, får han anledning til at prioritere på baggrund af sine mål med projektet. I den forbindelse handler det også om værdier, både i form af en ledestjerne og i form af et ønsket værdiskabende udbytte.

Noget tyder på, at det har været en proces med ændringer undervejs igangsat af bygherren og hans organisation.

Det har været en spændende byggeproces, fordi vi har haft mulighed for at ændre tingene undervejs, og det har både forlænget og fordyret byggeprocessen. [Morten, driftsleder og livredder]

Når Morten peger på, at bygningen fungerer godt, er det hans opfattelse, at processen med mulighed for ændringer undervejs har medvirket kraftigt til det gode resultat.

Bygherreleverancer

Rådgiverne på et projekt kan i princippet sagtens være involveret i en bygherreleverance. Det har de til dels også været i forbindelse med Vandhalla, men bygherren har spillet en særlig central rolle. Det er et gennemgående træk, at flere dele af projekter endte som bygherreleverance grundet økonomiske forhold, eller fordi bygherren selv påtog sig opgaven. På den måde fik han den løsning, som han havde forestillet sig, hvor han endvidere gjorde brug af en leverandør, som han kendte fra tidligere projekter: 'Bjarne fra Djursland'.

Cubo lavede et forslag med et stort forhæng, der kunne lukkes ned. Og så sagde jeg, vi skal bare have en ekstra væg, som vi kan køre på skinner. Og så kom de tilbage og sagde, det kan ikke lade sig gøre. Så sagde

jeg, at så tager jeg opgaven, for jeg har min ven Bjarne oppe på Djursland, han kan godt lave det. Så jeg ringede til Bjarne og sagde, kan du ikke lave sådan en ekstra væg. Jo jo Ole, det ka' a' da. Så nu er den der.
[Ole, højskoleforstander og bygherre]

Udover udstyr i træningsrummet og møbler, er rutsjebanen i svømmehallen, scenen og den mobile væg i hallen eksempler på bygherreleverancer. Bygherren, som personificeres ved og gennem forstanderen Ole Lauth, kan karakteriseres som en ildsjæl, der virkelig brænder for Egmont Højskolen og ikke mindst Vandhalla. Det betød også, at han var meget engageret, initiativrig og løsningsorienteret. Han valgte selv at foretage en del researchrejser i forbindelse med rutsjebanen. Denne rutsjebane kan betragtes som et *con amore* projekt for bygherren. Den var indbegrebet af drømmen om og troen på, at alle skal mennesker skal få mulighed for forskellige oplevelser uanset fysisk formåen. Derudover formåede han at rejse penge og involvere fagfolk i udvikling af nye løsninger. Man kan jo spørge sig selv i dag, om Egmont Højskolen overhovedet havde været det, den er i dag, hvis ikke ildsjælen Ole Lauth havde insisteret på at udvikle specialudstyr, som gør det muligt for alle at deltage i aktiviteter eksempelvis at personer med handicap kan sejle en båd.

Den måde, som bygherren administrerede sin egen rolle, udmærkede sig ved, at han selv sørgede for, at opgaverne blev løst. Arkitekterne peger også på at bygherren på Egmont er en ekstraordinær bygherre som påtager sig en lidt atypiske bygherreroles.

Udover det økonomiske aspekt, som resulterede i, at bygherren valgte at påtage sig opgaver, er det oplagt at se på, om der kan være andre forklarende årsager. Noget tyder på, at bygherren ind imellem var tæt på at miste tilliden til leverandører og eksperter, når de ikke levede op til forventningerne.

Et eksempel er liften ved rutsjebanens afslutning. Liffirmaet kunne ikke løse opgaven, hvilket man fandt ud af meget sent, da man rykkede firmaet, og de svarede, at de for længst havde givet besked – men ingen vidste, hvem der havde fået beskeden. Derfor blev 'Bjarne fra Djursland' igen involveret i at udvikle en løsning, og en ekstern ingeniør i at regne på konstruktionen kort tid inden indvielsen. Det lykkedes at få produceret og opsat de to lifte ved rutsjebanen.

Gelænderne i svømmehallen er et andet eksempel. Bygherren stillede krav om, at de ikke måtte ruste. Fordi det drejede sig om et fagfelt uden for bygherrens ekspertise, blev 'Bjarne fra Djursland' involveret igen. Han udarbejdede en specifikation og et tilbud på en legering, som ikke ville ruste. Ingeniøren på projektet valgte at basere udbudsmateriale på almindeligt rustfrit stål, da han mente, det ikke var nødvendigt med den særlige legering. I løbet af en uge rustede de opsatte gelænder. Igen blev 'Bjarne fra Djursland' engageret, men det påvirkede dog ikke resultatet, da ingeniøren valgte ikke at tage højde for Bjarnes anbefaling. Men bygherren er en fighter, han giver ikke op. I dette tilfælde igangsatte man derfor efterfølgende en mindre undersøgelse for at teste den type af stål, som var blevet foreslået i andre svømmehaller. Bygherren har tillid til de fagpersoner og eksperter, som han har samarbejdet med før, og som tidligere har bevist, at de kan skabe resultater.

Bygherren blander sig

Knyttet til ildsjælen er der også en nærmest anarkistisk tilgang til projektet. Det ser man, når bygherren blander sig i opgaverne. Det gjorde han fx i forbindelse med markering af glaspartier, hvor han fik den lokale skiltemand til at udarbejde og opsætte et forslag fremfor at vælge ét af Cubos forslag. Måske har man talt forbi hinanden, for begge parter har i princippet haft samme mål: en markering, der fungerer både funktionelt og i forhold til udtrykket i arkitekturen.

Når bygherren udtrykker, at han fokuserer på funktionalitet frem for det æstetisk udtryk, kan man undre sig over, at der ikke har været større fokus på funktionalitet. Den valgte løsning er ikke iøjefaldende på nogen måde, og lever dermed ikke op til sit formål og sin funktion.

Modsat ser vi også et eksempel på en mindre god løsning i et tilfælde¹⁰, hvor bygherren ikke blandede sig, fordi han ikke var opmærksom på hældningen på parkeringspladsen. Det var altså kun pga. manglende viden om problemets eksistens, at han ikke gik ind og blandede sig. Her blev den færdige løsning langtfra optimal. Eksemplet antyder en problematik omkring tilgængeligheden, der primært går ud på at råbe vagt i gevær, hvis aspekter af tilgængeligheden bliver overset. Bygherren har grundet sin erfaring og sit virke i handicapmiljøet en anden indsigt i tilgængelighedsspørgsmål end eksempelvis landskabsarkitekten, der udelukkende forholder sig til Bygningsreglementet. På et generelt plan problematiserer eksemplerne bygherrens manglende faglighed.

Forskelle i krav og tanker

Der er ingen tvivl om, at bygherren er en vidende person, der er opmærksom på en del afgørende tematikker. Samtidig er det også kendetegnende for måden, han administrerer sin rolle på, at han i en eller anden grad sætter sig ind de forskellige faglige tematikker.

Der opstod flere situationer undervejs, hvor han pegede på en afgørende tematik. Et eksempel herpå er de akustiske forhold i svømmehallen.

Men vi snakkede meget akustik, og Cubo ville gerne have et glat loft. Og så sagde vi, det må I gerne få, men vi skal have dokumentation for, at det kan lyddæmpe, for det er afgørende i en svømmehal. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Man beslutter sig til sidst for en løsning med akustiske plader. Men måske talte man ikke samme sprog, eller man talte forbi hinanden og fik ikke forklaret motiverne for forskellige løsninger. Bygherren var bange for, at loftet ikke ville bidrage positivt til akustikken, mens arkitekternes også var optaget af form og udtryk.

Et andet eksempel handler om dagslyset og placeringen af vinduerne i facaden. Her havde bygherren også på forhånd læst på lektien.

Og det havde vi meget skæg ud af, for der var vinduer mod syd. Og jeg har læst i grønsættebogen for svømmebadsbyggere at man ikke må have vinduer mod syd. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Gang på gang er bygherren ikke enig med arkitekten. Noget tyder på, at bygherren ikke altid er så interesseret i at forstå de dele af et koncept eller idé, som ikke er direkte relateret til det funktionelle lag. Det er tydeligt, han i hvert fald er meget optaget af sikre kvalitet på baggrund af den viden, han selv har erhvervet sig. Man skal bestemt ikke se bort fra, at der følger et stort ansvar med bygherrolleren og dermed et pres. Hvis bygherren først accepterer en mindre god løsning, er der blevet skabt et problem for bygherren efterfølgende i relation til bygherrens organisation og alle brugerne af bygningen.

Den inspirerende bygherre

Der er ingen tvivl om, at bygherren i Vandhalla er en ildsjæl, og det får indflydelse på projektet ikke blot i form af enkeltløsninger men i særdeleshed i forhold til stemningen i processen og samarbejdet. Og arkitekterne peger også på bygherren i Vandhalla som en væsentlig inspirator, fordi han har holdninger og et tydeligt, vedholdende engagement. Hvilket får betydning for

¹⁰ Beskrives i den del af evalueringen, som handler om løsning.

arkitekterne på flere planer, også som inspiration. Force4 har oplevet, at bygherren netop fordi han er en 'ildsjæl udover det sædvanlige' får en stor betydning, fordi det skaber et ekstra lag af incitament for dem.

Ole er en ildsjæl ud over det sædvanlige. Det er fedt med mennesker, der brænder så meget for det, de laver, det betyder, at man får mere lyst til at anstrenge sig. [Andreas, arkitekt, Force4]

Da evalueringsprojektet gennemfører sin dataindsamling er der stadigvæk uafklarede problemstillinger forbundet med opførelsen af byggeriet, som ikke er kommet i orden. Bygherrens organisation bruger meget tid på opfølgning på byggeriet.

Denne del af evalueringen beskæftiger sig dog med de faktorer, der er karakteristiske for den måde, hvorpå Egmont Højskolen har taget Vandhalla i brug.

Forvaltningen af bygningen

Ibrugtagningen af bygningen har budt på overraskelser, som man ikke havde været opmærksom på tidligere. Et eksempel herpå er placeringen af depot- og rengøringsrum i det omklædningsrum, som er til herrer. Placeringen skaber en problemstilling, som bliver bragt på banen vores rundture, hvor vi den ene gang møder bademesteren og den anden gang møder bademesteren og to livreddere i et omklædningsrum, hvor de holder møde. Placeringen betyder, at det kun er det mandlige personale, som kan benytte rummet i åbningstiden. Det er åbenbart meget vigtigt at have adgang til dette rum i åbningstiden, derfor forsøger man at have to livreddere af hver sit køn på vagt samtidig. Forvaltningen af rummet i forhold til arbejdsopgaverne i svømmehallen er resulteret i en ikke forventet eller oprindelig planlagt effekt, som handler om stemningen i svømmehallen.

I praksis fungerer løsningen meget dårligt. Men vi koordinerer os ud af det og har altid har to livreddere på vagt, en af hvert køn. Og det giver en god kemi i svømmehallen at der er en af hvert køn. Så det plejer at fungere rigtig godt. [Morten, driftsleder og livredder]

Et problem med den konkrete løsning i forhold til depotrummet er i den forstand endt med at tilføre noget positivt, fordi man har udnyttet situationen positivt. Det er i kraft af personalets evner omkring forvaltning af et 'dårligt udgangspunkt', at de får vendt det til noget, som fungerer og dermed skabes en effekt, som ikke var intenderet men meget værdifuld.

Man får oplevelsen af, at personalet på Egmont Højskolen generelt er meget løsningsorienterede og åbne over for at prøve noget nyt samt gode til at justere procedurer. Et eksempel er tidspunktet for aftenåbning for skolens elever. For at udnytte livredderens tid bedst ændrede man åbningstidspunktet. Det viste sig dog, at en del elever havde brug for at fordøje aftensmaden, inden de benyttede svømmehallen, og man gik derfor straks tilbage til den oprindelige åbningstid, da man blev opmærksom på denne problematik.

Personalets dobbeltroller

Der er flere ansatte, som har flere funktioner, eller som tidligere har haft andre arbejdsopgaver. Bademesteren Kristian har fx tidligere arbejdet som hjælpelærer på Egmont Højskolen. Når han under en rundtur fortæller¹¹ om omklædningskabinernes rolle i forhold til den pædagogiske praksis omkring at skabe udvikling hos en elev, udtrykker han en forståelse og en viden herom, som måske er lidt ud over hvad man normalt vil forvente af driftspersonalet. Det er muligt for ham, fordi han selv tidligere har været en del af den pædagogiske praksis på stedet.

¹¹ Eksemplet beskrives i den del af evalueringen, som handler om løsning.

Et andet eksempel er Morten, som er leder af pedelafdelingen tillige med, at han også er livredder og dermed har kontakt med brugerne af svømmehallen, når den er åben. Derudover at han er den, der har overblikket over det vandtekniske aspekt af driften i Vandhalla.

Jeg kunne godt se med al den teknik der er i kælderen, var der nogen der skulle ind over, og det sidste år har jeg været med i alt det i byggeriet, som jeg har haft behov for. Så jeg kender stort set alt og jeg har været med i alt fordi, jeg vidste at en dag så står jeg med ansvaret.

[Morten, driftsleder og livredder]

I kraft af deres ansættelse på Egmont Højskolen er det naturligt blevet indført i ånden på stedet. Det tyder på, at medarbejdere med en dobbeltrolle tager viden med sig fra et område til et andet område. Fordi Morten også har vagter som livredder, får han et helt andet forhold til svømmehallen og eleverne, end hvis han udelukkende arbejdede med den tekniske og økonomiske drift. Tillige får man fornemmelse af, at disse medarbejdere er meget engagerede og dedikerede til deres arbejde. Dette engagement er måske en medvirkende årsag til, at de netop evner at udnytte dobbeltrollen. Det gør de på en måde, som nærmest er helt ubevidst, det er blevet en del af dem. Eksemplerne viser, bygningen står ikke alene, den indgår i et aktivt samspil med brugerne og i særdeleshed personalet som resulterer i en god balance.

Opsamling på proces

Det er tydeligt at bygherren i dag ser værdien af forarbejdet i programmeringsfasen, fordi man netop blev bevidst om mål og krav. Det var ikke altid at rådgiverne var enige i kravene. Et eksempel er kanten ved svømmehallen, som nogle opfatter som en umoderne instruktørgang, mens en gruppe af brugere fokuserer på funktionaliteten i denne principielle løsning beregnet på, at den selvhjulpne kørestolsbruger kan løfte sig fra kørestol til kanten og videre ned i bassinet. En helt anden enighed er der til stede i forbindelse med spørgsmålet om brug af lift. Det er en gennemgående holdning fra elever og handicaporganisationer, at man ikke ønsker at 'hænge som en sæk kartofler' i en lift i forbindelse med ankomsten til bassinet. Undervejs i processen har bygherren kæmpet intenst for sine krav. Det ser man fx i forbindelse med omklædningskabinerne og størrelsen på omklædningsrummene, som er beregnet på også at imødekomme forskellige behov og store arrangementer. I forbindelse med de indledende workshops omkring behovsafdækning og idéudvikling er de ansatte blevet involveret i denne fase.

Når arkitekterne ser tilbage på konkurrencen, peger de på, at det har haft en stor betydning, at den bestod af to faser. Dermed blev det muligt på baggrund af dialogen med bygherren at videreudvikle projektet og dermed aflevere et projekt, der næsten er identisk med den opførte bygning. De oplever den sammenhæng som et succeskriterium. Et andet aspekt af konkurrencefasen er tegnestuernes brug af specialviden. Vinderholdet valgte at invitere Hjælpemiddelinstitutet i Århus med på holdet. En vurdering af det gode samarbejde peger også på en udfordring. processen peger på at det er nødvendigt at være opmærksom på, hvorledes man skaber dialog og vidensudveksling, fx synes Force4 at det var afgørende få en indsigt i brugerbehov frem for at se et stort udvalg af hjælpemidler, som specialisten måske tog udgangspunkt i.

Bygherrens rolle har haft stor betydning i processen, særligt under projektering og udførelse. Han er tidligt opmærksom på, at han i mange situationer vil blive involveret i afgørelser omkring økonomi, selvom der ansættes en bygherrerepræsentant, og derfor vælger han at indgå fuldt ud i bygherrrollen. Man sørger i stedet for, at mange af hans forstanderopgaver varetages af en viceforstander. På den måde er det desuden muligt for ham på byg-

gemøderne at prioritere på baggrund af sine mål med projektet og påtage sig opgaven at skaffe ekstra penge til de dele, som er essentielle for Vandhalla, men som måske ellers skal spares væk. Bygherren står selv for realiseringen af flere bygherreleverancer for at få den løsning, han selv har forestillet sig. Der er tale om en atypisk bygherrerolle. Måske mister bygherren tilliden til leverandører og eksperter undervejs, fordi han oplever, at de alligevel ikke kan levere som aftalt eller at en stållegering ikke er rustfri, selvom ingeniøren har bedyret det. Her vælger han at gå ind som problemløser og aktivere sit netværk af fagpersoner og eksperter for at nå i mål inden indvielsen af Vandhalla og undersøge problemerne yderlig. Der er tale om en meget bevidst bygherre, som sætter sig ind i tematikker og påpeger afgørende temaer overfor rådgiverne eksempelvis den akustiske situation i svømmehallen og hans indblanding er ikke ubetinget positiv, hvilket markering på alle glaspartier er et eksempel på. Bygherren er en 'ildsjæl ud over det sædvanlige'. Det betyder både, at han kæmper videre og ikke giver op. Samtidig fremstår bygherren med sit engagement som inspirator i projektet, hvilket arkitekterne også peger på som betydningsfuldt.

I fasen, hvor Egmont Højskolen har taget Vandhalla i brug formår personalet at vende uventede forhold til noget positivt i kraft af deres forvaltning af bygningen. Et eksempel på et uhensigtsmæssigt forhold er placering af et rengørings- og depotrum i herreomklædningsrummet. Man vælger derfor at sigte mod altid at have både kvindeligt og mandligt personale tilstede i svømmehallen i åbningstiden, hvilket har vist sig at understøtte det gode miljø i svømmehallen. Løbende er man opmærksom på at justere på procedurer og skabe de bedst mulige forudsætninger for brugen, hvad enten det handler om personalet, elever eller gæster i svømmehallen. Det er karakteristisk for en del af personalet, at de har dobbeltroller, og noget tyder på at personalet i kraft af deres engagement evner at kvalificere hver enkel rolle med viden fra en anden rolle. Personalet har stor betydning for at sikre en god balance i det samspil, som finder sted mellem bygning og brugerne af svømmehal, hal og motionsrum.

VÆRDI

Introduktion til værdi

En effekt af den nye bygning kan aflæses i tallene for optagelsen af elever. Tre måneder før studiestart august 2014 havde Egmont Højskolen et fuldt booket hold og var derfor nødsaget til at afvise interesserede elever.

Vi har meget, meget større søgning nu. Der kommer fx en muskelvinds-dreng fra Struer, som meget nødt vil hjemme fra mor. Så kommer han her og ser de muligheder der er her. Her vil jeg godt være, siger han så. Det har absolut tilført en ny dimension. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Når højskoleforstanderen peger på de muligheder, som en kommende elev oplever ved et besøg, handler det i høj grad om de nye muligheder for aktiviteter, som bygningen Vandhalla med sin multihal, motionsrum og svømmehal signalerer og tilbyder samt det som finder sted i samspil med undervisningen og ånden på stedet.

I denne del af evalueringen beskrives og udfoldes den værdi, som projektet Bevæg Befri Beløn i form af Vandhalla har tilført Egmont Højskolen, dens elever og undervisning. Værdi defineres i denne sammenhæng som den positive betydning, Vandhalla har fået og bidrager med i det samspil, som finder sted mellem bygning, pædagogisk praksis samt deltagerne; elever og undervisere.

I dette kapitel udfoldes Værdiaspektet forbundet med Vandhalla gennem flere forskellige vinkler. Det gælder de muligheder Vandhalla har skabt rum for, både direkte og indirekte, og de undervisningsmæssige potentiale der er åbnet for Egmont Højskolen, både generelt og helt konkret i forhold til at Vandhalla både understøtter og inspirerer til fysiske aktiviteter. Videre beskrives også værdien i forhold til det pædagogiske projekt Bevægelseseksperimentet samt kulturen på Egmont og Egmonts egen forventning til Vandhallas betydning. Sidst beskrives betydningen af Vandhalla i forhold til lokalmiljøet og til arkitekterne faglige praksis og erfaring.

Egen svømmehal

Som gæst på Egmont Højskolen får man en fornemmelse af, at tilgængelighed, det lærerne omtaler som handicaptilgængelighed, nærmest er noget, man tager for givet i sit eget fysiske miljø. Det er bestemt ikke det første tema, der bringes på banen under interviewene. Det dukker derimod ofte op i forbindelse med beskrivelse af andre steder, som er mindre tilgængelige, og hvor den enkelte person med en funktionsnedsættelse er nødt til at efterspørge og få meget hjælp fra andre personer.

Indeværende evaluering gør brug af begrebet fysisk nærhed, når der er tale om, at en facilitet er tilgængelig grundet dens fysiske placering.

Mere tid til undervisning

Placeringen af svømmehallen Vandhalla på Egmont Højskolens egen matrikel skaber en fysisk nærhed, som medarbejderne omtaler som tilgængelighed i tillæg til den form for tilgængelighed, der handler om at en facilitet er tilgængelig for en person med en funktionsnedsættelse.

Den fysiske nærhed til egen svømmehal med tilgængelige faciliteter for personer med en funktionsnedsættelse har tydeligvis afgørende betydning for udnyttelsen af undervisningstiden i forbindelse med svømning og vandsport.

Jamen, det betyder helt konkret at de faciliteter som jeg tidligere har skullet andre steder hen for at hente, de er nu her på skolen. Så det har lettet min hverdag helt utrolig meget. Og at det så også er handikaptilgængeligt, letter det jo yderligere, det betyder at tingene går hurtigere. [Dan, idrætslærer]

Man har fået mere tid til selve undervisningen. For man sparer tid på at transportere sig til andre svømmehaller, samtidig som man undgår at skulle bruge meget tid på at klargøre og pakke udstyr sammen.

Med egne faciliteter har Egmont Højskolen fået skabt en platform for et helt andet læringsmiljø end tidligere, da skolen var nødt til at agere på udebane i forbindelse med svømmeundervisningen. Med denne platform som hjemmebane etableres en tryghed, der er alt andet lige lader til at være meget befordrende for elevernes læring og udvikling.

Flere elever vælger idræt

Den fysiske nærhed til egen tilgængelig svømmehal betyder, at højskolen nu kan tilbyde flere varianter af faget svømning, end det overhovedet har været praktisk muligt tidligere. Bygningen har derfor fået en direkte indflydelse på højskolens curriculum. Før Vandhalla kunne skolen tilbyde svømmeundervisning én gang om ugen, og nu er der 4-5 forskellige fag spredt ud over ugeskemaet med afsæt i svømmehallen. Fagene er også mere varieret end tidligere.

Aktiviteter som eksempelvis redningsøvelser og dykkerøvelser, får med Vandhalla en anden forankring i det pågældende fag og læringsmiljø, fordi man har egne faciliteter.

Vandhalla har ligeledes haft en effekt på omfanget af elever, der vælger idræt som fag. Det gælder også for gruppen af svært handicappede elever.

De nye muligheder som hallen og træningsrummet giver, betyder at der er flere elever end tidligere, der vælger idræt som et fag. Og det gælder også nogle af de meget svært handicappede. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Med henblik på at højne elevernes deltagelse giver de nye faciliteter endvidere højskolen mulighed for at synliggøre, at aktiviteten kan lade sig gøre – eleverne får dermed anledning til at forestille sig deres egen deltagelse i aktiviteten.

Muligheden for at kunne se andre elever bruge faciliteterne, skaber en form for forstærkende effekt, hvor den enkelte elev bliver inspireret og efterfølgende gennem sin egen aktivitet inspirerer andre elever til at deltage i idrætsaktiviteter. Vandhalla fungerer i den forstand som sin egen reklamesøjle.

Vandhalla i fritiden

At Egmont Højskolen nu har fået egne faciliteter betyder også, at eleverne tilbydes flere muligheder for aktiviteter i deres fritid uden for den skemalagte undervisning. Den fysiske nærhed til tilgængelige faciliteter er en grundlæggende præmis for, at det overhovedet kan lade sig gøre at anvende disse faciliteter. Med et medlemskab i svømmeklubben, kan eleverne både svømme, når der er aftenåbent, og når svømmehallen er åben for offentligheden. Motionsrum og hal anvendes frit uden for undervisningen.

Jeg har også boet her, hvor der ingenting var. Altså, da var tiden godt nok lang. Da var motionsrummet lillebitte med et gammelt udsidt løbe-

bånd og en gammel motionscykel, og det var det. Og nu er her bare alt, det er jo helt vildt. [Aleks, elev]

Mens byggeriet af Vandhalla stod på, var der heller ikke adgang til den halve hal, man tidligere havde bygget. Aleks' udsagn er et udtryk for den store forandring i udbuddet af faciliteter og aktiviteter, som Vandhalla har skabt.

Nærheden handler også om, hvorledes Vandhallas faciliteter understøtter elevernes anvendelse uden for undervisningen i forbindelse med den individuelle træning.

Grundet nærheden til træningsfaciliteter optræder Vandhalla som en medspiller, den fysiske nærhed bevirker, at fx Aleks ikke springer sin træning over. For nogle elever, kunne man dog forestille sig, at nærheden også kunne optræde som en barriere. For nærheden vil kunne være en forklaring på eller en undskyldning for at springe træningen over og udsætte den til dagen efter. Nærheden kan i princippet optræde med en dobbelt rolle i forhold til den frivillige og individuelle træning.

Der kan dog være andre faktorer med indflydelse på, hvorvidt eleverne er aktive i motionsrummet eller ej. Dette aspekt vil blive behandlet senere i afsnittet om tryk og hjælpsomhed.

Platform for nye oplevelser

Vandhalla spiller en afgørende rolle som facilitet og inspirator i det samspil, som løbende finder sted og udvikler sig mellem bygning og den pædagogiske indsats og praksis.

... nu har vi nogle fantastiske rammer, og nu handler det så om det hårde og seje arbejde med at få fyldt rammerne ud og lære folk at dyrke idræt. For det er jo ikke nok at de er der, det sidste er af pædagogisk art. [Bo, idrætslærer, fysioterapeut]

I denne del beskrives, hvordan bygningen bidrager til at skabe værdi i forhold til hverdagen på Egmont Højskolen.

Faciliteternes samspil

Nærheden til egne faciliteter betyder tillige, at man nu har en større palet af mulige faciliteter eksempelvis i situationer, hvor vejret modarbejder udenørsaktiviteter. Man kan flytte undervisning fra havet til svømmehallen frem for at aflyse. Ligeledes kan man vælge at gøre mere ud af en aktivitet, fordi faciliteterne muliggør det. Inde og ude supplerer dermed hinanden og bidrager derfor til paletten af mulige faciliteter og aktiviteter.

Vandhalla skaber en fleksibel ramme omkring læringsmiljøet ikke på grund af fleksible rum men grundet det store udbud af specialiserede faciliteter. Idrætslærerne Dan og Poul Erik forklarer, at de i planlægningen af undervisningen nu har større mulighed for at indtænke en plan-B.

Et andet aspekt af, hvordan inde og ude supplerer hinanden, er i forhold til den individuelle træning. Indendørs og udendørs faciliteter tilbyder forskellige træningsmuligheder og dermed også forskellige effekter. Et eksempel herpå er eleven Nikolajs træning, som både foregår i svømmehallen, i motionsrummet og udendørs. Hans træning viser også hvordan samspillet mellem udendørs og indendørs faciliteter ikke kun afhænger af vejr, men også drives af muligheden for variation.

Selvstændighed

De fysiske rammer bidrager til og skaber mulighed for at den enkelte person med en funktionsnedsættelse i højere grad kan være selvhjulpne og dermed selvstændig.

Idrætslæreren Bo peger på, at der kan være elever, som vil have brug for hjælp, men for de fleste er det muligt at være selvhjulpne i forbindelse med

de fysiske aktiviteter. Her nævner han motionsrummet og multihallen som et sted, hvor de fleste er selvhjulpne. Det er eksempelvis muligt at finde en basketball i depotrummet og derefter rulle hen og spille ved kurvene. Dog er nogle håndtag, som sidder for højt i forhold til at justere på kurvene. Der er detaljer, som ikke er på plads – hvilket er med til at skabe udfordringer.

”... vi jo skal tænke tilgængelighed hele tiden. Og jeg tænker da også, vi stadigvæk har en udfordring til de handikappede som ikke er helt selvhjulpne. Hvordan kan vi få dem gjort helt selvhjulpne? [Bo, idrætslærer, fysioterapeut]

Samme idrætslærer peger også på en grundlæggende tematik, der handler om, at mange elever med en funktionsnedsættelse ikke har været vant til selv skulle tage ansvar for deres træning. En ændring af et sådan mønster frem mod at højne selvhjulpnehed og selvstændighed kræver en stor pædagogisk indsats på højskolen. Her skaber Vandhalla en inspirerende platform for dette arbejde.

Ægte glæde

Der kan være mange grunde til at være fysisk aktiv – men grundlæggende handler det for idrætslæreren Bo om, at eleverne selv opdager og oplever den ægte glæde ved en aktivitet. At det altså bliver glæden der driver lysten og ikke fornuften eller pligten. Det er et vigtigt element i den pædagogiske tilgang og Vandhalla tilbyder et vigtigt og understøttende rum for dette.

Glæden bliver i Vandhalla udgangspunktet for rehabiliteringsprocessen og dens mål. Her skaber i særdeleshed svømmehallens rutsjebane mulighed for, at eleverne helt bogstaveligt oplever glæde og et sug i maven, når de drøner ned ad rutsjebanen. En oplevelse der ellers ikke ville kunne finde sted uden Vandhalla.

’Udfordringsrum’

I forbindelse med den pædagogiske indsats arbejdes der med at udfordre eleverne og få dem til at deltage i en aktivitet, de ikke har prøvet før eller forestillet sig, at de nogensinde skulle prøve. Vandhallas svømmehal, motionsrum og multihal tilbyder hver især et ’udfordringsrum’, der netop muliggør elevernes deltagelse i udfordrende aktiviteter, som de ikke er vant til men som på sigt kan medvirke til at øge aktivitetsniveauet og bidrage til såvel fysisk progression som udvikling af selvværd.

Udfordringerne handler i mange tilfælde om at igangsætte oplevelser, hvor elever i kørestol deltager i en aktivitet, som foregår uden for kørestolen. Det er nyt for mange elever, og ved at overvinde første udfordring er eleven i gang med en udvikling.

Det er jo vores opgave her, at give dem tryghed i nogle andre sammenhænge end normalt, fx får de muligheden for at opleve tryghed ved vand, sådan at de også kan komme i andre bassiner. Og her ER der ovenud begejstring, fordi de overvinder noget, hvor de har tænkt, det der ville de aldrig nogensinde turde. Og sådan at sådan en grænseoverskridende oplevelse kan lede til, at man får øget sit aktivitetsniveau. Det er noget af det som man så har meget fokus på i Bevægelses Eksperimentariet, at det gælder hele tiden om at finde nærmeste udviklingszone og opgradere den. [Bo, idrætslærer, fysioterapeut]

’Udfordringsrummet’ og den individuelle udviklingszone indgår i et samspil. Et andet aspekt af ’udfordringsrummet’ handler om inspiration. Når nogle elever foretager en bestemt aktivitet inspireres de andre til også at prøve. Det gælder eksempelvis i forbindelse med svømmehallens rutsjebane.

... i forhold til rutsjebanen, er de ved at skide grønne sprællemænd bare ved tanken. Så ser de nogen komme ned, og så prøver de selv. Og det er SÅ fantastisk at se. [Bo, idrætslærer og fysioterapeut]

Når bygningen i kraft af sit 'udfordringsrum' udfordrer eleverne, afstedkommer det en begejstring hos den enkelte elev, der overvinder sig selv. Disse oplevelser er en kilde til øget selvværd. Et andet eksempel herpå er undervisningen i idræt, hvor man hallen med dens klatrevæg og udstyr bliver anvendt.

Christina havde sagt, at hun skulle ikke nogen som helst steder over 10 cm fra gulvet, fordi hun led af højdeskræk. Og så lige pludselig var hun på toppen af den wienerstige ... og jeg sagde, jamen Christina du lider jo af højdeskræk, og så flækkede hun bare i ét stort øre-til-øre smil. [Bo, idrætslærer, fysioterapeut]

Svømmehallen som 'udfordringsrum'

Vandhalla som helhed muliggør elevernes deltagelse i aktiviteter, de ikke har prøvet før. Svømmehallen tilbyder med sit vandelement en specialiseret funktion og dermed aktivitetsmuligheder, som ikke findes andre steder, og som mange elever ikke har prøvet før.

... det er Så fantastisk en oplevelse for den enkelte kørestolsbruger, som er vant til at være afhængig af omverdenen og som pludselig kan komme ned og ligge i vandet og bevæge sig rundt. [Bo, idrætslærer, fysioterapeut]

Tidligere har man lejet sig ind i andre svømmehaller. Nu hvor man er på hjemmebane med egen svømmehal, får man mulighed for at tilbyde flere oplevelser til eleverne i velkendte og trygge rammer. Og mange af eleverne oplever at være i vandet og bruge vandet på helt nye måder som de aldrig før har oplevet, fx at dykke. Personalet beskriver hvordan det nye er grænseoverskridende for mange af eleverne, men fordi det sker i trygge og kendte rammer opstår muligheden for nye oplevelser og dermed på sigt nye færdigheder.

Ikke blot tilbyder svømmehallen en ramme om nye oplevelser, den skaber en oplevelse af frihed i vandet både for elev og personale.

Ude i vandet der er det en helt anden slags bevægelse, en fri bevægelse fordi der ikke er så meget belastning på, så der kan du næsten løbe med ham. Hvis han falder, er det ikke en katastrofe, når det er i vand, i modsætning til land, der er det lidt værre må man sige. [Sune, assistent for eleven Nikolaj]

Ud fra et progressionsfokus, er svømmehallen det sted, hvor man tydeligst ser, at der i bygningen er indarbejdet en palet af forskellige muligheder for anvendelse i kraft af de rumlige karakteristika. Et eksempel er nedstigningen til det store bassin, som både består af kant, stige, rampe og trappe. Personalet beskriver hvordan alle elementer benyttes af eleverne og at det netop er kombinationen som giver mulighederne for alle.

Ikke blot er der lagt til rette for forskellige behov – men også for udvikling og fleksibel anvendelse, når behov og evner ændrer sig eller underviseren fokuserer på progression. Udformningen af bassinet tilbyder dermed underviseren et større "rum" at undervise i grundet det store udbud af muligheder.

Under vores rundtur med Per Ravn fra Cubo, møder vi bademesteren Kristian. Han fortæller, at Vandhalla er en af de få svømmehaller, som tilbyder kabiner i forbindelse med omklædning. På Egmont Højskolen arbejder man i forbindelse med det sociale fokus på at vænne eleverne til at klæde om sammen med andre i de store omklædningsrum. Organiseringen af omklædningsområdet understøtter højskolen i dette arbejde, i det bygningen tilbyder en fleksibilitet i forhold til et udviklingsforløb. Bademesteren fortæller ligeledes, at i andre situationer, er det vigtigt at skabe mulighed for privathed i forbindelse med omklædning.. Omklædningsområdet tilbyder en ramme fuld af mulighed, og fungerer som en medspiller i forhold de pædagogiske

forandringsopgaver men også i forhold til at skabe respektfulde situationer omkring hverdagens aktiviteter.

Deltagelse og social værdi

For assistenten Sune er motionsrummet et sted, hvor venskaber opstår, hvor alle uanset handicap udvikler sig, og hvor man opmuntrer hinanden. Og hvor man møder andre man ellers ikke ville have snakket med.

I samtalen med eleven Aleks om, hvorvidt Vandhalla som helhed har gjort en forskel generelt blandt højskolens elever, er det træningscenteret, han fremhæver. Aleks fortæller også, at der er mange som inviterer andre med, når de skal hen og træne – han gør det selv.

Et andet aspekt af den sociale værdi handler om den passive deltagelse, som på sigt kan udvikle sig til aktiv deltagelse eksempelvis i relation til svømmehallen. Morten håber på, at han en dag kan få en gruppe af elever, som på nuværende tidspunkt er tilskuere, til at komme med ind i svømmehallen. Bygningens disponering muliggør, at man kan kigge ind og dermed deltage som tilskuer.

... der sidder altid en 2-3 kørestolsbrugere og et par andre og kigger derind, og nogle gange så åbner jeg døren, så de kan snakke med dem der svømmer. De vil ikke rigtigt ind og svømme selv, men de vil alligevel gerne være en del af det der. [Morten, driftsleder og livredder]

Kombinationen med en opmærksom livredder, der lukker glasdøren op, og dermed inviterer, kan betragtes som første skridt til at skabe en adfærdssændring hos denne gruppe. Der ligger muligheder for graduering af deltagelse i bygningen og forvaltningen af den. Det gælder også i forhold til svømmeklubben og den offentlige åbningstid, hvor nogle af eleverne er frivillige og sælger billetter mm, fordi de gerne vil være en del af det der sker.

Når svømmehallen er åben for offentligheden, er det en gruppe af frivillige fra lokalmiljøet og højskolen, som støtter op om driften gennem at bidrage med frivillig arbejdskraft i svømmeklubben. Vandhalla understøtter aktivitet og deltagelse på forskellige niveauer.

Forberedelse af fremtiden

Med et ophold på Egmont Højskolen, har det altid været målet at bidrage til personlig udvikling hos eleverne eksempelvis gennem nye interesser og inspiration til valg af uddannelse på baggrund af en bevidsthed omkring egne styrker. Eleven Aleks beskriver hvordan han er blevet interesseret i sejlsport på Egmont og dermed fået en ny interesse. Han har også planer om at læse til pædagog, fordi han er blevet opmærksom på nogle sider af sig selv, som ikke tidligere har været bragt i spil.

Assistenten Sune har ligeledes fået et nyt perspektiv på sin fremtid på grund af sit arbejde som assistent og de mange nye oplevelser i Vandhalla. Et perspektiv der betyder, at han er blevet mere sikker i sin sag på valg af uddannelse.

Med Vandhalla er det blevet muligt at tilbyde endnu flere muligheder for aktiviteter i et meget større omfang og givetvis flere anledninger til afklarende tanker om fremtiden hos de enkelte. Det gælder ikke blot hos elever med en funktionsnedsættelse men også hos assistenterne.

Idrætslæreren Dan beskriver meget præcist, hvordan det med Vandhalla er lykkedes at frembringe 'en forstørrelse af det, som skolen var i forvejen'. Netop fordi højskolen har fået fysisk nærhed til egne tilgængelige faciliteter, kan de udrette mere end tidligere.

Træning skaber resultater

Indeværende evaluering har ikke til formål at måle elevernes fysiske eller mentale tilstand. Endvidere omhandler evalueringen ej heller sundhedsøkonomiske beregninger på hverken livskvalitet eller konsekvenser af elevernes

aktiviteter i et livløbsperspektiv for samfundet. Følgende udsagn gengives for at give et indtryk af, hvorledes aktiviteterne i Vandhalla skaber en positiv effekt for eleverne.

Efter 3-4 måneder kan man mærke, at der er sket et eller andet, den måde han taler på har også ændret sig, så der er fremskridt både fysisk og psykisk. Det er mega godt. Det er vi glade for. [Sune, assistent for Nikolaj]

Nikolaj er blevet hjerneskadet i en ulykke og har fået skadet sine frontallapper, det betyder, at det er vanskeligt at motivere ham. Samtidig er han lam i dele af kroppen, hvilket betyder, at han har store problemer med balancen og bruger kørestol. I træningsrummet træner han blandt andet i en maskine, som holder ham oppe, mens han selv bevæger benene ligeledes som han kan træne i svømmehallen.

Tid er også en faktor, der spiller ind i forhold til opnåelse af resultater. De fysiske rammer skaber muligheder, men for at få et godt udbytte kræver det, at eleverne investerer tid samt er vedholdende. Som tidligere beskrevet har den fysiske nærhed til Vandhalla afgørende betydning for de resultater, eleverne oplever.

Jeg synes især det giver meget for de elever der kommer fast. Jeg har en elev, Sanne, der kommer hver eneste tirsdag og onsdag og svømmer, og man kan bare se, hvordan hun udvikler sig. Stille og roligt gennem et helt semester er hun blevet mere tryk ved at være i vandet, og ved at være derinde sammen med andre mennesker. [Morten, driftsleder og livredder].

Medskaber af værdi

Når idrætslæreren fx formidler til eleverne, at et sjippetov ikke sjipper af sig selv, peger han på, at de fysiske rammer ikke står alene. De indgår i et samspil mellem eleverne, lærerne og den pædagogiske praksis på stedet. For at forstå den rolle, som Vandhalla spiller i forhold til at bidrage til værdi, er det nødvendigt at være bevidst om de medspillende faktorer, som ligeledes bliver medskabere af værdi. I den følgende del beskrives de væsentligste faktorer med betydning for værdien.

Bevægelseseksperimentarium

En vigtig faktor med betydning for samspillet mellem bygning og undervisning er projektet Bevægelseseksperimentarium, der har fokus på det sociale aspekt ved træningen.

Bevægelseseksperimentariet er et forskningsprojekt, som foregår i samarbejde mellem Egmont Højskolen og Syddansk Universitet SDU. Samarbejdet er opstået undervejs i Vandhalla-projektet.

Projektets hovedfokus er på "den meningsfulde aktivitet mellem borgere og assistenter", og vil undersøge hvordan idrætslige aktiviteter kan tilrettelægges, så personer med funktionsnedsættelser og deres ansatte assistenter kan få fælles oplevelser med og øget motivation til fysisk aktivitet.

En del af projektet sigter mod at inddrage mobil teknologi i træningen, og se på hvordan teknologien kan udnyttes og udvikles, så det understøtter projektets formål om øget fysisk aktivitet for projektets deltagere. [citater fra højskolens hjemmeside]¹²

¹² <https://www.egmont-hs.dk/projekter/bevaegelseseksperimentariet/om-projektet> lokaliseret 11.12.2014.

Projektet blev indledt med et pilotprojekt i foråret 2013. Konklusionen herfra pegede på, at det var motiverende at træne sammen med andre fremfor alene.

Bevægelseseksperimentariet optræder som et fag, hvor der er tilknyttet et lærerteam bestående af højskolens idrætslærere og en fysioterapeut. I hvert deltagerteam indgår en elev og vedkommendes assistent eller assistenter.

Både assistenter og borgere har rigtig meget glæde af at være i træningsrummet sammen, fordi de så i det der fag lærer, hvordan kan vi træne samtidigt. [Dan, idrætslærer]

At alle, både elev/borger og assistent får et udbytte af deltagelse i bevægelseseksperimentariet er et kriterie ved forskningsprojektet.

Bevægelseseksperimentariet giver muligheden for at vi arbejder sammen, så når Nikolaj går på båndet træner jeg samtidigt. Og når han er færdig, så passer det med, at når han tager et sæt, så kan jeg også køre mit, på den måde er der samarbejde mellem den handikappede og den, der ikke er det. Det har jeg aldrig set nogen steder før. [Sune, assistent for Nikolaj]

Kombinationen af målbarhed, fælles oplevelser og et motionsrum, der fungerer som et 'normalt fitnesscenter' har betydning for brugen af rummet og den kultur, der er blevet udviklet på stedet. Både elever og assistenter beskriver hvordan betydningen af det sociale omkring træningen har afgørende betydning for at man holder fast og bevarer motivationen. Når man fx hører assistenten Sune fortælle om det sociale aspekt ved Bevægelseseksperimentariet og brugen af motionsrummet, er det tydeligt, at det gør en forskel.

Hjælpsomhed og tryghed

Ånden på stedet er karakteriseret af hjælpsomhed, som medskaber af den tryghed, der er nødvendig for at eleverne gør brug af alle de forskellige faciliteter. Man er også meget opmærksom på at få oparbejdet en tryghed hos eleverne, så de føler sig trygge i forbindelse med de pågældende faciliteter og aktiviteter. Det er personalets oplevelse, at eleverne hurtig lærer at hjælpe hinanden og derigennem skaber tryghed. Ligeledes er det personalets oplevelse, at eleverne inviterer hinanden med ind i aktiviteterne og derigennem sikrer deltagelse.

Der er også her på stedet opmærksomhed på, om nogen kan have brug for hjælp. Og det betyder også, at så tør man godt gå i svømmehallen, hvis man ved, at de folk der er omkring én er vant til at hjælpe. [Dan, idrætslærer]

Man kan godt tage nogen med, som man ikke er hjælper for, bare for at få dem ind og svømme, hvis nu deres hjælper måske ikke lige har lyst eller ikke er på vagt eller sådan noget. [Morten, driftsleder og livredder]

Eleverne er generelt gode til at omgås og hjælpe hinanden på højskolen. I mødet med kulturen i andre svømmehaller, der blevet tydeligt for Morten, hvor stor en kvalitet den herskende kultur på Egmont er, og hvad den betyder for den enkelte elev.

Forventning om effekt

Forventningen om en effekt uden for skolen handler også om, hvorledes Vandhalla skaber værdi. Derfor behandles dette tema i denne del af rapporten.

I konkurrenceprogrammet omtales det kommende Vandhalla som et rehabiliteringscenter. Idet mange af højskolens elever netop skal i gang med

at skabe deres voksenliv med den funktionsnedsættelse, de nu én gang har og altid har haft, er det i realiteten habilitering, som bygherren fokuserer på. Et andet fokusområde handler om at sikre fællesskabet gennem, at alle kan være med. For oplevelsen af fællesskab vil sammen med de forskellige aktivitetsmuligheder understøtte habiliteringen. Bygherren lægger vægt på, at de fysiske faciliteter og aktiviteterne supplerer hinanden. Samtidig er det vigtigt for bygherren, at eleverne i deres eget lokale miljø kan finde de samme aktivitetsmuligheder.

(...) Men det var den drøm jeg havde, at de ting kan komme til at spille sammen, sådan at man også kan få den der atmosfære af fællesskab, som igen kan understøtte den enkelte. Og man kan sige, at forventningen den er der i hvert fald. [Ole, højskoleforstander og bygherre]

Et aktivt liv

I og med, at Egmont Højskolen arbejder med habilitering og rehabilitering, er der en forventning til stede om at bidrage til varig forandring ved at klæde eleverne på til et aktivt liv i fremtiden både fysisk og socialt. Denne forventning peger tilbage på ambitionen med projekt Bevæg Befri Beløn fra start.

...jeg er sikker på, at der er nogen som f.eks. via træningsrummet eller via svømmehallen bliver en anden del af en gruppe end de ellers ville have været. [Poul Erik, idrætslærer]

Troen på, at man kan skabe en varig forandring, er en del af ånden på stedet og et udtryk for højskolens værdigrundlag¹³. Sammenhængen mellem deltagelse i idræt og deltagelse samfund og arbejdsliv er tema for Anne-Merete Kisosvs ph.d.-afhandling (Kissow, 2013a). Hun viser, hvorledes idræt har en afgørende betydning for aktivitetsniveauet på øvrige fronter - socialt, arbejds - og samfundsmæssigt, og dermed skiller de idrætsaktive *mennesker med handicap* sig ud fra de ikke idrætsaktive.

I Anne-Merete Kisosvs bidrag til antologien om Handicapforståelser møder man den tidligere højskoleelev Brian, som antageligvis har gået på Egmont Højskolen. Han har haft cerebral parese siden sin fødsel. Kissow beskriver, hvordan læreren på højskolen udfordrede Brian og fik ham til at sejle, selvom han ikke kan gå (Kissow, 2013b). Dette er et eksempel på, hvorledes den pædagogiske praksis og en aktivitetsmulighed indgik i et samspil i højskoleopholdet og dermed har fået en afgørende betydning for elevens efterfølgende liv.

På Egmont Højskolen er man opmærksom på, at det antageligvis ikke er alle elever, der efterfølgende vælger at dyrke organiseret idræt og dermed skaber nye vaner i deres eget liv.

'Trykke på kulturen' udenfor Højskolen

Uanset hvilken udvikling den enkelte elev gennemløber i forhold til dannelse af nye vaner, vil der efter endt højskoleophold i relation til elevens lokale miljø opstå et behov for og en efterspørgsel af faciliteter, som understøtter de nye vaner. Det er netop denne efterspørgsel, højskolen ser som en drivkraft for udviklingen af aktivitetsmuligheder og faciliteter uden for højskolen og som man forventer at bidrage til.

Skolens sigte er også at de her ting bliver tilgængelige for nogen, som ellers ikke vil bruge den slags faciliteter, og dvs. de kan måske finde på at dukke op i en kajakklub og sige hej, jeg kan ikke bruge benene, men jeg vil gerne ud og ro, og jeg kan godt bruge overkroppen. Vi håber at det ligesom er den vej man kan trykke lidt på kulturen. [Dan, idrætslærer]

13. <https://www.egmont-hs.dk/hjem/43-om-skolen-1/om-skolen/8-vedtaegter> lokaliseret 11.12.2014.

På Egmont Højskolen ønsker man at skabe en effekt, som rækker videre ud i samfundet. Man tror på, at det er muligt. I den forbindelse spiller Vandhalla en afgørende rolle. For udover at være den ramme, som inspirerer og muliggør, at eleverne bliver idrætsaktive, er Vandhalla også et eksempel på, at det kan lade sig gøre at skabe tilgængelige idrætsfaciliteter i Hou og dermed også andre steder. Motionsrummet er et eksempel på en facilitet med understyr, der kan benyttes af alle og indkøbes af et ethvert træningscenter.

Effekt i lokalmiljøet og videre ud i verden

I forhold til omverdenen er svømmehallen i Vandhalla blevet en succes på forskellige planer. Fra det interne miljø på Egmont Højskolen til det lokale plan i Hou over det regionale plan og til det europæiske plan.

Hus understøtter stedet og arbejdsglæden

Personalet er stolt af Vandhalla. Bygningen er i samspil med stedets ånd og de mennesker, der er der. Denne kombination oplever Morten som fantastisk og som en drivkraft bag personalets arbejdsglæde.

Først siger de wauw til byggeriet og bagefter til stedet og menneskene. Det er simpelt hen fantastisk. Og det er den oplevelse vi har som ansatte hver eneste dag på arbejde. Jeg tror ikke der er nogle ansatte her på skolen som tænker, i dag da gider jeg simpelt hen ikke ned på skolen. [Morten, driftsleder og livredder]

Kunder i svømmehallen

Svømmehallen i Vandhalla har skabt en værdi for både lokalmiljøet, Østjylland og udenlandske turister – for mennesker med og uden funktionsnedsættelse. Stedet er blevet så populært, at højskolen har oprettet en venteliste for institutioner, som ønsker at få svømmetider.

Vi prøver sådan at være meget åbne og fleksible, og samtidig med er det jo vigtigt for os hele tiden at huske, at vi er en højskole, og ikke glemme vores elever, og ikke begrænse vores elever i deres undervisning. Hvis vi ikke havde eleverne, så havde vi heller ikke svømmehallen. [Morten, driftsleder og livredder]

Man kan nærmest tale om 'accessible tourism', hvor ikke blot institutioner men også privatpersoner opsøger Vandhalla, fordi stedet kan tilbyde tilgængelige rammer for feriens oplevelser.

Vi har et hollandsk par som kommer igen, fordi de har nogen børn, der er handicappede, og de kommer kun pga. svømmehallen, og vandrutsjebanen, som de aldrig har prøvet før. Det betyder Så meget for deres børn. [Morten, driftsleder og livredder]

Populariteten er også et udtryk for, at der findes et behov for en svømmehal, der er tilgængelig.

Hus skaber status i lokalområdet

Forstanderen fortalte, at Egmont Højskolen tidligere ikke har været populær i lokalmiljøet, bl.a. fordi man på højskolen for en del år siden valgte at nedrive en gammel bygning, der af byen blev betragtet som deres slot. Vandhalla har ændret holdningen radikalt.

Jeg gjorde ikke en skid under valgkampen. Der var ikke en plakat af mig, ingenting. Og jeg fik alligevel det tredje højeste antal stemmer. Det betyder jo lidt, det er jo også skolen, der får de stemmer. [Ole, højskoleforstander og byggherre]

Der er ingen tvivl om, at Egmont Højskolen har fået en anden status i lokalmiljøet med Vandhalla. Fordi Vandhalla skaber og tilføjer værdi til stedet – en svømmehal, som bliver et tilskud til livet i Hou. Dermed har bygningen med sin arkitektur og sine aktiviteter skabt en ændring i holdningen til stedet.

Vandhalla har bidraget til en form for af-stigmatisering af Egmont Højskolen og dens elever i lokalmiljøet. Det er en værdi, der ikke kan købes for penge.

.... mine forældre og svigerforældre bor her i byen, og de siger, at de kan mærke at Egmonthøjskolen ligesom er blevet en del af Hou. Vi har jo en svømmehal i Hou nu, det er jo vores svømmehal. [Morten, driftsleder og livredder]

Det er tillige lykkedes at få skabt et ejerskab til svømmehallen i lokalmiljøet. Vandhalla kan også betragtes som et bud på regional udvikling.

Faglig værdi

Konkurrence i 2009 om Projekt Bevæg Befri Beløn er det første samarbejde mellem Cubo og Force4, hvor det ligeværdige design er i fokus. Samarbejdet og projekt kan dels karakteriseres som et springbræt til prækvalifikationen i forbindelse med konkurrencen om DH-huset, hvor samme hold vandt igen i 2010, og dels som trin på tegnestuernes udviklingskurve. En udvikling, der begyndte i 2004, da Force4 bestemte sig specifikt for at arbejde med tilgængelighed.

Vandhalla har også skabt værdi udenfor Egmont Højskolen. Det er tydeligt, at arkitekterne oplever, at de med Vandhalla har arbejdet på en anden måde end tidligere og netop derfor har bidraget til en faglig udvikling i Danmark, hvor ligeværdighed og tilgængelighed tænkes ind i projektet fra begyndelsen.

Det er nyt land for alle dem, der er med til at designe sådan noget her fra bunden, så derfor er der også stor læring i det. På den måde har de været med til at starte noget nyt i Danmark, en ny måde at tænke på, hvor man tænker tilgængelighed ind fra starten. [Andreas, arkitekt, Force4]

Per fra Cubo formulerer en model for, hvorledes det er muligt at indtænke tilgængelighed fra begyndelsen i et projekt ved at fokusere på de forskellige handicapgruppers grundlæggende behov og karakteristika. Dermed forberede projektet tillige på de efterfølgende faser.

Vi synes jo at tilgængelighed er meget enkelt, man skal lære lidt om syv forskellige brugergrupper. Og så kan man tænke, er det jeg laver nu ligeværdigt for den, og den og den gruppe? Så har man rigtig mange svar uden at skulle slå noget op. I næste led, skal man ind og checke, om man har sørget for den rigtige afstand mm. Men det kommer først når vi sidder og laver hoveddisponeringen, det er næste led. [Per, arkitekt, Cubo]

Brugerforståelsen med afsæt i de forskellige handicapgrupper bliver dermed omdrejningspunktet for arbejdet med tilgængelighed. For idet, man forstår de behov og de forhold, der er knyttet til de forskellige typer af brugere, besidder man en viden, der bliver en medspillende faktor i arbejdet. Det så vi i forbindelse med det hovedgreb, vinderholdet valgte i forbindelse med placeringen af bygningen i konkurrencen om Vandhalla. For med deres indsigt og forståelse for de bevægelseshæmmede samt tanker om ligeværdighed, ville det have været ulogisk at placere den nye bygning for enden af en lang rampe.

Andreas fra Force4 peger ligeledes på brugerforståelse som afsæt for opgaveløsningen og arbejdet med tilgængeligheden fra begyndelsen.

Det handler om at sætte sig ind i brugernes behov og i deres sted og tænke tilgængelighed ind fra starten. Og så få det til at blive nogle flotte løsninger. [Andreas, arkitekt, Force4]

Der ligger i denne tilgang et potentiale i forhold til at få skabt de "flotte løsninger" ved netop, at tilgængeligheden ikke bliver klistret på bygningen til sidst, men derimod tænkes ind fra begyndelsen i hovedgrebet. Ligesom afsættet i brugernes nuancerede behov fremfor tjeklisternes målkrav definerer et nyt og større kreativt råderum for arkitekterne.

Vandhalla kan karakteriseres som et pionerprojekt, hvor både bygherre og arkitekter er gået foran og har prøvet noget nyt, som igen har fået en betydning for andre projekter. I den forbindelse understreger arkitekten Andreas fra Force4 bygherrens meget store betydning. Han peger også på en udfordring i branchen omkring udvikling af nye løsninger. For hvis de udbydes på traditionel vis, vil ingen turde tage ansvaret – man satser på det kendte for at undgå problemer. Ud fra den optik er det Vandhallas held, at bygherren ikke lader sig slå ud, men i stedet kæmper for sine idéer og på mere utraditionel vis får bygherreleverancerne i mål. Måske er bygherren snarere meget traditionel. For han entrerer som en klassisk og engageret bygherre med et netværk i ryggen af dygtige håndværkere og rådgivere.

For vores tegnestue har Vandhalla været med til at sætte gang i en udvikling af nye projekter med denne måde at tænke på. Og Ole Lauth har dermed været med til at præge vores andre projekter med sin tankegang, sin vilje og sin lyst. Man har brug for ildsjæle der går forrest. [Andreas, arkitekt, Force4]

Opsamling på værdi

Det er helt tydeligt, at Vandhalla har bidraget til en videreudvikling af Egmont Højskolen og dermed også en afgørende værdiskabelse. Eftersom højskolen generelt ikke har problemer med at rekruttere tilstrækkelig med elever, er der ikke tale om en direkte værdiskabelse i form af kroner og øre. Der er derimod i stedet tale om værdiskabelse i form af nye muligheder, oplevelser og fremskridt knyttet til fysisk aktivitet for elever og undervisere.

Man har bogstavelig talt fået mere tid til undervisning i vandet, nu hvor man har egen tilgængelig svømmehal. Den fysiske nærhed til egen svømmehal har påvirket højskolens curriculum på den måde, at man har oprettet flere idrætsfag, og flere elever vælger disse fag end tidligere. Samtidig gør eleverne brug af de nye faciliteter i Vandhalla i deres fritid uden for undervisningen.

Vandhalla optræder på flere plan som en platform for nye oplevelser for eleverne og som understøttende ramme omkring den pædagogiske praksis. De nye oplevelser handler primært om, at det er muligt for eleverne at deltage i aktiviteter, de ellers ikke har haft mulighed for. I særdeleshed er der tale om svømmehallen og dens vandrutsjebane som ramme om disse oplevelser. Men det handler også om, at Vandhalla understøtter selvhjulpenhed og progression. Begrebet 'udfordringsrum' anvendes til at beskrive, hvordan de fysiske faciliteter også tilbyder mulighed for at udfordre eleverne og skabe progression grundet de forskellige rumlige karakteristika. Et eksempel herpå er omklædningsområdet, som både tilbyder fælles omklædning og individuel omklædning og dermed forskellige grader af privathed. Dermed kan omklædningsområdet anvendes som et pædagogisk redskab i forhold til progression.

Motionsrummet er et sted i Vandhalla, som optræder som et socialt mødested. Bevægelseseksperimentariet er et projekt, som fokuserer på den

sociale side af træningen ved, at elev og assistent træner sammen. Det er tydeligt, at projektet har bidraget til at skabe en kultur i motionsrummet, som er meget social og som igen understøtter træningen. En anden faktor, som spiller ind er den generelle kultur på Egmont Højskolen. Den handler om med udgangspunkt i hjælpsomhed at oparbejde en tryghed hos eleverne som grundlag for udvikling.

Vandhalla har en værdi i forhold til Egmont Højskolens forventning om at skabe forandring hos den enkelte elev under og efter et højskoleophold. I kraft af en fysisk aktiv livsstil vil eleverne få grundlag og for at efterspørge tilgængelige faciliteter i deres eget lokale miljø. Her har Vandhalla en betydning både som driver men også som demonstrationsprojekt ved at vise, at det faktisk kan lade sig gøre.

Det er tydeligt at Vandhalla har fået en effekt i relationen mellem højskolen og omverdenen. Udover at understøtter arbejdsglæden og ånden på stedet, besvarer Vandhalla et behov for en tilgængelig svømmehal både lokalt og tilsyneladende også nationalt og internationalt. Endvidere har Vandhalla i gangsat et statusskift i lokalområdet.

En anden effekt finder sted hos de tegnestuer, som har været involveret i Vandhalla. Arkitekterne herfra peger begge på, at de i Vandhalla projektet har udviklet måden, hvorpå de nu arbejder videre med tilgængelighed. Med udgangspunkt i en forståelse af brugernes situation tænkes tilgængeligheden ind fra begyndelse som en værdibaseret tænkning frem for en liste af krav.

KONKLUSION

Evalueringen af Vandhalla har fokuseret på fire centrale temaer; Tænkning, Løsning, Proces og Værdi, og har indsamlet nuanceret og vigtig viden og erfaring fra byggeriet, som også fremadrettet kan bidrage til et mere tilgængeligt byggeri.

Vinderholdets centrale tænkning i konkurrencen defineres af begreberne 'ligeværdighed' og 'flow'. Det er tydeligt, at vinderholdet i starten af processen forstår ligeværdighed som én specifik løsning, der passer til alle eksempler, at alle ankommer til bygningen via den samme dør. Forståelsen af ligeværdighed udvikler sig undervejs i konkurrencen, da arkitekterne har erkendt at én specifik løsning kan være rigtig for én brugergruppe og samtidig være en barriere for nogle andre brugergrupper. Helt specifikt får forslaget med rampen som eneste nedstigning til et bassin afgørende betydning. Herefter bliver vinderholdet bevidst om, at ligeværdighed også kan fortolkes som flere løsninger, der tilsammen tilbyder forskellige muligheder, og dermed bliver for alle. Flow handler i projektet om at skabe størst mulig sammenhæng i bygningen og gode forhold for kørestolsbrugeren eksempelvis ved at undgå blindgyder. Tænkningen er hele vejen præget af en forholdsvis snæver brugeropfattelse, som tager udgangspunkt i kørestolsbrugeren og til dels svagsynede, fremfor at fokusere på tilgængelighed for alle, som det foreskrives i konkurrenceprogrammet.

Designløsningerne i Vandhalla er evalueret gennem 11 designhypoteser, der er defineret på baggrund af de bagvedliggende intentioner. På den ene side er det tydeligt, at vinderholdet på forbilledlig vis har arbejdet arkitektonisk med ligeværdighed i placeringen i landskabet, organiseringen af bygningen samt i relationen til den eksisterende del af højskolen. Det gælder særlig ankomst og overgange i forbindelse med hovedindgangen, mellem omklædning og svømmehal samt ved nedstigning til bassin. Paletten af valgmuligheder i omklædningen og ved bassinerne i forhold til den pågældende aktivitet er et flot bud på universelt design.

På den anden side må det påpeges, at det er ærgerligt, at konkurrenceprogrammets krav om tilgængelighed for alle fra begyndelsen bliver reduceret til at omhandle bevægelseshæmmende personer grundet den daværende snævre brugerforståelse, bygherrens fokus og den viden, som vinderholder besidder i begyndelsen. Projektet tilbød fra start en helt ny chance, nok det første konkurrenceprogram i en dansk kontekst, hvor der netop er fokus på alle handicapgrupper, og dermed muligheden for at tænke hele vejen rundt. Dog viser evalueringen også, at i kraft af udviklingen i projektet og inspirationen fra den samtidige proces omkring DH huset, adresseres flere tilgængelighedstiltag alligevel undervejs, eksempelvis ifm. synsnedsættelse.

Det må dog også undre, at det ikke lader til, at vinderholdet har trukket på forskningsdokumentation eller anden faglig viden, ligesom der ikke henvises til andre bygningsreferencer. Overordnet lader det til, at det er den personlige kontakt og dialog med bygherren og brugerne, der er den primære kilde til inspiration og viden for vinderholdet. Det er bemærkelsesværdigt set både i forhold til brugerbehovenes generelle kompleksitet samt almindelig arkitektonisk praksis.

Evalueringen viser tillige en dobbelthed i forhold til arkitekturen og oplevelsen af den. På den ene side er bygningen med sin monolitiske form et vartegn for både skolen, tilgængeligheden og byen. Et vartegn genereret af den tilgængelige og dermed også meget symbolske rutsjebane, som understreger de funktionelle kvaliteter i hele projektet, men på den anden side fremstår de sanselige aspekter af arkitekturen meget neddæmpet. Fokus i

processen har i første omgang været på flow og sammenhæng, dernæst har man integreret forhold omkring lyssætning og kontraster, og det er synligt i det endelige resultat.

En anden dobbelthed optræder på den processuelle side af Vandhalla ift. bygherrens rolle. På den ene side har han været en ildsjæl, der har fået en afgørende betydning for projektet på grund af hans engagement og evne til at forfølge et mål. Flere gange undervejs valgte han at stille og fastholde krav og ønsker med det resultat, at projektet blev styrket, det gælder eksempelvis de individuelle kabiner i omklædningen. På den anden side blev dele af projektet i andre tilfælde trukket ud og konverteret til bygherreleverancer, som bygherren selv stod i spidsen for med et mere eller mindre heldigt resultat, der kan problematisere hans manglende faglighed. Det er ikke blot bygherren, men også kulturen blandt personalet, der er engageret og løsningsorienteret. Personalet bidrager med en stor indsats i forvaltningen af Vandhalla.

Som en lærer på højskolen udtrykker det, er der med Vandhalla blevet skabt en 'forstørrelse af Egmont Højskolen'. Dette flotte skudsmål er et udtryk for den store værdi, Vandhalla skaber i hverdagen på højskolen. Internt er værdien kendetegnet af, at højskolen i langt højere grad kan udnytte de fysiske rammer i forhold til den ønskede undervisning med fokus på habilitering samt udvikling af elevernes aktivitetsniveau, formåen og glæde ved den fysiske aktivitet. Langt flere elever deltager i undervisningsaktiviteter, der finder sted i det nye Vandhalla, samtidig som disse aktiviteter fungerer som en reklamesøjle, der kan inspirere andre elever. Vandhalla er blevet en bygning, som ikke kun imødekommer brugernes umiddelbare behov, men i høj grad også udfordrer og stimulerer brugerne til nye aktiviteter og dermed omformuleres både brugerbehov og funktionsevne hos den enkelte bruger. Dermed bliver Vandhalla også et eksempel på en innovativ og fremadrettet tilgang til tilgængelighed i byggeriet og i realiteten også et eksempel på en universelt design tilgang, hvor hverken brugerbehov eller bygningsdesign forstås og fortolkes som statisk præ-definerede løsninger. Udadtil har Vandhalla opnået en ny status i lokalmiljøet, hvor både offentlig åbningstid, svømmeklub og en hær af frivillige bidrager i samspil med bygningen. Videre er der efterspørgsel på svømmetider fra eksterne institutioner og foreninger, ligesom der er udenlandske gæster opsøger Vandhalla netop på grund af den høje grad af tilgængelighed. Vandhalla skaber en stor og afgørende værdi på forskellige niveauer.

Vandhalla arkitektonisk kvalitet kommer mest markant til udtryk i tænkningen, den bygningsmæssige organisering, vinderholdets læringsproces, samt som inspirationskilde for fremtidige projekter og processer. Andre både kan og bør lade sig inspirere af den måde, hvormed vinderholdet har bragt deres tænkning i spil i arbejdet med Vandhalla. Ikke mindst kan andre lade sig inspirere til overordnet at tænke tilgængelighed ind fra start i hovedgrebet fremfor at lægge tilgængelighedstiltag til senere.

Vandhalla står færdigt som et overordentligt vigtigt projekt og værk, både for Egmont højskolen og dens elever og for den byggefaglige udvikling af tilgængeligheden i den danske kontekst. Der er afgørende viden og erfaring at trække ud af processen og projektet, som fremadrettet kan virke som det nødvendige og altafgørende første skridt på en faglig udviklingsrejse, der forhåbentlig vil lede til nye innovative tilgængeligheds løsninger som i endnu højere grad vil øge livskvaliteten for brugerne end tilfældet er i Vandhalla. Og det siger ikke så lidt.

Refleksion over diskurser

Afslutningsvist giver rapporten anledning til at reflektere over det helt overordnede anslag i de forskellige tilgange til byggeriet – forstået som diskurser. Tilgængelighed betragtet som tilgængelighedskravene i bygningsreglementet som diskurs står overfor diskursen Universelt design som arkitektonisk metode.

Tilgængelighed som tilgængelighedskrav opererer ud fra en forståelse af verden, hvor der med tilgængeligheden skabes kompenserende tiltag, der skal imødekomme, at nogle mennesker har en funktionsnedsættelse. Dermed er målgruppen en særlig gruppe af mennesker med nedsat funktionsevne. Hvorimod Universelt design baserer sig på, at alle mennesker har samme grundlæggende værd, og at alle mennesker i løbet af livet oplever forandringer i funktionsevner og sanser. Dermed er målgruppen alle mennesker uanset alder, køn, etnicitet, kultur eller funktionsmæssige formåen.

Tilgængelighed som tilgængelighedskrav befinder sig på et detailniveau, hvor det handler om løsninger uden en decideret stillingtagen til, hvorvidt den pågældende løsning er ligeværdig eller ej. Arkitekterne i Vandhalla projektet klarer dog at trække tilgængeligheden i anden retning, hvor det netop handler om ligeværdighed. Derimod befinder Universelt design som arkitektonisk metode sig på et mere overordnet niveau fra start, hvor det fra begyndelsen af designprocessen handler om at tænke brugerne ind i bygningsdesignet og arbejde med en fortolkning af opgaven og brugerbehovene. Det betyder ikke, at man ikke skal forholde sig til og efterleve regelværket, men kravene er ikke omdrejningspunktet. Dermed kan man karakterisere denne designproces for værende mere åben, end når der er tale om tilgængelighed som krav.

Der er derfor tale om to meget forskellige tilgange til at skabe arkitektur. Hvor universelt design potentielt vil appellere til den måde, som arkitekter angriber en opgave på. Vi har set få eksempler på det, men Vandhalla kan betragtes som første skridt mod en ny retning af arkitektur.

LITTERATURLISTE

Buur, Jacob; Binder, Thomas & Brandt, Eva. (2000). 'Taking Video beyond "Hard Data" in User Centred Design' Proceedings of the Participatory Design Conference. New York, pp 21-29.

Duffy, Francis. (1997). The New Office. With contribution from Kenneth Powel. London. Conran Octopus Limited.

Frandsen, Anne Kathrine; Kirkeby, Inge Mette; Ryhl, Camilla og Pedersen, Lars S.(2012). Bygningsreglementets tilgængelighedsbestemmelser set i forhold til byggeprocessen, SBi 2012:16, København, Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Fröst, Peter. (2004). Designdialoger i tidliga skeden – arbetssätt och verktyg för kundenagerad arbetsplatsutforming. Ph.d.-afhandling, Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg.

Grangaard, Sidse og Ginnerup, Søren. (2014) Modeller for dokumentation og kontrol af tilgængelighed, SBi 2014:21. København: Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Grangaard, Sidse og Pedersen, Lars S. (2014) Tilgængelighed i forbindelse med ombygning – et case studie af Nordkraft, SBi 2014:16, København: Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Grangaard, Sidse (2008) Med mennesker i rammen: dialogorienteret registrering af rum og aktivitet i kontormiljøer. København: Danish Centre for Design Research, Kunstakademiets Arkitektskole.

Hastrup, Kirsten (ed.). (2002). Ind i Verden – en grundbog i antropologisk metode. København. Hans Reitzels Forlag.

Horgen, Turid H., Joroff, Michael L., Porter, William L. & Schön, Donald A. (1999). Excellence by Design - Transforming Workplace and Workpractice. New York. John Wiley & Sons, Inc.

Kirkeby, Inge Mette. (2015). Tilgængelig viden – viden om tilgængelighed. SBi 2015:24. København, Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet.

Kissow, Anne-Merete. (2013a). Idræt, handicap og social deltagelse. Roskilde Universitet.

Kissow, Anne-Merete. (2013b). 'Krop og funktionshæmning' i HANDICAP-FORSTÅELSER mellem teori, erfaring og virkelighed. Red. : Bonfils, Inge Storgaard; Kirkebæk, Birgit; Olsen, Leif og Tetler, Susan. København, Akademisk Forlag.

Konkurrenceprogram Bevæg Befri Beløn Egmont Højskolen udarbejdet af Rambøll (2009).

Kreiner, K. and Holm Jacobsen, P. (2013). Dialog og konkurrence: eksperimenter med nye arkitektkonkurrenceformer. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Kreiner, Kristian. (2007). Constructing the client in architectural competition. An Ethnographical Study of Revealed Strategies, EGOS 2007, Vienna,

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. (2015). Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk. 3. udg. København. Hans Reitzels Forlag.

Pallasmaa, Juhani. (1996). The eyes of the skin, Architecture and the senses, London, Academic Group Ltd.

Preiser, Wolfgang F. E.; Rabinowitz, Harvey Z. & White, Edward T. (1988). Post-Occupancy Evaluation. New York. Van Nostrand Reinhold.

Ryhl, Camilla og Frandsen, Anne Kathrine. (2016). Handicaporganisationernes hus Evaluering af proces og værk. København, Statens Byggeforsknings institut, Aalborg Universitet.

Ryhl, Camilla. (2013). Arkitekturen universelt utformet: en ny strategi. Bergen School of Architecture.

Ryhl, Camilla. (2009a). Inclusive Buildings, Products & Services, Challenges in Universal Design. Ed. Vavik, Tom. Trondheim, Norge, Tapir Academic Press.

Ryhl, Camilla. (2009b). Tilgængelighed – udfordringer, begreber og strategier, SBI 2009:12. København, Aalborg Universitet.

Spradley, James P. (1979). The Ethnographic Interview. Belmont CA. USA. Wadsworthgroup.

Zimring, Craig A., Wineman, Jean & Carpman, Janet. R. (1988). The demand-driven post-occupancy. The Journal of Architectural and Planning Research, Volume 5, Number 4, pp 273-283.

Zeisel, John. (2006). Inquiry by Design: environment/behaviour/neuroscience in architecture, interiors, landscape, and planning. New York. W.W. Norton & Company, Inc.

SBi har evalueret tilgængeligheden af Vandhalla, et idræts- og vandtræningscenter på Egmont Højskolen. Fra de første tanker om centret var det bygherrens ambition, at alle personer med alle former for handicap skulle kunne bruge Vandhalla i samme omfang som personer uden handicap. Bygningen skulle i sig selv være tilgængelig i sin formgivning fremfor kun at tilbyde tilgængelighed i kraft af tekniske løsninger.

Evalueringen viser, at man med Vandhalla er kommet langt med tilgængeligheden ved at arbejde med ligeværdighed på flere niveauer, herunder placering af bygning, ankomst, organisering af bygning, strukturen for omklædning og nedstigning til bassiner. Dermed bliver Vandhalla også et eksempel på 'universelt design' i byggeriet.

De færdige løsninger er særligt påvirket af bygherrens stærke engagement i projektet og arkitekternes møde med brugerne, der har været afgørende for det endelige byggeri.

Vandhalla står som et overordentligt vigtigt projekt og værk for Egmont Højskolen og dens elever. Samtidig er projektet kilde til viden om, hvordan tilgængelighed kan angribes og fortolkes både i planlægnings- og designprocessen og i det endelige arkitektoniske design.

Evalueringen er udført for Realdania, der bl.a. har ydet støtte til opførelsen af Vandhalla.